

DEN NORSKE
TANNLEGEFORENINGS

TIDENDE

THE NORWEGIAN DENTAL JOURNAL • 125. ÅRGANG • NR. 8 SEPTEMBER 2015

Det er vi som gir deg
de største økonomiske
fordelene på klinikken!

Avdeling Tannteknikk

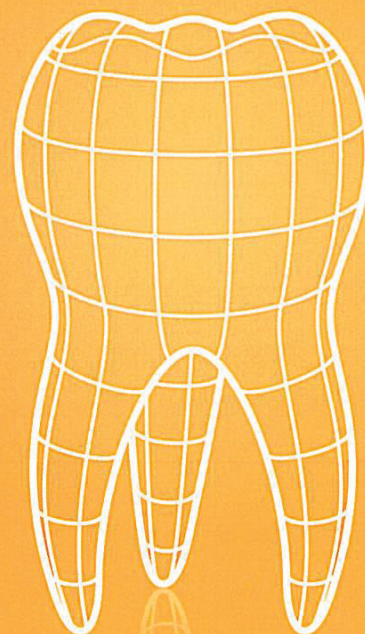
InterDental

**Vi sender arbeider til deg 4 ganger i uken.
Nå tilbyr vi budtjeneste over hele landet!**

- Tirsdagsendinger returneres fra Oslo mandag 6 dager senere
- Onsdagsendinger returneres fra Oslo tirsdag 6 dager senere
- Torsdagsendinger returneres fra Oslo onsdag 6 dager senere
- Fredagsendinger returneres fra Oslo torsdag 6 dager senere

Avtalekunder får rabatt
på både forbruksvarer og
tanntekniske arbeider!

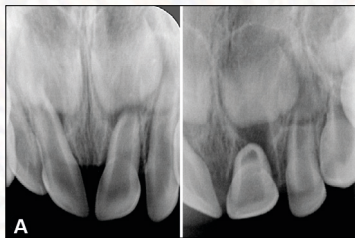
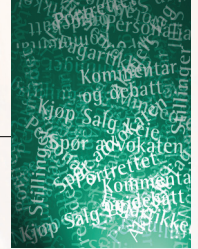

LIC Scadenta AS

Avd. Tannteknikk: Tel: 22 47 72 00
Forbruk Sandvika: Tel: 67 80 58 80
Forbruk Tromsø: Tel: 77 67 35 00
Avd. Kjeveortopedi: Tel: 67 54 00 23

import@licscadenta.no
forbruk@licscadenta.no
www.licscadenta.no

700

716

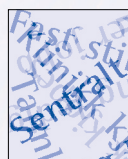
722

727

Rubrikk-
annonser

771

686 **Siste nytt først**

■ **Leder**

689 Hvorfor bry oss?

■ **Presidenten har ordet**

691 Sosiale medier

■ **Vitenskapelige artikler**

692 Odd Bjørn Lutnæs, Johan Caspar Wohlfahrt, Anne Merete Aass og Odd Carsten Koldsland: Tilleggseffekten av fotodynamisk terapi ved ikke-kirurgisk periodontal behandling

700 Anne B. Skaare, Anne-Lise Maseng Aas og Nina J. Wang: Emaljeutviklingsforstyrrelser på permanente incisiver etter periodontalskade i det primære tannsett – en oppfølgingsstudie

■ **Kasuistikk**

708 Magnus Paulsbo: Tann smerter hos en pasient med helvetesild

■ **Aktuelt fag**

710 Ingar Olsen og Ann Progulske-Fox: Evnen til å invadere celler og vev er en viktig virulensfaktor hos *Porphyromonas gingivalis*

713 **Bivirkningsskjema**

■ **Aktuelt**

716 Med studentlivet foran seg

720 Tannlegene fikk anerkjennelse under debattmøte: Flere må bry seg

724 Fafo-konferanse: Permanent midlertidighet?

727 Bygger nytt bein i Bergen

■ **Arbeidsliv og praksisdrift**

728 Nye ansettelseskontrakter

729 Spør advokaten: Takster for tannlegeerklæring?

■ **Snakk om etikk**

733 Etisk råds oppgaver og saker

■ **Notabene**

736 Tilbakeblikk

738 Kurskalender

740 Bare for moro skyld: Har ikke jeg snakket med deg før?

742 Personalia

■ **Minneord**

743 Synnøve Moe

■ **Kunngjøring**

744 Opptak til spesialistutdanningen i pedodonti ved Universitetet i Bergen

■ **Kurs**

746 Troms Tannlegeforening: Årsmøtekurs

753 **Kollegiale henvisninger**

Økning hos NPE

Norsk pasientskadeerstatning (NPE) har i første halvår av 2015 mottatt 2 976 saker og utbetalt 512 millioner kroner i erstatninger til pasienter og pårørende, meldte NPE den 25. august.

Sammenlignet med første halvår i fjor er det en økning i antall meldte saker på drøyt åtte prosent. Antall meldte saker til NPE er gjerne noe lavere i juli og august. Det kan derfor se ut som om NPE vil motta rundt 5 600–5 700 nye saker i år, mot drøyt 5200 i fjor.

– I og med at vi gjennom flere år har sett en jevn økning i antallet meldte saker til oss, er dette en utvikling omtrent som forventet, sier direktør Rolf Gunnar Jørstad.

Utbetalinger av erstatning ligger på samme nivå som for første halvår i fjor.

– Fortsetter utviklingen kan det se ut til at vi også i år kommer til å utbetale rundt en milliard kroner i erstatninger til pasienter og pårørende. Det er viktig for oss at pasientene får dekket tapet de har fått etter feilbehandling i helsetjenesten, sier Jørstad.

I juni meldte NPE at halvparten av sakene de mottar er tannlegesaker, da de la frem en rapport etter seks år med behandling av erstatningssaker for privat helsetjeneste

Drøyt halvparten av de mottatte sakene gjelder tannbehandling, mens kirurger står for en andel på 17 prosent. Omtrent halvparten av kirurgisakene er plastikkirurgi, og rundt 33 prosent er ortopedi.

Tannlegesakene omhandler hele spekteret av tannbehandling, som rotfylling, kronebehandling, innsetting av broer og implantater, trekking av visdomstener og diagnostisering av tannkjøtt sykdommer. I 90 prosent av tilfellene har vi gitt medhold på grunn av svikt i behandlingen, mens åtte prosent omhandler svikt i diagnostisering, meldte NPE i juni.

Odontologi til Gaustad?

FOTO: VAY MICRO

Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO) kan få nybygg i Gaustadalléen, skriver universitetsnettavisen Uniforum.

I et dokument fra Kunnskapsdepartementet går det frem at regjeringen allerede har vedtatt at det skal utarbeides et oppdatert grunnlag for å ta en avgjørelse om et nybygg på Gaustad. Det blir påpekt at hele prosjektet kan lokaliseres på Nemko-tomten i Gaustadalléen 30, som UiO kjøpte for 305 millioner kroner i mai i år.

Statsbygg får i oppdrag å se på arealbehov, kostnader og vurdering av om det er mulig å få til sambruk med eksisterende universitetsbygninger på Gaustad.

Kunnskapsdepartementet viser til at en lokalisering på Gaustad vil gi en reduksjon i arealbehov på mellom 5 000 og 6 000 kvadratmeter.

Statsbygg blir bedt om å finne ut hvor store arealrammer som bør ligge til grunn for Det odontologiske fakultet på Nemko-tomten. Det arbeidet skal så følges opp av oppdaterte kostnadsoverslag for alternativene med ny lokalisering.

Helse- og omsorgsdepartementet har sendt et oppdragsbrev til Statsbygg for å få gjennomført regjeringens vedtak

om at den eksisterende tomten til odontologi i Geitmyrsveien skal verdivurderes med tanke på salg til boligformål.

Tidligere har Statsbygg også utredet om det kan bygges en helt ny klinikkbygning i Geitmyrsveien.

Seniorrådgiver Ingvild Nordstrand i Kunnskapsdepartementet sier at et nybygg vil koste over 750 millioner kroner, uavhengig av adresse. Hun tror regjeringen vil ta en endelig avgjørelse tidligst i desember i år.

– Da vil de kunne be Stortinget om å bevilge prosjekteringsmidler. Deretter kan Statsbygg sette i gang planlegging, før det til slutt blir bevilget penger til oppstart av byggeprosessen.

Dekan Pål Barkvold ved Det odontologiske fakultet er oppglødd ved tanken på at det kan bygges på Nemko-tomten, skriver Uniforum:

– Det ville være strålende om vi kan komme så nær Rikshospitalet, det nye livsvitenskapssenteret og undervisningslokalene i Domus Odontologica. Da vil det også bli lettere å innfri regjeringens ønske om å redusere arealbehovet med mellom 5 000 og 6 000 kvadratmeter, tror han.

Feil metode?

FOTO: VAY MICRO

Strenghet kan ikke lære barn å spise sunt. I stedet bør de få bli med i matlagingen og finne gleden ved mat, foreslår forskere i ny bok, skriver forskning.no.

Mange foreldre er lei av at barna ikke vil spise det de får servert. Og selv om barna lærer om sunne matvarer på skolen, vil de heller ha hamburger enn grønn salat.

Foreldre, skoler og myndigheter bruker feil metode, skriver Karen Wistoft

og Jonatan Leer i «Mod en smagspædagogik». De to forskerne mener de voksne bør ta barnas smaksopplevelser på alvor i stedet for å tvinge dem til å spise bestemte matvarer.

I stedet for tvang og formaninger foreslår forskerne at vi skal ta med barna i matlagingen og matvalget. Det hele skal foregå «ikke-styrende», mener de. Barna føler eierskap for maten hvis de er med på å lage den eller dyrke råvarene.

– Formålet er å utdanne dem til kritiske forbrukere. Det åpner opp for at de blir selvstendige individer som kan begrunne valgene sine. Og når de får velge hva de liker, kommer de til å bli sunnere på lang sikt, forklarer Wistoft.

I den nye boken har de to forskerne analysert 15 studier av hvordan smak har blitt brukt i undervisning.

– Lærerne forsøker ofte å lure barna til å spise noe bestemt. Effekten av det er ganske kortvarig, sier Wistoft.

– Vi er overrasket over at smak betraktes som en barriere i stedet for en ressurs. Det er ikke pedagogiske prosjekter, men styringsprosjekter, sier Leer.

Bent Egberg Mikkelsen, som er professor i ernæring ved Aalborg Universitet, påpeker imidlertid at boken ikke beviser at den ikke-styrende tilnærmingen er effektiv:

– De har ikke analyse av effektene av ikke-styrende prosjekter, sier han.

Mikkelsen forsker særlig på skolemat. Han mener det er nødvendig med oppdragende programmer.

– Det skal jo fortsatt være et normativt standpunkt, for lærernes rolle er å lære barn bestemte ting, sier Mikkelsen.

De to forskerne mener Mikkelsen tar feil:

– Vi undersøker de prosjektene som foreligger og diskuterer dem ut fra et pedagogisk perspektiv. Dette er bare første skritt i utviklingen av smagspædagogikken, sier Jonatan Leer.

Referanse:

1. Eva Ryman Hansen: Mod en smagspædagogik. Smag for Livet Forlag, juni 2015.

Forkastet gjenopptakelsesbegjæring

FOTO: KRISTIN AKSHES

Gjenopptakelseskommissjonens leder, Helen Sæter, har besluttet å forkaste begjæringen om gjenopptakelse av Torgersen-saken, som ble oversendt kommisjonen 11. juni.

Lederen av kommisjonen har med dette besluttet at begjæringen ikke skal behandles av kommisjonens øvrige medlemmer.

Begrunnelsen til Sæter er at 'begjæringen åpenbart ikke kan føre frem', som det finnes en hjemmel for i straffeprosessloven.

Helen Sæters forkasting av gjenopptakelsesbegjæringen av Torgersen-saken har ført til fornyet diskusjon om hennes habilitet i denne straffesaken, ettersom hun var medlem av Gjenopptakelseskommissjonen allerede i 2006, med Janne Kristiansen som leder, og selv leder i 2011. Begjæringene om gjenopptakelse av Torgersen-saken ble behandlet og avslått av kommisjonen i både 2006 og 2011.

I begjæringen av 11. juni i år ble det poengtert at Gjenopptakelseskommissjonens sammensetning kunne medføre habilitetsproblematikk.

Vil endre loven

Regjeringen foreslår å gjøre endringer i forskningsetikkloven. Et av forslagene innebærer at institusjonenes forskningsetiske ansvar skal lovfestes.

– Forskningsinstitusjonene har ulik bevissthet og praksis for forskningsetikk. Slike gråsoner kan reduseres gjennom klare retningslinjer, god opplæring og gode arenaer for bevisstgjøring, læring og diskusjon om etikk og redelighet, sier statssekretær i Kunnskapsdepartementet Bjørn Haugstad. Forslagene er sendt på høring med frist 31. oktober.

På nett

Halve Norge har kjernejournal

Helsedirektoratet har laget en kjernejournal for innbyggere i Norge som samler informasjon fra flere kilder på et sikkert digitalt sted, Helsenorge.no, og gjør disse opplysningene tilgjengelig både for deg og for helsepersonell. 855 000 nye innbyggere får kjernejournal, meldte Helsedirektoratet 14.08.2015. Tjenesten innføres nå i Nord-Trøndelag, Møre og Romsdal og i kommuner og bydeler rundt Akershus Universitetssykehus HF. Dermed er til sammen 2,3 millioner nordmenn innlemmet i ordningen. Alle som har folkeregistrert adresse i disse kommunene og bydelene vil få kjernejournal, hvis de ikke har reservert seg.

Kjernejournalen inneholder opplysninger om fastlege, faste legemidler, sykehusbesøk og nærmeste familie. En selv eller legen kan registrere andre helseopplysninger som alvorlige allergier, sjeldne lidelser eller utfordringer med syn, hørsel eller språk, og andre ting det er viktig for helsepersonell å kjenne til.

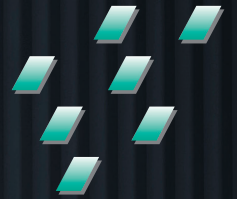
I løpet av høsten vil autorisert helsepersonell ta i bruk journalen.

Flere opplysninger finnes på helsenorge.no/kjernejournal

Du kan følge oss på Facebook.
Navnet er Tannlegetidende

Avansert Estetikk
er Essensen

Essentia™
fra GC

Åpner døren til det enkle

3 dentin- og 2 emaljefarger
er alt du trenger for
å få et perfekt resultat

Kan det bli enklere?

Følg intuisjonen din !

GC NORDIC AB
tel: +46 8 506 361 85
info@nordic.gceurope.com
http://nordic.gceurope.com
www.facebook.com/gcnordic

GC

Nysgjerrig?
Skann QR-koden
og les mer

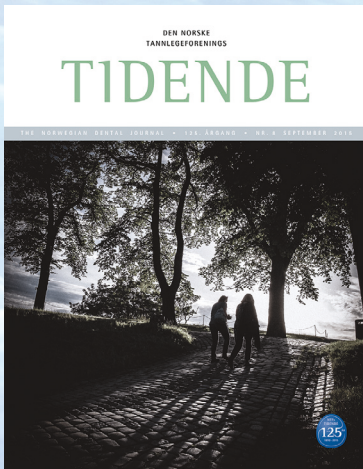

Foto og design: Mike Mills.

Ansvarlig redaktør:
Ellen Beate Dyvi

Vitenskapelige redaktører:
Nils Roar Gjerdet
Jørn Arne Fridrich-Aas

Redaksjonssjef:
Kristin Aksnes

Redaksjonsråd/Editorial Board:
Linda Z. Arvidsson, Ellen Berggreen, Morten Enersen, Jostein Grytten, Anne Christine Johannessen, Sigbjørn Løes, Nils Oscarson, Nina J. Wang, Marit Øilo, Ulf Örtengren

Redaksjonskomité:
Jon E. Dahl, Anders Godberg, Malin Jonsson

ABONNEMENT

Abonnementspris for ikke-medlemmer og andre abonnenter kr 1800,-

ANNONSER

Henv. markedsansvarlig Eirik Andreassen,
Tlf. 22 54 74 30.

E-post: annonse@tannlegetidende.no

TELEFON OG ADRESSE

Haakon Vils gate 6,
postboks 2073, Vika, 0125 Oslo
Tlf. 22 54 74 00

E-post: tidende@tannlegeforeningen.no
www.tannlegetidende.no

UTGIVER

Den norske tannlegeforening

ISSN 0029-2303

Opplag: 6 700. 11 nummer per år

Parallellpublisering og trykk: 07 Media AS

Grafisk design: Mike Mills

Fagpressens redaktørplakat ligger til grunn for utgivelsen. Alt som publiseres representerer forfatterens synspunkter. Disse samsvarer ikke nødvendigvis med redaksjonens eller Den norske tannlegeforenings offisielle synspunkter med mindre dette kommer særskilt til uttrykk.

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Fagpressen
OPPLAGSKONTROLLERT

MILJØMERKET

LEDER

Hvorfor bry oss?

Hvis du tror at det skjer sjelden at barn utsettes for vold og overgrep, tar du feil. Dessverre. Mange barn og unge lever med daglige fysiske, psykiske og seksuelle overgrep, og titusener utsettes for vold og omsorgssvikt i løpet av oppveksten – i Norge.

Vold og overgrep påfører barna smerter og fysiske og psykiske skader, som kan vare livet ut og få alvorlige konsekvenser for vekst, utvikling, helse og livskvalitet.

Barn som utsettes for vold og overgrep får ofte problemer på flere områder, og det er dokumentert at det å leve med vedvarende frykt for vold og overgrep kan føre til varige endringer i hjernen. Også det å være vitne til vold er dokumentert skadelig for barn.

Barn som lever med vold og overgrep kan få plager av mange slag, de kan få søvnvansker, følelse av skyld og skam, konsentrasjonsvansker, psykiske problemer, dårlig selvtillit, problemer med relasjoner til andre mennesker, spiseforstyrrelser, problemer med selvskading og andre vansker.

Undersøkelser viser også at mennesker som utsettes for vold og overgrep i barndommen har en betydelig økt risiko for å pådra seg skader og sykdommer. De har i tillegg betydelig økt risiko for å oppsøke ulike former for risikoatferd og risikerer kortere levetid.

De fleste barn har det trygt i hjemmet og sammen med familien. Samtidig er hjemmet det stedet hvor vold mot barn foregår over lang tid uten at det oppdages. Spedbarn og småbarn er særlig utsatt.

Oftest er det slik at de som står barnet nærmest også er de som står for voldsutøvelse og overgrep. Dette setter barna i en ekstra vanskelig situasjon, fordi de er glade i og avhengige av dem som begår volden. Barn er også som oftest svært lojale mot sine foreldre og har store van-

sker med å skulle angi dem. Mange foreldre er også gode foreldre i perioder, for så å bruke vold mot barna eller hverandre når det toppe seg for dem. De barna som lever med voldelige foreldre utsettes ofte for gjentakelsesvold og -overgrep.

Alle barn har rett til å vokse opp uten vold og overgrep. Det er slått fast i FNs konvensjon om barnets rettigheter, artikkel 19 – og er en del av norsk lov.

Barn som utsettes for vold fra sine nærmeste lever ofte i en vedvarende konflikt, som hemmer livsutfoldelsen. Barna vil som regel ha store problemer med å bryte tausheten som familien omgir seg med. De er ofte helt avhengige av at andre ser og handler for at vold og overgrep skal bli avdekket. Derfor er det så viktig at voksne ser barna de omgås og lytter til hvordan de har det. Voksne som tar ansvar kan bety en avgjørende forskjell for et barn.

Her har vi like mye ansvar alle som en, enten vi kommer i kontakt med barnet som trenger oss som helsepersonell, lærer, nabo, slektning eller fotballtrener.

Under Arendalsuka arrangerte Tannlegeforeningen et debattmøte sammen med Juristforbundet. Riksadvokaten deltok i panelet. Det skjer ikke hver dag, og ofte betyr riksadvokatens engasjement på et område at rettspraksis kan bli endret. Det kan for eksempel komme en skjerping når det gjelder straffeforfølgelse av dem som unnlater å se og hjelpe et barn som trenger det, hvis vi forsto riksadvokaten rett.

Tannleger vil neppe bli straffeforfulgt i denne sammenheng. Like fullt er deres mulige rolle, som ikke kan understrekes ofte nok, like åpenbar som før. Det er som vi ser mange gode grunner til å bry seg.

Ellen Beate Dyvi

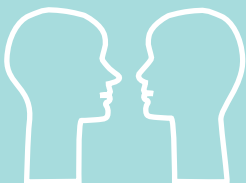
Du bestemmer!

Vårt ønske er å bidra til å finne rett løsning i forhold til dine behov – enten du velger å få det fremstilt hos oss i Norge eller i Hong Kong.

Les mer på www.tannlab.no.

FREMSTILLING

Vi tilbyr deg protetikk som møter dine pasienters individuelle behov. Våre tannteknikere er meget kompetente og har lang erfaring med å utføre avansert og kompleks protetikk.

RÅDGIVNING

Velger du TANNLAB som din tanntekniske partner får du valgmuligheter og råd basert på vitenskapelige anbefalinger og erfaringsbasert tannteknisk kompetanse.

FORMIDLING

Vi formidler tannteknikk fra profesjonelle produsenter, lokalt og globalt, enten du velger konvensjonell eller digital fremstilling.

TANNLAB-gruppen består av TANNLAB AS og TANNLAB Formidling AS.
TANNLAB er et av landets ledende og mest innovative tanntekniske laboratorier.
TANNLAB Formidling er agent for Sunrise Dental Laboratory Ltd, Hong Kong, og har lang erfaring og spisskompetanse innen formidling av tanntekniske produkter.

TANNLAB
fremstilling · rådgivning · formidling

Sosiale medier

Internettbruken har økt mye de siste årene – både i antall personer og antall timer. I fjor var 88 prosent av den norske befolkningen mellom seks og 79 år *daglig* på nettet. Av dem som var innom internett i løpet av en dag, hadde 64 prosent vært innom Facebook. 22 prosent hadde vært innom andre sosiale medier.

«Sosiale medier er nettbaserte tjenester som legger til rette for mange-tillmange-kommunikasjon og hvor innholdet i stor grad skapes av brukerne selv.» (Store norske leksikon).

De tradisjonelle kommunikasjonsmønstrene er i endring. Kanaler som Facebook, Twitter og blogger skaper nye arenaer for informasjonsformidling, samfunnsdebatt og meningsutveksling – i et omfang vi aldri tidligere har sett. Dette byr på nye muligheter og utfordringer for alle som driver med omdømme- og kommunikasjonsarbeid.

NTF har de siste årene satset på digital kommunikasjon, og sosiale medier har selvfølgelig vært en vesentlig del av satsingen. I tillegg til nettstedet, som er den viktigste kommunikasjonskanalen vår, blogger både tillitsvalgte og sekretariatet på tannblogg.no. NTF har fått egen facebookside og twitterkonto (@Tannlegefor), i tillegg til at jeg selv er på Twitter (@TannlegeCamilla) som president i NTF. Vi har tatt i bruk et nytt program for nyhetsbrev som gjør oss i stand til å skreddersy utsendelsen og måle responsen. Vi har også laget et eget, lukket medlemsforum, www.medlemsforum.no, hvor vi ønsker at NTFs medlemmer skal ha faglige diskusjoner eller komme med politiske ytringer og innspill.

Sosiale medier er fremtiden, og det muliggjør raskere og enklere kommunikasjon på mange arenaer. Samtidig skapes nye utfordringer. Den private

sfæren utvides og utfordres, og grensene mellom det profesjonelle og det private er blitt mer uklare, så også spillereglene.

De nye utfordringene er særlig etiske. Rolleforståelsen er vesentlig når man bruker disse kanalene, og en refleksjon over egen rolle og egen profesjonalitet er nødvendig når man anvender dem. Hvem er jeg når jeg deltar med synspunkter og meninger på Facebook, og ikke minst hvem blir jeg oppfattet som? I NTFs egne kanaler er det foreningens offisielle synspunkter og meninger som blir formidlet. Men hva med sentrale og lokale tillitsvalgte som er på sosiale medier? Hvem representerer vi? Når blir vi sett på som privatpersoner, og når blir vi sett på som tillitsvalgte?

Mange etterspør kommentarer og innspill fra presidenten eller hovedstyret på ulike facebookgrupper eller andre sosiale medier. Da skal man ha tunga rett i munnen. En viktig regel når du ytrer meninger i en debatt er å alltid skrive hvem du er og hvem disse meningene representerer. Altså: Vær tydelig på om du skriver på vegne av deg selv eller på vegne av NTF. Dette er ikke alltid like enkelt.

For å ta meg selv som eksempel. Jeg twitrer som president i NTF på @TannlegeCamilla. Det står tydelig i profilen min at jeg twitrer om tannhelsepolitikk og aktuelle saker som angår NTF og våre medlemmer. Jeg blogger som president og jeg skriver på nettstedet og på www.medlemsforum.no. Det er altså her jeg uttaler meg som NTFs president og også her jeg kan delta i ulike debatter.

Jeg har imidlertid også en privat facebookprofil. Jeg er selvfølgelig fortsatt opptatt av tannhelse og tannhelsepolitikk, jeg er jo tannlege. Men her

deler jeg også andre mer private ting med venner og bekjente. Her er jeg Camilla og ikke president i NTF. For NTFs mening er må dere alle forholde dere til våre offisielle kanaler, og vi oppfordrer dere til å bruke disse!

En annen fallgrube er innholdet som legges ut på sosiale medier. Hva kan vi legge ut av bilder og opplysninger uten å få samtykke? Hva skjer med informasjonen etter at den er lagt ut?

Vi bør være forsiktige med sensitiv informasjon. Husk at du alltid er personlig ansvarlig for innhold du publiserer og viderefremidler. Innhold som publiseres på web, kan være vanskelig å slette og kan bli liggende tilgjengelig i mange år fremover. Bilder som legges ut på Facebook blir eksempelvis Facebooks eiendom og kan brukes av dem uten forespørsel. Ønsker man å dele pasientbilder på Facebook må det hentes inn spesifikk tillatelse til bruk på sosiale medier – også for bruk i lukkede grupper. Innholdet i lukkede grupper kan lett spres over nettet. Derfor er det svært viktig å vise respekt for andre og å holde seg til fakta. Husk også at alt som blir «sagt» på Facebook, er å oppfatte som offentlig, selv om det er på en lukket gruppe (alle grupper over 20 personer er «offentligheten»).

Så tenk dere om, men benytt gjerne de ulike mulighetene for å kommunisere med hverandre og NTF på sosiale medier. De sosiale mediekanalene representerer så avgjort fremtiden, og de har et enormt potensial for både oss og dere. Lykke til med kommunikasjonen!

Camilla Hanser Steinum

Odd Bjørn Lutnæs, Johan Caspar Wohlfahrt, Anne Merete Aass og Odd Carsten Koldsland

Tilleggseffekten av fotodynamisk terapi ved ikke-kirurgisk periodontal behandling

Fotodynamisk terapi (PDT) som et tillegg ved ikke-kirurgisk periodontal behandling har fått et økende oppmerksomhet de siste årene. Resultatene i publiserte studier er imidlertid ikke entydig positive.

Målet med denne litteraturgjennomgangen var å evaluere tilleggseffekten av fotodynamisk terapi ved ikke-kirurgisk periodontal behandling. Det ble utført et søk i litteraturoppslagene PubMed, EMBASE og OVID Medline. Søket resulterte i totalt 37 artikler. Fem studier oppfylte inklusjonskriteriene. De kliniske parametre som ble evaluert var blødning ved sondering (BoP), klinisk festnivå (CAL) og lommedybder (PPD). Antall prosjektdeltagere varierte mellom 16 og 33 og oppfølgingstid på studiene var fra 6 til 12 måneder. Pasientene i kontrollgruppene ble behandlet med scaling og rotplanering (SRP), og testgruppen fikk scaling og rotplanering og tilleggsbehandling med PDT (SRP + PDT).

Alle de inkluderte studiene fant statistisk signifikant endring i en eller flere kliniske parametre fra utgangspunktet (baseline) til 6 måneders-kontrollen. To studier rapporterte ingen signifikante forskjeller mellom test- og kontrollgruppen. En studie med 12 måneders varighet fant statistisk signifikante forskjeller i favør testgruppen for alle kliniske parametre evaluert, både etter 6 og 12 måneder. De øvrige to studiene fant statistisk signifikante forskjeller i favør av testgruppen for BoP og CAL.

I et korttidsperspektiv (inntil 12 måneder) finnes det liten dokumentasjon på positiv tilleggseffekt ved bruk av PDT i perio-

odontal behandling. Det er behov for flere studier med lang oppfølgingstid og god studiedesign.

Den viktigste strategien i årsaksrettet periodontal behandling er å redusere, eller om mulig eliminere, den bakterielle infeksjonen. Instruksjon i munnhygiene etterfulgt av ikke-kirurgisk eller kirurgisk periodontal behandling er den mest dokumenterte terapien (1–3). Likevel klarer man ikke alltid å redusere infeksjonen tilstrekkelig til å oppnå periodontal helse. Man har derfor lenge vært på jakt etter andre metoder for ytterligere å redusere infeksjonen. Systemisk antibiotika som tillegg til mekanisk behandling, har blitt brukt (4, 5), men antibiotikaterapi er omdiskutert. Andre måter å redusere/eliminere infeksjonen på uten fare for resistensutvikling bør derfor utforskes.

Som alternativ til systemisk antibiotika er forskjellige, lokalt appliserbare antimikrobielle og antiseptiske midler blitt undersøkt (6–8). Hensikten er å målrette og begrense bruken av antibiotika til de lommene der progresjon av periodontal sykdom fortsetter etter tradisjonell mekanisk behandling. Hypotesen er at ved lokal deponering vil det antimikrobielle virkestoffet gi en lokal virkning samtidig som den spesielt fremstillede bæreren for antibiotikumet («carrier») kan gi en depoteffekt nede i lommen. En viktig fordel er at ved lokalt appliserbare antibiotika kan man bruke så høye konsentrasjoner at virkningen blir meget sterk på de fleste mikroorganismer, samtidig som virkningen på vertsorganismen for øvrig blir minimal. Forskjellige typer antibiotika har vært forsøkt, for eksempel tetracyklin fibertråder, klorheksidin «chip», minocycline gel, metronidazol gel og doksisyklin polymerer (6–8). Greenstein & Polson (9) rapporterte i en oversiktsartikkel at effekten i lommedybde var varierte fra $-0,3$ mm (minocyclin gel) til $+0,7$ mm (tetracyklin fiber). De konkluderte med at det finnes svært få langtidsstudier (5 år eller lengre), at tilleggseffekten var moderat og at det var usikkert om bruk av disse midlene førte til at det ble mindre behov for periodontal kirurgi.

Forfattere

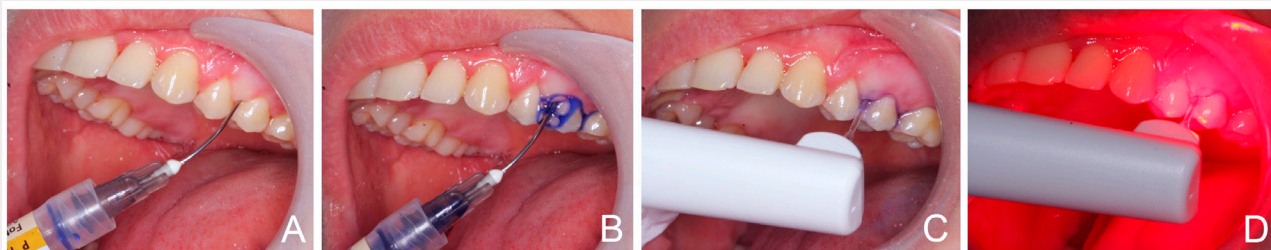
Odd Bjørn Lutnæs, spesialist periodonti. Avdeling for periodonti, Institutt for klinisk odontologi, Det odontologiske fakultet, Oslo

Johan Caspar Wohlfahrt, postdoktor og førsteamanuensis. Avdeling for periodonti, Institutt for klinisk odontologi, Det odontologiske fakultet, Oslo

Anne Merete Aass, professor. Avdeling for periodonti, Institutt for klinisk odontologi, Det odontologiske fakultet, Oslo

Odd Carsten Koldsland, postdoktor og førsteamanuensis. Avdeling for periodonti, Institutt for klinisk odontologi, Det odontologiske fakultet, Oslo

Figur 1. Klinisk bruk av Fotosansystemet: Fotosensitiser i sprøyte med butt spiss føres ned til lommens bunn (A); Applisering av fotosensitiser fra lommens bunn til man har fylt hele lommen (B); Spissen på LED-lampen føres ned til lommens bunn (C); LED-lampen aktiverer fotosensitiser (D).

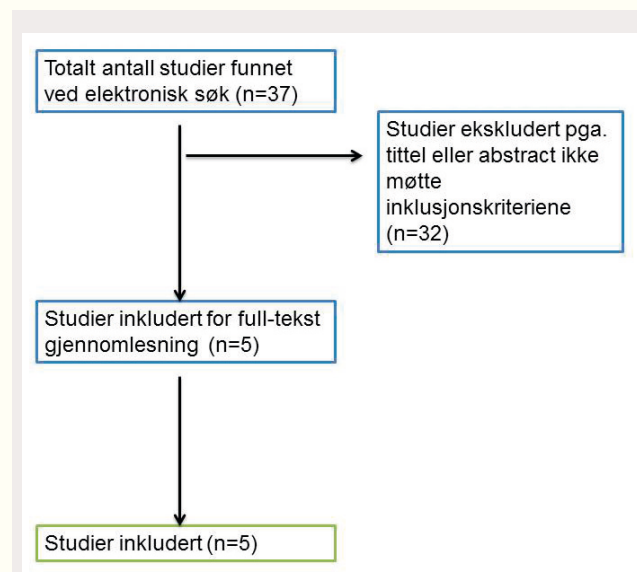
Fotodynamisk terapi (PDT) ble oppdaget rundt år 1900, da den tyske medisinstudenten Raab (10) observerte at levende *Paramecium caudatum* som ble farget med akridin og undersøkt i lysmikroskop, gradvis mistet evnen til å bevege og dele seg. Raabs mentor kalte dette for en fotodynamisk effekt. PDT er dermed en relativt gammel oppdagelse, selv om den ikke har vært systematisk undersøkt og dokumentert før de siste 20–30 år. PDT er avhengig av applikasjon av en fotosensitiser (FS) på ønsket virkested. Effekten har vært mest undersøkt og brukt innen kreftbehandling, hvor man bruker spesifikke FS som utfører ønsket virkning på maligne celler (11). Innenfor periodontal behandling er det den antimikrobielle effekten som har vært mest utforsket (12–14).

I periodontal behandling er fenotiaziner (metylen-blå og toluidin-blå) de mest benyttede FS. Disse stoffene er naturlig kationiske (positivt ladede) og binder derfor både til gram-negative (Gr-) og gram-positive (Gr+) bakterier. Man forsøker å utnytte forskjellene i cellemembranen mellom bakterier og eukaryote celler, fordi bakterienes cellemembran har en høyere andel negativt ladede grupper og mangler positivt ladede lipider og kolesterol som man finner i cellemembranen til eukaryote celler.

I følge Jori og medarbeidere (15) er de antatt viktigste fordelene ved antimikrobiell fotodynamisk terapi:

- Breddt virkningsspektrum; metoden påvirker bakterier, sopp og protozoer
- Effekt også på antibiotikaresistente bakterier
- Det er mulig å utvikle PDT-protokoller som kan gi en omfattende reduksjon i antallet patogene bakterier. Dette hevdes å kunne utføres med veldig liten skade på vertscellene
- Man har ikke funnet utvikling av foto-resistente bakterier selv etter mange behandlinger
- Dokumentert liten mutagen risiko
- Tilgjengeligheten av spesifikke FS gjør at man spesifikt kan applisere FS i de infiserte områdene
- Flere forskjellige lyskilder for å aktivere FS er tilgjengelig

Både lasere og «vanlig lys» har omtrent samme effekt når de blir brukt som lyskilde ved aktivering av FS. Det vesentlige ved lyskilden er at lyset har nok energi til å aktivere FS. Forskjellen på PDT og laser i periodontal behandling er at man i PDT bruker et lys, diodelaser (809–980 nm) eller «vanlig lys» med en bølgelengde som er tilpasset for aktivering av FS (600–800nm). Andre

Figur 2. Resultat av litteratursøking.

typer lasere brukt i periodontal behandling er Nd: Yag og Er: Yag, og disse har arbeidsområdet sitt ved andre bølgelengder enn PDT. Nd: Yag laser (1064 nm) er en bløtvevslaser som hevdes å gi en reduksjon av antallet bakterier i lommen, og bløtvevskyrettasje. Er: Yag laser (2940 nm) er en hardvevslaser som i tillegg til å redusere antallet bakterier i lommen, også er vist å kunne fjerne tannstein. PDT har kun en antimikrobiell effekt (16).

Det finnes i dag tre kommersielle PDT-produkter; HELBO-systemet (HELBOs Photodynamic Systems GmbH), Periowave-systemet (Periowave, Ondine Biopharma, Vancouver, Canada) og Fotosan-systemet (Fotosan, CMS Dental, København, Danmark).

Systemene er relativt like i praktisk bruk; først appliseres FS i de lommene hvor man ønsker å bruke PDT, for deretter å lysaktivere FS ved hjelp av en egnet lyskilde (figur 1). Ved aktivering av FS frigjøres det cytotoxiske radikaler som påfører bakteriene skader og fører til celledød (15). FS er vanligvis tilgjengelig som en tyntflytende gel som appliseres i lommen, og lyskildene leveres med tynne spisser som gjør at man kan få distribuert lyset helt ned til lommens bunn. Periowave- og HELBO- systemene bruker diodelaser, mens Fotosan-systemet bruker en LED-lampe. Forsøket med å utvikle alternativer til antibiotika til bruk ved infeksjo-

ner er et satsingsområde. Et av de mer interessante områdene er PDT.

Målet med denne litteraturgjennomgangen var å kritisere gjennomgå litteraturen på området med tanke på å evaluere tilleggs-effekten av fotodynamisk terapi ved ikke-kirurgisk periodontal behandling.

Materiale og metode

PubMed søk ble utført på følgende måte: Først søk uten datobegrensning på følgende MeSH-termer (MeSH: Medical Subject Headings) og søkeord. «Photochemotherapy» AND «Dental Scaling» [All Fields] AND «humans» [MeSH Terms], «Photodynamic therapy» AND «Dental Scaling» [All Fields] AND «humans» [MeSH Terms], (antimicrobial photodynamic therapy) AND (dental scaling) AND «periodontal diseases», Filters: «Humans», «Subgingival Curettage» [Mesh] AND «Photochemotherapy» [MeSH] and «photoactivated disinfection chronic periodontitis.» Kun søkestrategien i Pub MED er beskrevet, da søk i Ovid MEDLINE, EMBASE og Cochrane ikke ga noen andre treff enn PubMed.

Disse søkekriteriene resulterte i 37 artikler (figur 2).

Inklusjonskriteriene var:

- Varighet $\geq$ 6 mnd.
- Kliniske studier
- Kronisk periodontitt
- Publisert i årene 2008–2013
- Engelsk språk
- Fagfelle vurderte publikasjoner
- Systemisk friske pasienter
- Scaling og rotplanering (SRP) utført
- Blindet undersøker

Eksklusjonskriteriene var:

- Kasuistikker
  - Bruk av antibiotika < 3 måneder før studiestart og/eller under studien
  - Kort varighet (< 6 måneder)
  - Dyrestudier
  - Ikke engelsk språk

Fem studier gjensto til fulltekst gjennomlesing.

Kontrollgruppen i studiene fikk SRP behandling, mens testgruppen fikk i tillegg PDT behandling (SRP + PDT).

Følgende parametre ble evaluert: Klinisk festnivå (CAL), lommedybder (PPD), blødning ved sonering til lommens bunn (BoP)

Tabell 1 viser oversikt over lyskilder og fotosensitiser med virketid som ble benyttet i de inkluderte studiene. PDT ble gjennomført kun en gang i alle studiene (17 – 21).

Ekskluderte studier: (12–14, 22–50).

Resultater

Kun fem studier oppfylte inklusjonskriteriene. Den viktigste årsak til eksklusjon var for kort oppfølgingstid (< 6 mnd). Antall deltagere i de inkluderte studiene varierte fra 16–33, og fire stu-

Tabell 1. Oversikt over PDT-system benyttet i de inkluderte studiene

Inkluderte studier	Lyskilde/virketid	Fotosensitizer (FS)/ virketid
Christodoulides et al. (2008)	Diodelaser, 670 nm, 75mW i 1 min	Fenotiazin klorid i 3 min.
Berakdar et al. (2012)	Diodelaser, 670 nm, 150 mW i 1 min	0,005 % Metylen blå *
Theodoro et al. (2012)	GaAlAs LLLT laser, 660 nm, 30 mW i 2,5 min	Toluidin blå i 1 min.
Dilsiz et al. (2013)	Aluminium-gallium-arsenid (diode) laser, 808nm, 100mW i 1 min	1 % Metylen blå i 3 min.
Alwaeli et al. (2013)	Diodelaser 660nm, 100mW i 1 min	Fenotiazin klorid i 3 min.

* Virketiden til FS fremgår ikke i studien

dier hadde oppfølgingstid på 6 måneder (18–21), mens en studie rapporterte resultater både etter 6 og 12 måneder (17). Studiene var split-mouth (17, 18), parallell design (19), og split-mouth design (20, 21), men hvor kun enkelttenner ble undersøkt.

Alle de inkluderte studiene fant statistisk signifikante forskjeller i en eller flere kliniske parametre fra baseline til 6 måneder (tabell 2). Av de fem inkluderte studiene rapporterte to studier statistisk signifikante forskjeller i BoP i favør av testgruppen etter 6 måneder (17, 19), to studier rapporterte tilsvarende for PPD (17, 18), og en studie for CAL (17) (tabell 2). To studier rapporterte ingen signifikante forskjeller mellom test og kontrollgruppe (20, 21), og en studie (17) beskrev statistisk signifikante forskjeller i favør av testgruppen for alle kliniske parametre evaluert, både ved 6 og 12 måneder (tabell 2).

Diskusjon

Alle de inkluderte studiene viste en statistisk signifikant forbedring fra utgangspunktet (baseline) for en eller flere av de kliniske parametrene, hvilket kan sies å være ytterligere dokumentasjon på effekten av SRP ved periodontal behandling. Flere studier fant statistisk signifikant tilleggseffekt av PDT (17–19). I alle de inkluderte studiene var utgangspunktet definert som før hygieneinstruksjon og fjerning av supragingival tannstein.

Blant de inkluderte studiene var det store forskjeller i studie-design. Kun én studie behandlet og analyserte samtlige tenner i munnen (19). De resterende studiene (17, 18, 20, 21) behandlet og analyserte få tenner i hver enkelt pasient, og kun en av disse rapporterte resultater etter 12 måneder (17).

Forskjellene i kliniske parametre mellom test og kontrollgruppene i de inkluderte studiene var liten, og i 4 av studiene trolig ikke klinisk relevant (18–21). En studie skilte seg ut med å rapportere over 1 mm forskjell i favør testgruppen, ved både 6 og 12 måneder (17). Tilsvarende forskjeller i favør av testgruppen ble rapportert i en nylig publisert studie med 6 måneders varighet (51).

Tabell 2: Resultater av kliniske parametere (snitt ± spredning; N: antall). (CAL: klinisk festenivå; PPD: lommedybder; BoP: blodning ved sondering; SRP: scaling og rotplanering; PDT: fotodynamisk terapi)

Forfattere (år), antall deltakere		CAL		PPD		BoP (%)	
		SRP+PDT	SRP	SRP+PDT	SRP	SRP+PDT	SRP
Christodoulides et al. (2008) N=24	baseline	4,1±0,5	4,5±1,0	3,7±0,5	3,6±0,6	54±16	59±21
	6 mnd.	3,4±0,6	4,0±1,0	2,8±0,4	2,9±0,3	10±5	20±4
	forskjell	0,7±0,3 ^b	0,5±0,5 ^b	0,7±0,3 ^b	0,7±0,7 ^b	44 ^{a,b}	39 ^b
Berakdar et al. (2012) N=22	baseline	8,1±1,3	7,2±1,2	6,4±0,8	5,9±0,8	100	100
	6 mnd.	x	x	3,5	3,5	13,6	22,7
	forskjell			2,9±0,8 ^a	2,4±0,6	86,4 ^b	77,3 ^b
Theodoro et al. (2012) N=33	baseline	6,52±2,11	6,23±1,25	5,75±1,44	5,81±1,0	93,9	97
	6 mnd.	4,96±2,07	4,25±1,73	3,42±1,15	3,1±0,83	45,5	27,3
	forskjell	1,56 ^b	1,98 ^b	2,33 ^b	2,71 ^b	48,4 ^b	69,7 ^b
Dilsiz et al. (2013) N=24	baseline	7,67±0,56	7,50±0,72	5,88±0,74	5,83±0,76	88±0,34	92±0,28
	6 mnd.	6,13±0,99	6,04±1,00	4,33±0,48	4,42±0,88	38±0,49	46±0,51
	forskjell	1,54±1,10 ^b	1,50±0,88 ^b	1,54±0,59 ^b	1,42±0,88 ^b	50 ^b	46 ^b
Alwaeli et al. (2013) N=16	baseline	9,22	9,0	6,16	6,38	98,6	98,4
	6 mnd.	7,62	8,87	4,4	5,84	19,2	63,5
	Forskjell	1,6 ^{a,b}	0,13	1,77 ^{a,b}	0,54 ^b	79,4 ^{a,b}	34,9 ^b
	12 mnd.	7,74	8,87	4,66	5,78	34,2	85,7
	forskjell fra baseline	1,48 ^{a,b}	0,13	1,51 ^{a,b}	0,6 ^b	64,4 ^{a,b}	12,7 ^b

a. Statistisk signifikant forskjell mellom gruppene (p<0,001–0,05)

b. Statistisk signifikant forskjell fra baseline. (p<0,001–0,05)

x. Oppgitt i graf, men eksakte verdier fremkommer ikke

En studie hadde tre studiearmene hvor de i en av gruppene benyttet kalium-titanyl-fosfat (KTP)-laser som et tillegg til SRP (20). Dette er en type laser hvor laserstrålen fra en Nd: YAG laser (1064 nm) dirigeres gjennom KTP krystallen for å skape en stråle i det synlige grønne delen av spektret (532nm). Signifikant bedre resultater ble rapportert for CAL og PPD i denne lasergruppen enn for de andre gruppene (SRP alene og SRP + PDT). Dette samsvarer med funnene i en liknende studie (52), hvor Nd: Yag laser ble benyttet. Imidlertid er det studier som ikke har funnet noen tilleggseffekt ved bruk av Nd: Yag laser (53, 54). Entydige positive resultater er heller ikke rapportert ved Er: Yag laser. Andre har undersøkt effekten av Er: Yag laser alene, Er: Yag+ SRP og SRP alene (55). De fant ingen statistisk signifikante forskjeller for kliniske parametre mellom gruppene, men fant statistisk signifikante forskjeller fra baseline for alle grupper. Effekten av gjentatte behandlinger med Er: Yag laser mot gjentatte behandlinger med SRP i periodontal behandling er også blitt undersøkt (56). Det ble ikke funnet noen statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene.

Effekten av kun FS som tillegg til SRP har også vært undersøkt. En av de inkluderte studiene hadde en tredje studiearm hvor

kun SRP + FS (toluidin blå) uten laserlys ble benyttet (21). De kliniske resultatene i denne gruppen skilte seg ikke statistisk signifikant fra verken SRP gruppen eller SRP + PDT gruppen. Dette funnet støttes opp av en in vitro-studie (57), hvor FS måtte lysaktiveres for å få effekt. Dersom scaling og rotplanering er utført umiddelbart før bruk av PDT, kan blod og gingivalvæske gjøre det vanskelig å få FS til feste seg til bakteriene i biofilmen. Effekten av lysaktivering kan i tillegg påvirkes av at blod kan absorbere lyset. I enkelte in vitro forsøk fikk FS virke i 5 minutter før lysaktivering (58, 59). Dette avviker fra hvordan FS ble brukt i de inkluderte studiene her, hvor det ble brukt 1–3 minutters skylning og kontinuerlig applikasjon i lommen med FS.

I en behandlingssituasjon vil tilleggshandling med PDT innebære økt tidsbruk. Minimum tid man skal lysaktivere FS per tann i de systemene som er inkludert i denne litteraturgjennomgangen er 1 minutt. De fleste systemene inkludert her lot FS virke i 3 minutter per tann, hvilket gir en total behandlingstid per tann på 4 minutter. FS kan appliseres på flere tenner samtidig, men bare tiden det tar å lysaktivere lommene på en pasient med 20 tenner, blir ca. 20 minutter.

Det er få holdepunkter for at tilleggs effekten av PDT ved SRP er vesentlig bedre enn mekanisk behandling alene. Imidlertid, med en stadig økende mikrobiell resistensutvikling mot antibiotika (60), og de følgene dette har for både enkeltindivid og miljø, er det viktig og samfunnsøkonomisk riktig å utvikle andre behandlingsformer som kan erstatte antibiotika. I dette bildet passer PDT fortsatt inn, da man har hatt lovende resultater in vitro. Alle FS brukt i de inkluderte studiene tilhører den samme gruppen (fenotiaziner), uten at man per i dag har oppnådd overbevisende resultater ved bruk av denne. Fremtidige studier bør kanskje undersøke om andre typer FS og andre typer lyskilder kan gi bedre og mer forutsigbar effekt.

I et korttidsperspektiv (inntil 12 måneder) finnes det liten dokumentasjon på positiv tilleggs effekt ved bruk av PDT i periodontal behandling. Det er behov for flere studier med lang oppfølgingstid og god studiedesign.

Takk

Takk til Ellen Bruzell ved NIOM for bistand og gode innspill i arbeidet med denne artikkelen.

English summary

Lutnæs OB, Wohlfahrt JC, Aass AM, Koldsland OC.

The adjunctive effect of photodynamic therapy in non-surgical periodontal treatment

Nor Tannlegeforen Tid. 2015; 125: 692–7

Photodynamic therapy as an adjunct to scaling and root planing in the treatment of periodontal disease has gained increased attention in the recent years. The aim of this literature review was to evaluate the clinical effect of photodynamic therapy as an adjunct to non-surgical periodontal treatment. A PubMed search resulted in 37 articles, published in the years 2008–2013. Five articles were included according to the inclusion criteria. The number of participants in the included studies varied from 16 to 33, and the effect of PDT was evaluated after 6 and 12 months. The control groups received scaling and root planing (SRP) and the test groups received scaling and root planing with adjunctive use of photodynamic therapy (SRP + PDT). The following parameters were evaluated: bleeding on probing (BoP), pocket probing depth (PPD) and clinical attachment level (CAL).

All included studies reported statistically significant reduction in one or more clinical parameters from baseline to 6 months. Two studies reported no significant differences between test and control groups, while one study reported statistically significant better results for the test group for all clinical parameters evaluated, both after 6 and 12 months.

Conclusion: There is little, although some, documentation on a positive adjunctive effect of PDT, but more long term documentation in larger study populations are warranted.

Referanser (full referanseliste i nettversjon)

1. Isidor F, Karring T. Long-term effect of surgical and non-surgical periodontal treatment. A 5-year clinical study. *J Periodontol Res.* 1986; 21: 462–72.
2. Kaldahl WB, Kalkwarf KL, Patil KD, Molvar MP, Dyer JK. Long-term evaluation of periodontal therapy: I. Response to 4 therapeutic modalities. *J Periodontol.* 1996; 67: 93–102.
3. Lindhe J, Nyman S. The effect of plaque control and surgical pocket elimination on the establishment and maintenance of periodontal health. A longitudinal study of periodontal therapy in cases of advanced disease. *J Clin Periodontol.* 1975; 2: 67–79.
4. Zandbergen D, Slot DE, Cobb CM, Van der Weijden FA. The clinical effect of scaling and root planing and the concomitant administration of systemic amoxicillin and metronidazole: a systematic review. *J Periodontol.* 2013; 84: 332–51.
5. Heitz-Mayfield LJ. Systemic antibiotics in periodontal therapy. *Aust Dent J.* 2009; 54: 96–101.
6. Kinane DF, Radvar M. A six-month comparison of three periodontal local antimicrobial therapies in persistent periodontal pockets. *J Periodontol.* 1999; 70: 1–7.
7. Wennstrom JL, Newman HN, MacNeill SR, Killoy WJ, Griffiths GS, Gillam DG, et al. Utilisation of locally delivered doxycycline in non-surgical treatment of chronic periodontitis. A comparative multi-centre trial of 2 treatment approaches. *J Clin Periodontol.* 2001; 28: 753–61.
8. Michalowicz BS, Pihlstrom BL, Drisko CL, Cobb CM, Killoy WJ, Caton JG, et al. Evaluation of periodontal treatments using controlled-release tetracycline fibers: maintenance response. *J Periodontol.* 1995; 66: 708–15.
9. Greenstein G, Polson A. The role of local drug delivery in the management of periodontal diseases: a comprehensive review. *J Periodontol.* 1998; 69 (5): 507–20.
10. Raab O. Über die Wirkung fluoreszierende Stoffe auf Infusorien. *Zeit Biol.* 1900: 524–46.
11. Agostinis P, Berg K, Cengel KA, Foster TH, Girotti AW, Gollnick SO, et al. Photodynamic therapy of cancer: an update. *CA Cancer J Clin.* 2011; 61: 250–81.
15. Jori G, Fabris C, Soncin M, Ferro S, Coppellotti O, Dei D, et al. Photodynamic therapy in the treatment of microbial infections: basic principles and perspective applications. *Lasers Surg Med.* 2006; 38: 468–81.
16. Cobb CM, Low SB, Coluzzi DJ. Lasers and the treatment of chronic periodontitis. *Dent Clin North Am.* 2010; 54: 35–53.
17. Alwaeli HA, Al-Khateeb SN, Al-Sadi A. Long-term clinical effect of adjunctive antimicrobial photodynamic therapy in periodontal treatment: a randomized clinical trial. *Lasers Med Sci.* 2013; 15: 15.
18. Berakdar M, Callaway A, Eddin MF, Ross A, Willershausen B. Comparison between scaling-root-planing (SRP) and SRP/photodynamic therapy: six-month study. *Head Face Med.* 2012; 8: 8–12.
19. Christodoulides N, Nikolidakis D, Chondros P, Becker J, Schwarz F, Rossler R, et al. Photodynamic therapy as an adjunct to non-surgical periodontal treatment: a randomized, controlled clinical trial. *J Periodontol.* 2008; 79: 1638–44.
20. Dilsiz A, Canakci V, Aydin T. Clinical effects of potassium-titanyl-phosphate laser and photodynamic therapy on outcomes of treatment of chronic periodontitis: a randomized controlled clinical trial. *J Periodontol.* 2013; 84: 278–86.
21. Theodoro LH, Silva SP, Pires JR, Soares GH, Pontes AE, Zuza EP, et al. Clinical and microbiological effects of photodynamic therapy associated with nonsurgical periodontal treatment. A 6-month follow-up. *Lasers Med Sci.* 2012; 27: 687–93.
51. Betsy J, Prasanth CS, Baiju KV, Prasanthila J, Subhash N. Efficacy of antimicrobial photodynamic therapy in the management of chronic periodontitis: a randomized controlled clinical trial. *J Clin Periodontol.* 2014; 41: 573–81.

52. Qadri T, Javed F, Poddani P, Tuner J, Gustafsson A. Long-term effects of a single application of a water-cooled pulsed Nd: YAG laser in supplement to scaling and root planing in patients with periodontal inflammation. *Lasers Med Sci.* 2011; 26: 763–6.

53. Eltas A, Orbak R. Clinical effects of Nd: YAG laser applications during nonsurgical periodontal treatment in smoking and nonsmoking patients with chronic periodontitis. *Photomed Laser Surg.* 2012; 30: 360–6.

54. Slot DE, Timmerman MF, Versteeg PA, van der Velden U, van der Weijden FA. Adjunctive clinical effect of a water-cooled Nd: YAG laser in a periodontal maintenance care programme: a randomized controlled trial. *J Clin Periodontol.* 2012; 39: 1159–65.

55. Lopes BM, Theodoro LH, Melo RF, Thompson GM, Marcantonio RA. Clinical and microbiologic follow-up evaluations after non-surgical periodontal treatment with erbium: YAG laser and scaling and root planing. *J Periodontol.* 2010; 81: 682–91.

56. Krohn-Dale I, Boe OE, Enersen M, Leknes KN. Er: YAG laser in the treatment of periodontal sites with recurring chronic inflammation: a 12-month randomized, controlled clinical trial. *J Clin Periodontol.* 2012; 39: 745–52.

57. Sarkar S, Wilson M. Lethal photosensitization of bacteria in subgingival plaque from patients with chronic periodontitis. *J Periodontal Res.* 1993; 28: 204–10.

58. Bhatti M, MacRobert A, Meghji S, Henderson B, Wilson M. A study of the uptake of toluidine blue O by *Porphyromonas gingivalis* and the mechanism of lethal photosensitization. *Photochem Photobiol.* 1998; 68: 370–6.

59. Valduga G, Breda B, Giacometti GM, Jori G, Reddi E. Photosensitization of wild and mutant strains of *Escherichia coli* by meso-tetra (N-methyl-4-pyridyl)porphine. *Biochem Biophys Res Commun.* 1999; 256: 84–8.

60. WHO. The evolving threat of antimicrobial resistance: Options for action. WHO Press, World Health Organization. 2012. <http://www.who.int/patientsafety/implementation/amr/publication/en/>

Adresse: Odd Carsten Koldslund; Postboks 1109 Blindern, 0317 Oslo.
E-post: oddcko@odont.uio.no

Artikkelen har gjennomgått ekstern faglig vurdering.

Lutnæs OB, Wohlfahrt JC, Aass AM, Koldslund OC. Tilleggseffekten av fotodynamisk terapi ved ikke-kirurgisk periodontal behandling. *Nor Tannlegeforen Tid.* 2015; 125: 692–7.

- Vi vokser gjennom løftene vi holder -

- Non Noble/Uedelt metall
- Noble/Edelt metall
- IPS e.max

750,- pr.ledd
1050,- pr.ledd
1090,- pr.ledd

- Zirconium
- Valplast

1250,- pr.ledd
1450,-

- Dokumentasjon på metallegeringer følger på hvert arbeide -

www.reholt.no

Agent for: Shengda Dental Manufacturing Co. Ltd • J.N. Jacobsensgt. 15 • Postboks 194, 1601 Fredrikstad • Tlf: 69311512/69317448 • Fax: 69317086 • Mail: post@reholt.no

VISSTE DU AT DU IKKE TRENGER Å BRUKE SALT FOR Å FÅ MER SMÅK PÅ MATEN?

Mange av oss salter maten for å tilføre smak. Litt salt kan fort bli til mye salt. Bytter du ut saltet med friske krydderurter eller tørket krydder, gir du maten både spennende og god smak. Det skal ikke så mye til. Med noen små grep blir det beste du vet litt sunnere.

SMÅ GREP, STOR FORSKJELL

facebook.com/smaagrep

 Helsedirektoratet

17 KRONER* / ARBEIDSTIME

Nye XO 4 gir deg mulighet for å utføre de aller beste tannbehandlinger på trygge pasienter, samtidig som du tar vare på helsen og økonomien din.

Det er viktig, ettersom du sannsynligvis vil tilbringe mer enn 20 000 timer i selskap med din neste arbeidsplads.

Du kan selvsagt velge å kjøpe en billigunit og spare noen få kroner.

Men - da vil du ikke nyte godt av verdiene til XO.

* Besøk www.xo-care.com og finn ut mer.

XO SERTIFISERTE SAMARBEIDSPARTNERE:

Jacobsen Dental A/S • jacobsen-dental.no • 22 79 20 20

Dental Digital Norge A/S • digora.no • 40 00 69 88

Dental Service A/S • dentalservice.no • 55 22 19 00

XO®
xo-care.com

Anne B. Skaare, Anne-Lise Maseng Aas og Nina J. Wang

Emaljeutviklingsforstyrrelser på permanente incisiver etter periodontalskade i det primære tannsett – en oppfølgingsstudie

Tannskader i det primære tannsett kan få konsekvenser for det permanente. Hensikten med denne studien var å kartlegge følger etter periodontalskader på primære tenner. Barn i alderen 8–15 år (n=170) i Buskerud som var utsatt for en periodontalskade i det primære tannsett i 2003, ble undersøkt på nytt i 2010. Permanente incisiver (n=300) der det hadde vært periodontalskade på korresponderende primær tann (konkusjon n=63, sublaksasjon n= 137, ekstrusjon n=13, lateral luksasjon n=44, intrusjon n=24 og eksartikulasjon n=19), ble klinisk undersøkt og fotografert. Journaldata og data fra registreringsskjemaer ble analysert. Mineraliseringsforstyrrelser ble registrert på 130 tenner (43 %), av disse var 22 % som følge av traume, og 21 % hadde andre årsaker (MIH, dental fluorose eller ukjent). Forekomsten som følge av periodontalskade var; etter konkusjon 8 %, sublaksasjon 18 %, lateral luksasjon 41 %, intrusjon 38 % og eksartikulasjon 47 %. Forekomst av mineraliseringsforstyrrelse hadde sammenheng med alder på traumetidspunktet og om det var stillingsforandring av den primære tannen ($p<0.05$). Resultatene viste at periodontalskader uten stillingsforandring samt indirekte traumer kan forårsake utviklingsforstyrrelser i permanente tenner. Lav alder og stillingsforandring økte sannsynligheten for utviklingsforstyrrelse.

Tannskader i det primære tannsett er vanlige (1–6). Den offentlige tannhelsetjenesten har ansvar for tannhelsen til barn og unge fra fødsel til og med det året de fyller 18 år. Dette gjør det mulig raskt å diagnostisere, registrere og følge opp tannskader; også de mindre alvorlige skadene blir registrert og kan følges opp (5). De fleste epidemiologiske undersøkelser er retrospektive og de mindre alvorlige tannskadene blir ofte ikke diagnostisert (3).

Risikoen for følger i det permanente tannsett etter tannskade på primær tann er veldokumentert, og jo alvorligere skade, desto høyere er forekomsten av utviklingsforstyrrelse på den permanente etterfølger (7–17). Den vanligste følgetilstanden er fargeforandring av emaljen (8, 9, 14). Intrusjoner og eksartikulasjoner er de skader som oftest forårsaker mineraliseringsforstyrrelser (9, 10, 13, 15, 16), henholdsvis 41–77 % og 30–52 %, mens mineraliseringsforstyrrelser er sjeldnere etter laterale luksasjoner og sublaksasjoner, 10–30 % (8, 9, 12–14). Den store variasjonen som er rapportert i forekomst av mineraliseringsforstyrrelser etter skadetype, kan forklares med ulikheter i design og presentasjon av resultatene, og studiene er derfor vanskelig å sammenligne.

Mineraliseringsforstyrrelser på overkjevens incisiver kan ha stor estetisk betydning. Det er viktig med adekvat hjelp og oppfølgingsrutiner for å redusere risikoen for negative følger for både primære og permanente tenner (18). I tillegg til den direkte skaden kan senskader som pulpanekrose og periapikal inflammasjon skade det permanente tannanlegget (19, 20).

Forfattere

Anne B. Skaare, spesialist i pedodonti, professor. Avdeling for pedodonti og atferdsfag, Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Oslo

Anne-Lise Maseng Aas, spesialist i pedodonti, universitetslektor. Avdeling for pedodonti og atferdsfag, Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Oslo

Nina J. Wang, spesialist i pedodonti, professor. Avdeling for pedodonti og atferdsfag, Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Oslo

Artikkelen er en sekundærpublikasjon av artikkel publisert i *International Journal of Paediatric Dentistry* 2015; 25: 221–8. Publiseres etter tillatelse.

Hovedbudskap

- Lav alder og stillingsforandring øker sannsynligheten for utviklingsforstyrrelse på permanente tenner etter traume mot primære tenner
- Indirekte traumer og periodontalskader uten stillingsforandring i primære tenner kan føre til emaljeutviklingsforstyrrelser på permanente tenner
- Traumekontroller bør utføres selv om primær tann ikke er slått ut av stilling.

Hensikten med denne studien var å kartlegge forekomst av utviklingsforstyrrelser i permanente tenner etter periodontalskade i det primære tannsett og evaluere oppfølgingsrutiner etter skaden.

Materiale og metode

I 2003 ble barn som var utsatt for en tannskade i det primære tannsett systematisk registrert i Den offentlige tannhelsetjenesten i Buskerud (n=266, alder 1–8 år) (5). Det var forut for kartleggingen gjennomført kalibreringsmøter med gjennomgang av diagnoser og rutiner for oppfølging av de primære tenner. For å diagnostisere eventuelle konsekvenser av tannskaden ble det utarbeidet et eget registreringsskjema for klinikerne.

Barna som ble registrert med tannskade i løpet av 2003 ble i 2010 invitert til en oppfølgingsundersøkelse av de permanente tennene (25, 26). Av de inviterte barna hadde 73 enten flyttet (n=21), ønsket ikke å delta (n=13), møtte ikke til den avtalte timen (n=27) eller hadde kjeveortopedisk behandling som hindret visuell inspeksjon av emaljen (n=12). Totalt var 193 barn (8–15 år) med 338 permanente etterfølgende tenner tilgjengelige for undersøkelse. Eksklusjon av hardvevsskader og skader kun på bløtvev resulterte i 170 barn med 300 permanente tenner for analyse. En periodontalskade ble klassifisert som alvorlig når tannen var slått ut av stilling (ekstrusjon, lateral luksasjon, intrusjon og eksartikulasjon) og ikke alvorlig når det ikke var stillings-

forandring (konkusjon og sublaksasjon). Ved kombinasjon av hardvevsskade og periodontalskade, ble bare periodontalskaden registrert.

All tilgjengelig informasjon ble benyttet; kliniske funn, kliniske bilder, røntgenbilder, journalopplysninger og registreringsskjemaet utarbeidet for klinikerne. Klinikerne registrerte kliniske funn (tannfarge, fistel/abscess) og røntgenfunn (apikal periodontitt, rotresorpsjon) og om de traumatiserte tennene var blitt ekstrahert i løpet av oppfølgingsperioden.

En intraoral undersøkelse med kliniske bilder ble gjennomført på klinikkene av førsteforfatter (25). De kliniske bildene ble vurdert av tre kalibrerte pedodontister basert på modifisert DDE (Developmental Defects of Enamel) indeks (27). Inter-observatør enighet ble målt med Cohens kappa, og utviklingsforstyrrelser klassifisert som ikke-traumerelaterte var MIH (Molar-Incisor-Hypomineralization), dental fluorose og idiopatisk defekt. Første permanente molar ble undersøkt klinisk og fotografert når MIH ble diagnostisert ved den kliniske undersøkelsen. Røntgenbilder ble tatt dersom utviklingsforstyrrelse utover det som var klinisk synlig, ble mistenkt. En indirekte skade ble definert som mineraliseringsforstyrrelse på permanent tann når korresponderende primær tann var uskadet, men nabotannen hadde hatt en alvorlig periodontalskade.

Fig. 1. Tann 11 med en liten hypoplasi og tann 21 med en velavgrenset opasitet. Traume ved 5-års alder. Diagnose: 51 og 61 sublaksasjon. 6-årsmolarene var ikke affiserte. Ingen opplysninger om mulig annen etiologi.

Fig. 2. Tann 11 and 21 med velavgrensede opasiteter større enn 3 mm. Diagnose: 51 sublaksasjon 3,5 år. Ingen mineraliseringsforstyrrelse på 6-årsmolarene utelukker «Molar-Incisor-Hypomineralization» (MIH), og symmetrien indikerer en idiopatisk årsakssammenheng.

Fig. 3. Tann 11 med en velavgrenset opasitet mindre enn 3 mm mot det incisale. Diagnose: 51 sublaksasjon da pasienten var 3 år.

Fig. 4. Tann 21 med en velavgrenset opasitet mindre enn 3 mm mot det incisale. Diagnose: 61 total intrusjon 2 år, re-erupsjon og eksartikulasjon da pasienten var 3 år.

Fig. 5. Tann 22 med en kombinasjon av opasitet (gul) og hypoplasi. Diagnose: 62 eksartikulasjon da pasienten var 3,5 år.

Fig. 6. Tann 31, 41 og 42 med emaljehypoplasi og misfarging. Diagnoser: 71 og 81 bukkal luksasjon, 82 eksartikulasjon da pasienten var 14 måneder.

All deltagelse var frivillig, og skriftlig samtykke ble innhentet fra foresatte. Studien var godkjent av Regional etisk komité (REK) og meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD).

Data ble analysert ved hjelp av Statistical Package for the Social Sciences (SPSS, Inc. Chicago, IL, USA, versjon 20). Inter-observatør enighet ble målt ved Cohens kappa og prosentvis enighet (kappaverdi på mindre enn 0,20 tolkes som dårlig, 0,21–0,40 som svak, 0,41–0,60 som moderat, 0,61–0,80 som god og 0,81–1,00 som svært god). Sammenhenger ble analysert ved hjelp av krystabulering og testet med Kji-kvadrat og t-test. Signifikansnivå ble satt til $p < 0,05$.

Resultater

Mineraliseringsforstyrrelser

Utviklingsforstyrrelser ble registrert på 130 permanente tenner. Tabell 1 viser at av 300 primære tenner med periodontalskade hadde 22 % av etterfølgende permanente tenner en emaljeutviklingsforstyrrelse som mest sannsynlig var forårsaket av traumet, mens en tilsvarende andel, (21 %), hadde utviklingsforstyrrelser av andre årsaker. Enighet om diagnose basert på de kliniske bildene, inter-observatør enighet, lå i området 0,63–0,84 (Cohens kappa) og prosentvis enighet 92–96 % (25). Figur 1 viser et eksempel der observatørene var uenige. Nesten halvparten av de eksartikulerte primære tennene førte til utviklingsforstyrrelse i permanent tann (9 av 19 tenner), mens periodontalskade uten stillingsforandring (konkusjon og sublaksasjon) ga emaljedefekt på 29 av 200 tenner (14,5 %) (tabell 1). Andelen permanente tenner med mineraliseringsforstyrrelse forårsaket av periodontalskade var; etter konkusjon 8 %, sublaksasjon 18 %, ekstrusjon

Tabell 1. Antall og prosentandel permanente tenner med mineraliseringsforstyrrelse (pga traume eller av andre årsaker) etter type periodontalskade på primære tenner (n=300).

Diagnose	Emaljeutviklingsforstyrrelse				
	Antall skadde tenner	Traumerelatert		Annen årsak	
		n	n	%	n
Konkusjon	63	5	7,9	16	25,5
Sublaksasjon	137	24	17,5	35	25,5
Ekstrusjon	13	1	7,7	2	15,4
Lateral luksasjon	44	18	40,9	10	22,7
Intrusjon	24	9	37,5	1	4,2
Eksartikulasjon	19	9	47,3	0	0
Totalt	300	66	22,0	64	21,3

8 %, lateral luksasjon 41 %, intrusjon 38 % og etter eksartikulasjon 47 % (tabell 1).

Tabell 2 viser andelen av permanente tenner med emaljeutviklingsforstyrrelse klassifisert etter modifisert DDE-indeks og etter årsak, og figur 2 viser et eksempel på en utviklingsforstyrrelse klassifisert som idiopatisk. Når traume var årsak, var velavgrensede emaljeopasiteter mindre enn 3 mm mest vanlig (12 %) og observert etter alle typer traumer (figur 3 og 4). Hypoplasier ble diagnostisert på 5 % av etterfølgende permanente tenner når

Tabell 2. Andelen permanente tenner med mineraliseringsforstyrrelse klassifisert etter en modifisert DDE-indeks og etiologi (T=traume, A=annet) etter periodontalskade på primær tann (n=300).

Emaljeutviklingsforstyrrelse (Modifisert DDE-indeks)	Konkusjon n=63		Sublaksasjon n=137		Ekstrusjon n=13		Lateral luksasjon n=44		Intrusjon n=24		Eksartikulasjon n=19		Totalt n=300	
	Etiologi		Etiologi		Etiologi		Etiologi		Etiologi		Etiologi		Etiologi	
	T	A	T	A	T	A	T	A	T	A	T	A	T	A
	%		%		%		%		%		%		%	
Velavgrenset opasitet														
≤ 3 mm	6,3	3,2	11,7	2,9	7,7	7,7	15,9	4,5	20,8	15,8	12,0	3,0		
> 3 mm		3,2	1,5	0,7			2,3		4,2	10,5	2,0	1,0		
Diffus opasitet														
≤ 3 mm		14,3		5,1				2,3						5,7
> 3 mm				11,7		7,7		11,4		4,2				7,6
Hypoplasi														
≤ 3 mm	1,6	1,6	3,6	4,4			11,4	4,5	8,3	5,2	4,6	3,0		
> 3 mm							4,5							0,7
Kombinasjon		3,2	0,7	0,7			6,8		4,2	15,8	2,7	1,0		
Totalt	7,9	25,5	17,5	25,5	7,7	15,4	40,9	22,7	37,5	4,2	47,3	0	22,0	21,3

Figur 7 A–C. A: Røntgenbilder tatt med to ulike vinkler viser primære sentraler på traumedagen. Barnet var da 20 måneder gammel. Diagnoser: 51 intrusjon, 61 palatinal luksasjon. B: Samme barn ved 8 år viser normal emalje på 11 og 21 og hypoplasi på 22, sistnevnte en etterfølgende tann til en ikke-skadet primær tann. C: Røntgenbildene ved 8 år viser normal 11, hypoplasi på 21 og morfologisk avvik av kronen på 22.

traume var årsak, mens diffuse opasiteter var mest vanlig når andre forhold ble vurdert som årsaksfaktor (13 %).

Det var sammenheng mellom emaljeutviklingsforstyrrelse og lav alder på traumetidspunktet ($p < 0,05$). Det var også sammenheng mellom utviklingsforstyrrelse og traumets alvorlighetsgrad, det vil si om den primære tannen var slått ut av stilling eller ikke ($p < 0,001$), se eksempel figur 5.

Halvparten av tennene (9 av 18) med lateral luksasjon som forårsaket en mineraliseringsforstyrrelse i permanent etterfølger, var luksert i bukkal retning, et eksempel er vist i figur 6.

Indirekte skade forårsaket mineraliseringsforstyrrelse hos seks av de 170 barna (3,5 %). Disse barna hadde vært utsatt for alvorlige traumer før 4-årsalder; eksartikulasjon ($n=1$), intrusjon ($n=3$) og lateral luksasjon ($n=2$). Utviklingsforstyrrelsene var hypoplasi ($n=3$), avgrenset opasitet ($n=2$) og en kombinasjon ($n=1$). Et eksempel på en permanent etterfølger til en uskadet primær tann er vist i figurene 7A-C, den eneste permanente tannen i undersøkelsen der kronen også hadde en morfologisk utviklingsforstyrrelse.

Av de 170 barna hadde 62 % mer enn én skadet tann. Forsinnet erupsjon eller andre erupsjonsproblemer ble registrert hos 6,5 % av barna og stillingsforandring av permanent tann hos 4 % av barna.

Oppfølging

Registreringsskjemaer og journalnotater var i mange tilfeller ufullstendige, og oppfølgingsperiodene varierte. Flere benyttet ikke traumejournal, og røntgenundersøkelse var ofte ikke utført.

Etter eksklusjon av 19 eksartikulerte tenner, var 281 primære tenner tilgjengelig for oppfølging. Ved første konsultasjon ble 31 tenner (11 %) ekstrahert, det var ikke utført traumekontroll for 29 tenner (10 %), og 48 tenner (17 %) ble observert i mindre enn ett år. Av de 173 primære tennene som ble fulgt mer enn et år, ble 18 % ($n=32$) ekstrahert på et senere tidspunkt. Femtito tenner ble registrert med grå misfarging og uten annen patologi, og 14 (27 %) av de etterfølgende permanente tenner hadde en emaljeutviklingsforstyrrelse. Når utviklingsforstyrrelse ble registrert etter en konkusjon ($n=5$), var den primære tann enten kontrollert mindre enn ett år ($n=2$) eller var diagnostisert med grå misfarging ($n=3$). Halvparten av de subluskerte tennene med emaljeutvi-

klingsforstyrrelse i etterfølgende permanent tann (12 av 24) ble enten kontrollert mindre enn ett år ($n=6$) eller hadde grå misfarging ($n=6$).

Diskusjon

Denne studien hadde til hensikt å kartlegge oppfølging og konsekvenser av periodontalskader som ble diagnostisert og registrert i det primære tannsett i Den offentlige tannhelsetjenesten, Buskerud. En styrke for denne undersøkelsen var at alle eller nær alle tannskader i et geografisk område ble registrert på traumetidspunktet. I de fleste tidligere studier er data om forekomst innhentet retrospektivt på spesialistklinikker, sykehus eller universitet der bare de mer alvorlige tannskadene blir henvist (9, 13, 15). Det er derfor stor variasjon i rapportert forekomst av utviklingsforstyrrelser i permanente tenner etter periodontalskader i det primære tannsett (7, 9–13, 15, 16). Denne variasjonen kan også skyldes diagnostiske kriterier og registreringsmetoder eller at evalueringen kun er foretatt av én person. Dette er et metodologisk problem ettersom kliniske vurderinger er subjektive, og terskelen for registrering kan variere. Vanskeligheten med å diagnostisere mineraliseringsforstyrrelser og etiologi er diskutert i tidligere publikasjoner (25, 28).

Andelen tenner med mineraliseringsforstyrrelser som ble registrert i denne studien, er i samsvar med resultater i en del studier (9, 10, 12, 13), men lavere enn i andre (7, 8, 11). En høyere forekomst etter skader der primær tann hadde stillingsforandring er også funnet i tidligere studier (7–13). Emaljeutviklingsforstyrrelse som følge av traumetyper konkusjon har så langt vi kjenner til, ikke vært rapportert tidligere. Som nevnt, er det vanskelig å sammenligne studier på grunn av ulik design eller metode. I denne studien vurderte tre kalibrerte spesialister i pedodonti de kliniske bildene uavhengig av hverandre. En høyere forekomst av utviklingsforstyrrelser ble funnet etter lateral luksasjon sammenlignet med tidligere studier. Dette kan forklares med at så mange som halvparten av de tennene som var lateral lukserte og forårsaket en mineraliseringsforstyrrelse, var luksert i bukkal retning slik at roten til den primære tann kan ha vært i direkte kontakt med det permanente tannanlegget.

Forekomsten av mineraliseringsforstyrrelser etter eksartikulasjon og intrusjon var høy og sammenlignbar med tidligere funn

(7–10, 12, 13, 15, 16). En høyere forekomst etter eksartikulasjon enn intrusjon sammenlignet med andre (7–13), kan skyldes graden av intrusjon, en informasjon som sjelden var registrert av klinikerne.

Den vanligste emaljeutviklingsforstyrrelsen etter skade i denne undersøkelsen var små, velavgrensede opasiteter. Disse ble observert i alle aldersgrupper og etter alle diagnoser. Selv om tannanlegget er spesielt utsatt for skade på et tidlig utviklingsstrinn, fortsetter modningen av mineralisert emalje over et lengre tidsrom og til tannfrembrudd. Opasiteter kan derfor bli resultatet også etter mindre forstyrrelser i omliggende vev (13, 14, 28). Andelen tenner med utviklingsforstyrrelse totalt etter tannskade var relativt lav (22 %) fordi denne andelen også omfattet emaljedefekter etter de ikke-alvorlige periodontalskadene, konkusjon og subluksasjon, som var hyppigst forekommende.

Sammenhengen mellom utviklingsforstyrrelse og alder på skadetidspunktet var i overensstemmelse med de fleste tidligere studier (9, 10, 12). De mer alvorlige defektene ble observert der tenner var slått ut av stilling ved lav alder. Den mest alvorlige utviklingsforstyrrelsen var overraskende registrert på en permanent tann som etterfulgte en uskadet primær tann, noe som sannsynligvis kan forklares ved barnets lave alder på skadetidspunktet (1,5 år). Det indirekte traumatet skjedde på et tidspunkt da det permanente laterale tannanlegget var på et tidlig utviklingsstrinn med så vidt påbegynt mineralisering og med en tannfollikkel spesielt sårbar for inflammatoriske mediatorer utløst av traumatet (14). Det omliggende ben er også mindre mineralisert på dette alderstrinnet og vil derfor ikke beskytte tannanlegget i samme grad som på et senere stadium (16). Skade på naboanlegg ble i en tidligere studie rapportert å forekomme på 2,4 % av permanente etterfølgere med utviklingsforstyrrelse, men uten at ytterligere informasjon om alder og diagnose har blitt gitt (9).

Andelen utviklingsforstyrrelser var omtrent lik uavhengig av om årsaken var traume (22 %) eller ikke (21 %), og de fleste forstyrrelsene som ikke var traumerelatert, var diffuse eller fluorotiske. Dette er i samsvar med en tidligere studie som rapporterte at 25 % av permanente tenner ved siden av en skadet primær tann, hadde en mineraliseringsforstyrrelse (8).

Når det gjelder oppfølging av traumene, er det en svakhet at den ikke ble systematisk gjennomført. Ettersom det er en sammenheng mellom mørk misfarging og pulpanekrose (19,20), skal alle tenner med periodontalskade, i henhold til internasjonale retningslinjer, følges for å avdekke eventuell misfarging eller infeksjon (18). Den ufullstendige oppfølgingen i denne studien gjør at det ikke er mulig å konkludere om grå misfarging eller infeksjon påvirket det nye tannanlegget.

Studien viser at alle typer tannskader i det primære tannsett kan føre til utviklingsforstyrrelser på permanente tenner, inkludert periodontalskader uten stillingsforandring og indirekte traumer. Lav alder og stillingsforandring øker sannsynligheten for utviklingsforstyrrelse.

Takk

Takk til fylkestannlege Berit Binde som gjorde undersøkelsen mulig, og en stor takk til alle i Den offentlige tannhelsetjenesten i Buskerud som deltok i prosjektet.

English summary

Skaare AB, Aas A-LM, Wang NJ

Luxation injuries to primary incisors – a follow up study in Public Dental Service

Nor Tannlegeforen Tid. 2015; 125: 700–5

This study aimed to study frequency of sequelae in permanent teeth after luxation injuries to primary predecessors and to evaluate follow-up.

Children 8–15 years (n=170) with luxation injury to primary dentition in 2003 were re-examined in 2010. Data from dental records and registration forms were analysed and tested by chi-square and t-test. Enamel defects were registered in 130 successor teeth, 22 % due to trauma, 21 % due to other aetiological factors (MIH, dental fluorosis, idiopathic). The proportions of successors with enamel defects were: after concussion 8 %; subluxation 18 %; lateral luxation 41 %; intrusion 38 % and avulsion 47 %. There were associations between enamel defects and the child's age and severity of the injury (P <0.05). Six children had enamel defects in successors of non-injured primary teeth. The clinicians did not always comply with the follow-up protocol. Minor luxation injuries and indirect trauma may cause enamel defects in permanent successors. Young age at the time of injury and dislocation of the primary tooth increases the probability of enamel defect in the permanent successor.

Referanser

1. Andreasen JO, Ravn JJ. Epidemiology of traumatic dental injuries to primary and permanent teeth in a Danish population sample. *Int J Oral Surg.* 1972; 1: 235–9.
2. Flores MT. Traumatic injuries in the primary dentition. *Dent Traumatol.* 2002; 18: 287–98.
3. Glendor U. Epidemiology of traumatic dental injuries – a 12 year review of the literature. *Dent Traumatol.* 2008; 24: 603–11.
4. Robson F, Ramos-Jorge ML, Bendo CB, Vale MP, Paiva SM, Pordus IA. Prevalence and determining factors of traumatic injuries to primary teeth in preschool children. *Dent Traumatol.* 2009; 25: 118–22.
5. Skaare AB, Jacobsen I. Primary tooth injuries in Norwegian children (1–8 years). *Dent Traumatol.* 2005; 21: 315–9.
6. Wendt FP, Torriani DD, Assuncao MC, Romano AR, Bonow ML, da Costa CT, et al. Traumatic dental injuries in primary dentition: epidemiological study among preschool children in South Brazil. *Dent Traumatol.* 2010; 26: 168–73.
7. Andreasen JO, Ravn JJ. The effect of traumatic injuries to primary teeth on their permanent successors. II. A clinical and radiographic follow-up study of 213 teeth. *Scand J Dent Res.* 1971; 79: 284–94.
8. Brin I, Fuks A, Ben-Bassat Y, Zilberman Y. Trauma to the primary incisors and its effect on the permanent successors. *Pediatr Dent.* 1984; 6: 78–82.
9. Da Silva Assuncao LR, Ferelle A, Iwakura ML, Cunha RF. Effects on permanent teeth after luxation injuries to the primary predecessors.

sors: a study in children assisted at an emergency service. *Dent Traumatol.* 2009; 25: 165–70.

10. de Amorim Lde F, Estrela C, da Costa LR. Effects of traumatic dental injuries to primary teeth on permanent teeth--a clinical follow-up study. *Dent Traumatol.* 2011; 27: 117–21.

11. do Espirito Santo Jacomo DR, Campos V. Prevalence of sequelae in the permanent anterior teeth after trauma in their predecessors: a longitudinal study of 8 years. *Dent Traumatol.* 2009; 25: 300–4.

12. Sennhenn-Kirchner S, Jacobs HG. Traumatic injuries to the primary dentition and effects on the permanent successors – a clinical follow-up study. *Dent Traumatol.* 2006; 22: 237–41.

13. von Arx T. Developmental disturbances of permanent teeth following trauma to the primary dentition. *Aust Dent J.* 1993; 38: 1–10.

14. Andreasen JO, Sundstrom B, Ravn JJ. The effect of traumatic injuries to primary teeth on their permanent successors. I. A clinical and histologic study of 117 injured permanent teeth. *Scand J Dent Res.* 1971; 79: 219–83.

15. Altun C, Cehreli ZC, Guven G, Acikel C. Traumatic intrusion of primary teeth and its effects on the permanent successors: a clinical follow-up study. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod.* 2009; 107: 493–8.

16. Christophersen P, Freund M, Harild L. Avulsion of primary teeth and sequelae on the permanent successors. *Dent Traumatol.* 2005; 21: 320–3.

17. Soares FC, Cardoso M, Bolan M. Association between trauma to primary incisors and crown alterations in permanent successors. *Braz Dent J.* 2014; 25: 332–5.

18. Malmgren B, Andreasen JO, Flores MT, Robertson A, DiAngelis AJ, Andersson L, et al. International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 3. Injuries in the primary dentition. *Dent Traumatol.* 2012; 28: 174–82.

19. Cordeiro MM, Rocha MJ. The effects of periradicular inflammation and infection on a primary tooth and permanent successor. *J Clin Pediatr Dent.* 2005; 29: 193–200.

20. Valderhaug J. Periapical inflammation in primary teeth and its effect on the permanent successors. *Int J Oral Surg.* 1974; 3: 171–82.

21. Needleman HL. The art and science of managing traumatic injuries to primary teeth. *Dent Traumatol.* 2011; 27: 295–9.

22. Wilson S. Management of child patient behavior: quality of care, fear and anxiety, and the child patient. *Pediatr Dent.* 2013; 35: 170–4.

23. de Jongh A, Aartman IH, Brand N. Trauma-related phenomena in anxious dental patients. *Community Dent Oral Epidemiol.* 2003; 31: 52–8.

24. Skaret E, Raadal M, Berg E, Kvale G. Dental anxiety and dental avoidance among 12 to 18 year olds in Norway. *Eur J Oral Sci.* 1999; 107: 422–8.

25. Skaare AB, Maseng Aas AL, Wang NJ. Enamel defects in permanent incisors after trauma to primary predecessors: inter-observer agreement based on photographs. *Dent Traumatol.* 2013; 29: 79–83.

26. Skaare AB, Aas AL, Wang NJ. Enamel defects on permanent successors following luxation injuries to primary teeth and carers' experiences. *Int J Paediatr Dent.* 2015; 25: 221–8.

27. Clarkson J, O'Mullane D. A modified DDE Index for use in epidemiological studies of enamel defects. *J Dent Res.* 1989; 68: 445–50.

28. Andreasen JO, Ravn JJ. Enamel changes in permanent teeth after trauma to their primary predecessors. *Scand J Dent Res.* 1973; 81: 203–9.

Adresse: Anne B. Skaare, Avdeling for pedodonti og atferdsfag, Institutt for klinisk odontologi, postboks 1109 Blindern, 0317 Oslo.
E-post: askaare@odont.uio.no

Artikkelen har gjennomgått ekstern faglig vurdering.

Skaare AB, Aas A-LM, Wang NJ. Emaljeutviklingsforstyrrelser på permanente incisiver etter periodontalskade i det primære tannsett – en oppfølgingsstudie. *Nor Tannlegeforen Tid.* 2015; 125: 700–5

Kirurgiklinikken
tann · kjeve · ansiktskirurgi

Sertifisert etter
ISO 9001:2008
standarden

www.kirurgiklinikken.no

tlf 23 36 80 00, post@kirurgiklinikken.nhn.no

Alt innen oral og
kjevekirurgi.
Implantatprotetikk

Tannlege
Bent Gerner
spesialist i protetikk

Tannlege
Kjetil Misje
spesialist i oral kirurgi

Tannlege
Frode Øye
spesialist i oral kirurgi

Tannlege
Eva Gustumhaugen Flo
Spesialist i protetikk

Lege & tannlege
Helge Risheim
spesialist i oral kirurgi,
maxillofacial kirurgi,
og plastikkirurgi

VISSTE DU AT BRUS OG SAFT ER DEN VIKTIGSTE ÅRSAKEN TIL AT BARN FÅR I SEG FOR MYE SUKKER?

Mange av oss har lett for å gi barna brus eller saft når de er tørste. Plutselig blir inntaket av sukker større enn man tror. Bytter du ut brus eller saft med vann til hverdags, er mye gjort. Det skal ikke så mye til. Med noen små grep blir hverdagen litt sunnere.

SMÅ GREP, STOR FORSKJELL

facebook.com/smaagrep

 Helsedirektoratet

HVER DRÅPE ER KONSTRUERT FOR Å BIDRA TIL Å **REDUSERE KARIES RISIKOFAKTORER**

Listerine® Professional Fluoride Plus tar hånd om risikofaktorene som er identifisert i Keyes-konseptet.¹

Alkoholfrie Listerine® Professional Fluoride Plus bidrar til å redusere risikoen for karies fordi det:

- Inneholder ekstra fluor (0,1 %) som styrker tennene
- Reduserer plakk
- Kontrollerer den bakterielle syreproduksjonen

Listerine® Professional Fluoride Plus gir 100 % økt beskyttelse for tennene sammenlignet med fluortannkrem alene (i laboratoriestudie²).

Profesjonell munnpleie hjemme

Magnus Paulsbo

Tann smerter hos en pasient med helvetesild

Smerteterapi kan være vanskelig. Det er en del av vår hverdag, og det er ikke alltid man finner en klar årsak til smertene pasienten måtte ha. En diagnose er viktig før man går i gang med behandling. Men selv om man tror man har funnet riktig diagnose, er det ingen skam å snu dersom man underveis i behandlingen finner at diagnosen ikke er korrekt. Dette kasuset viser en slik situasjon.

Det aktuelle kasuset gjelder en pasient, mann 51 år, som meldte seg med sterke smerter på høyre side. Pasienten lokaliserte smertene til underkjeven, og beskrev at de strålte opp mot øret. Pasienten hadde selv mistenkt ørebetennelse, og hadde vært hos lege for å få klarhet i det. Legen hadde ikke funnet indikasjon for antibiotikaterapi, og pasienten oppsøkte meg dagen etter for å søke råd.

Anamnese, undersøkelse og tentativ diagnose

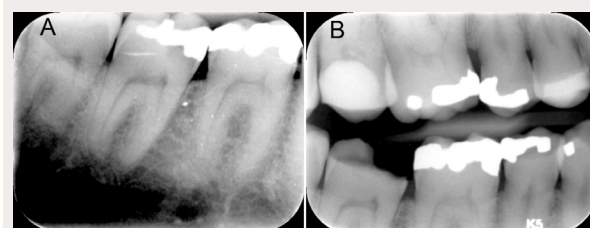
Det fremgår av anamnesen at pasienten nylig hadde gjennomgått omfattende kreftterapi i forbindelse med lymfom og var ferdigbehandlet noen måneder tidligere. Han hadde fått tilbakeført autogene stamceller som var blitt tatt ut før cellegiftbehandlingen startet. Dette hadde medført at immunforsvaret var sterkt svekket, og at han ikke lenger var immun mot sykdommer han hadde gjennomgått eller fått vaksine for i barneårene.

Pasienten anga at han mistenkte nest bakerste tann; 47, som årsak til smertene. Denne hadde brukket mens pasienten fikk cellegiftbehandling, men han har ikke hatt plager med den, og hadde ikke fått den behandlet.

Det ble tatt et panoramarøntgen (figur 1) og intraorale røntgenbilder, apikalbilde høyre side i underkjeven, og biteving (figur 2A, B). Bildene viste en dyp fylling i tann 17, ellers ingen spesielle funn. Den kliniske undersøkelsen viste

Figur 1. Panoramarøntgen av pasienten.

Figur 2. Røntgenbilder med tann 47, A) før fjerning av amalgamfylling; B) etter fjerning.

en knekket mesio-lingual cusp på 47, knekket lingual cusp på 45 (figur 3A), litt sekundærkaries på tann 46 og infraksjoner på flere tenner. I bukkale slimhinne var det fibrinaktige sår-dannelser, som på det tidspunktet ble ansett å være morciccatio buccarum. På venstre side er det også tegn til kinnbiting, men ikke sår-dannelser.

Ingen tenner var perkusjonsømme. Musculus temporalis superior på høyre side var svært palpasjonsøm, ellers ingen funn i tyggemuskulatur eller kjeveledd. Alle tennene reagerte på is-test, tann 47 noe mer enn de andre. Elektrisk pulpatester ga normalt svar på 48, 46, 45, 44 (verdi 7 på skala fra 1–64) og så vidt reaksjon på tann 47 (verdi 56 på skala fra 1–64). Verdiene var reproducerbare. Varme ga ikke smerter. Det var tydelig infraksjon distalt på tann 47 (figur 3A), midt på tannen.

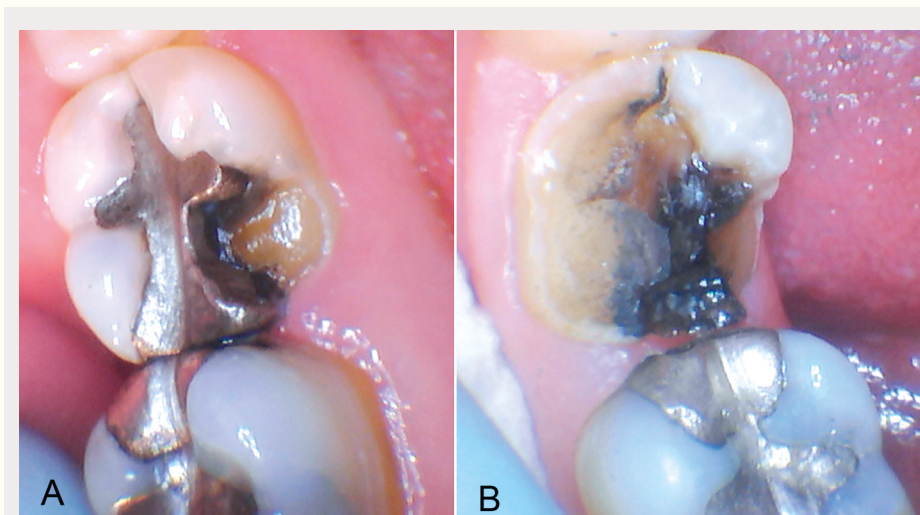
Den tentative diagnosen ble på dette tidspunktet irreversibel pulpitt tann 47 på grunn av infraksjon/sprekk midt i tannen.

Forfatter

Magnus Paulsbo, tannlege, Ski Tannlegesenter og Tannlegevakt

Behandling

Siden pasienten hadde smerter og smertebildet var noe diffust, bestemte vi oss på bakgrunn av infraksjonen å gjennomføre endodontisk behandling av 47, etter informert samtykke. Anestesi, 1 karyle Xylocain adrenalin, gjorde pasienten smertefri, noe som indikerer at smertene kan stamme fra dette området.

Figur 3. A–B. Kliniske bilder av tann 47, A) før fjerning av amalgamfylling, infraksjon distalt, og mulig infraksjon mesialt; B) etter fjerning av fylling.

Figur 4. Utslett på høyre side av ansiktet, forenlig med herpes zoster reinfeksjon.

Amalgamfyllingen ble fjernet og bukkale cusper på 47 knakk av (figur 3B). Misfarget dentin ble fjernet og infraksjonen midt på tannen var ikke lenger synlig. Etter bitewing røntgen som viste god klaring til pulpa, ble det bestemt å avbryte terapien, og ta inn pasienten for videre smerteutredning dagen etter.

Neste dag kom pasienten med tydelige blemmer på høyre side i ansiktet, og som gikk tydelig opp på m. temporalis' superiore lapp (figur 4). Dette gjør at diagnosen ble helvetesild – herpes zoster reinfeksjon med nevralgi (1). Det kan ikke utelukkes en dental årsak til smertene, men nevrologiske smerter ville på daværende tidspunkt være så forstyrrende for korrekt diagnose at videre dental smerteutredning måtte foretas senere.

Seksten dager etter utbrudd av blemmer meldte pasienten at han var smertefri. Tannen ble behandlet med krone, og det var ikke nødvendig med rotbehandling.

Referanse

1. Ala Ammin, Sigbjørn Løes, Inge Fristad. Herpes zosterinfeksjon – kliniske og diagnostiske utfordringer, *Nor Tannlegeforen Tid.* 2010; 120: 918–21

Adresse: Magnus Gunnar Paulsbo, Jernbaneveien 4, 1400 Ski; telefon 64 85 26 00; e-post: magnus@tannlege.info

Ingar Olsen og Ann Progulsk-Fox

Evnen til å invadere celler og vev er en viktig virulensfaktor hos *Porphyromonas gingivalis*

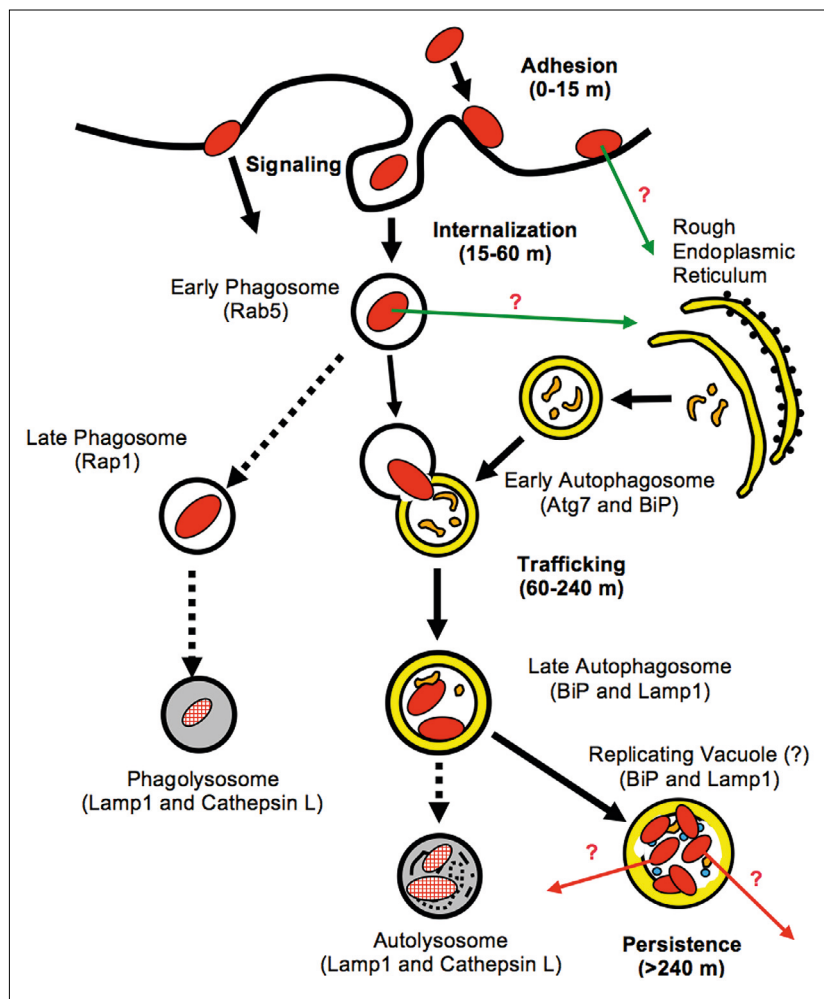

Porphyromonas gingivalis er en av de viktigste bakteriene når det gjelder periodontitt hos voksne. Den er også blitt assosiert med en rekke systemiske sykdommer, herunder kardiovaskulære sykdommer (1, 2). Dette innebærer at *P. gingivalis* kan spres med blodet fra en periodontallomme og infisere nye seter i kroppen. En av dens viktigste virulensfaktorer er evnen til å invadere vertens celler og vev. I invasjonsplassen inngår faser som tilhefting, inngang/internalisering, trafikkering, persistens og utgang fra vertscellene (figur 1). Selv om de fleste stammer av *P. gingivalis* er i stand til å invadere celler og vev, er evnen til å invadere og mekanismene for invasjon forskjellig hos ulike stammer. Dette gjelder f. eks. intracellulær trafikkering (3). Forskjellene i evnen til invasjon gjenspeiles i at stammer av *P. gingivalis* har ulik grad av virulens. Måten invasjon foregår på avhenger også av typen vertsceller.

Mye er i øyeblikket kjent om invasjonsplassen til *P. gingivalis* (3), men vi vet lite om hvorledes bakterien tar seg ut igjen fra vertsceller. De fleste av disse observasjonene er gjort *in vitro*. Vi vet imidlertid at *P. gingivalis* kan holde seg levende i humane kardiovaskulære celler og i arteriosklerotisk plakk (4), som den senere kan forlate for så å invadere nye, ikke-infiserte celler og vev (3). Dette er i seg selv oppsiktsvekkende.

Referanser

1. Reyes L, Herrera D, Kozarov E, Roldán S, Progulsk-Fox A. Periodontal bacterial invasion and infection: contribution to atherosclerotic pathology. *J Clin Periodontol*. 2013; 40 Suppl 14: S30–50.
2. Olsen I. From the acta prize lecture 2014: the periodontal-systemic connection seen from a microbiological stand-

Figur 1. Modell av *P. gingivalis*-invasjon i endotelceller. m=minutter (fra ref. 3).

point. *Acta Odontol Scand*. 2015; 73: 563–8.

3. Olsen I, Progulsk-Fox A. Invasion of *Porphyromonas gingivalis* strains into vascular cells and tissue. *J Oral Microbiol*. 2015; 7 – <http://dx.doi.org/10.3402/jom.v7.28788>.

4. Armingohar Z, Jørgensen JJ, Kristoffersen AK, Abesha-Belay E, Olsen I. Bacteria and bacterial DNA in atherosclerotic plaque and aneurysmal wall biopsies

from patients with and without periodontitis. *J Oral Microbiol* 2014; 6: 23408 – <http://dx.doi.org/10.3402/jom.v6.23408>.

Adresser: Ingar Olsen, Institutt for oral biologi, Det odontologiske fakultet, Universitetet i Oslo, Pb 1052 Blindern, 0316 Oslo. Ann Progulsk-Fox, Department of Oral Biology and Center for Molecular Microbiology, University of Florida College of Dentistry, Gainesville, Florida, USA. E-post: ingar.olsen@odont.uio.no

GERNER DENTAL, DENTSIGN VED KRISTOFFER ØKSENHOLT OG
RISVANG TANNTTEKNIKK HAR SLÅTT SEG SAMMEN OG STARTET
OSLO TANNTTEKNIKK

Erfaring og kompetanse

Vi er et "All in-House" laboratorium, som skreddersyr alle løsninger du og dine pasienter blir komfortable med. Kombinasjonen av yrkesstolthet, erfaring og "knowhow" sørger for trygghet. Våre ansatte har kompetanse og erfaring med CAD/CAM, "High End" fronttannsestetikk, kompliserte implantatkasus, alt innen avtagbar protetik og importert tanntteknikk. Dette gjør Oslo Tanntteknikk til et komplett laboratorium.

Xero får nytt navn og nytt design. Velkommen Flux Dry Mouth!

Nyhet! Xero-produktene får nytt navn og utseende.

I **Flux-familien** lanseres det nå også produkter mot tørr munn. Det er Xero-produktene som endrer navn til Flux Dry Mouth. Først ute er Flux Dry Mouth Rinse og Gel. Begge har samme innhold som tidligere.

Flux Dry Mouth er produkter som hjelper ved tørr munn. Produktene stimulerer spyttproduksjonen, samt fukter og smører slimhinnene. De inneholder også fluor, 0,2% NaF (rinse) og 1000 ppm F (gel) som forebygger karies.

Les mer på www.fluxfluor.no

FLUX®

Har du fluxet i dag?

BIVIRKNINGSSKJEMA

Bivirkningsgruppen
for odontologiske biomaterialer

RAPPORTERING AV UØNSKETE REAKSJONER/BIVIRKNINGER HOS PASIENTER I FORBINDELSE MED ODONTOLOGISKE MATERIALER

Bivirkningsskjemaet skal fylles ut av tannlege, tannpleier eller lege.

Skjemaet dekker spekteret fra konkrete reaksjoner til uspesifikke, subjektive reaksjoner som blir satt i forbindelse med tannmaterialer.

Selv om det er tvil om graden og arten av reaksjoner, er det likevel betydningstult at skjemaet blir fylt ut og returnert.

Det skal fylles ut ett skjema per pasient som har reaksjon(er).

Vi ønsker også å få rapport om evt. reaksjoner på materialer som tannhelsepersonell er utsatt for i yrkessammenheng (se yrkesreaksjoner neste side).

NB! Bivirkningsskjemaet alene gjelder ikke som en henvisning.

Rapportørens navn og adresse:

Postnr.:

Poststed:

Tlf.:

E-post:

Utfyllingsdato:

Klinikktype:

Tannlege Tannpleier
 Offentlig Privat

Spesialist i:

Lege Sykehus Primær/privat

Spesialist i:

Symptomer og funn

Pasientens symptomer

Ingen

Intraoralt:

- Svie/brennende følelse
- Smerte/ømheth
- Smakstørstyrrelser
- Stiv/nummen
- Tørrhet
- Øket spytt/slimmengde

Lepper/ansikt/kjever:

- Svie/brennede følelse
- Smerte/ømheth
- Stiv/nummen
- Hudreaksjoner
- Kjeveleddsproblemer

Generelle reaksjoner knyttet til:

- Muskler/ledd
- Mage/tarm
- Hjerte/sirkulasjon
- Hud
- Øyne/syn
- Øre/hørsel, nese, hals

Øvrige symptomer:

- Tretthet
- Svimmelhet
- Hodepine
- Hukommelsesforstyrrelser
- Konsentrasjonforstyrrelser
- Angst
- Uro
- Depresjon

Annet:

Rapportørens funn

Ingen

Intraoralt:

- Hevelse/ødem
- Hvittlige forandringer
- Sårbløtmer
- Rubor
- Altrofi
- Impresjoner i tunge/kinn
- Amalgamatovæinger
- Linea alba

Annet:

Lepper/ansikt/kjever

- Hevelse/ødem
- Sårbløtmer
- Erytem/rubor
- Utslett/eksem
- Palpable lymfeknuder
- Kjeveleddsdysfunksjon
- Nedsatt sensibilitet

Annet:

Øvrige funn:

- Hevelse/ødem
- Urtikaria
- Sårbløtmer
- Eksem/utslett
- Erytem/rubor

Annet:

Angi lokalisasjon:

Pasientdata

Kjønn: Kvinne Mann

Alder: år

Generelle sykdommer/diagnoser:

Medikamentbruk:

Kjent overfømflighet/allergi:

Var det pasienten som gjorde deg oppmerksom på reaksjonen(e)? Ja Nei

Reaksjonen opptrådte for første gang i hvilket år:

Hvor lang tid etter behandlingen opptrådte reaksjonen(e)?

Umiddelbart innen 24 timer innen 1 uke innen 1 måned 1-3 måneder ukjent til år

I forbindelse med hvilken type behandling opptrådte reaksjonen(e)?

- Fyllinger (direkte teknikk)
- Innlegg, fasader
- Faste protetiske erstatninger
- Avlagbare protetiske erstatninger
- Biftfysiologisk behandling
- Midlertidig behandling
- Rotbehandling (rotfylling)
- Tannkjøttbehandling
- Oralt kirurgi
- Tannregulering
- Forebyggende behandling
- Annet:

Hvilke materialer mistenkes å være årsak til reaksjonen(e)?

- Amalgam
- Komposit
- Komponer
- Glassionomer
- kjemisk lysherdende
- Bindingsmaterialer ("primer/bonding")
- Isolerings-/foringsmaterialer
- Fissursørgingsmaterialer
- Beskyttende filmer (f.eks. varnish, ferniss, fluorlakk)
- Pulpaoverkappingsmaterialer
- Endodontiske materialer
- Sementeringsmaterialer
- vannbasert plastbasert
- Metall-keram (MK, PG)
- metall/legering keram
- Materialer for kroner/broer/innlegg
- metall/legering plastbasert keramisk
- Materialer for avtakbare proteser
- metall/legering plastbasert
- Materialer for intraoral kjeveortopedisk apparatur
- metall/legering plastbasert
- Materialer for ekstraoral kjeveortopedisk apparatur
- metall/legering plastbasert
- Materialer for biftfysiologisk apparatur
- Materialer for implantater
- Avtryksmaterialer
- hydrokolloid elastomer
- Midlertidige materialer – faste proteser
- Midlertidige materialer – avtakbare proteser
- Andre midlertidige materialer
- Forbruksmaterialer (f.eks. hanske, kofferdam)
- Andre materialer

Produktnavn og produsent

av aktuelle materialer som mistenkes å være årsak til reaksjonen(e):
Legg gjerne ved HMS-datablad.

Mottatt: _____
Besvart: _____
Registrert: _____
Klassifisert: _____
Sign: _____

Yrkesreaksjoner

Reaksjonen(e) gjelder tannhelsepersonell i yrkessammenheng (dette er et forhold som sorterer under Arbeidstilsynet, men vi ønsker denne tilbakemeldingen fordi det kan ha relevans også for reaksjoner hos pasienter).

Ønsker flere skjema tilsendt
Antall: _____

Ansvarlig: **Bivirkningsgruppen**
Arstadveien 19
5009 Bergen

Telefon: 55 58 62 71
Fax: 55 58 98 62

E-post: bivirkningsgruppen@uni.no
web: www.uni.no/helse/bivirkningsgruppen

Takk for rapporten. Vi mottar gjerne kommentarer.

Henvisninger

Er pasienten henvist for utredning/undersøkelse/ behandling av reaksjonen(e)?
 Nei

- Ja til**
  - Bivirkningsgruppen
  - tannlege
  - odontologisk spesialist
  - allmennlege
  - medisinsk spesialist eller på sykehus
  - alternativ terapeut
- Annet: _____

Hvor sikker bedømmes relasjonen mellom materialet og reaksjonen(e)?

Tannlege/tannpleier/lege:
 Sikker/trolig relasjon
 Mulig relasjon
 Usikker/ingen oppfatning

Pasient:
 Sikker/trolig relasjon
 Mulig relasjon
 Usikker/ingen oppfatning

uni Helse
Bivirkningsgruppen for odontologiske biomaterialer
Ver 6.2

Zirkonzahn®

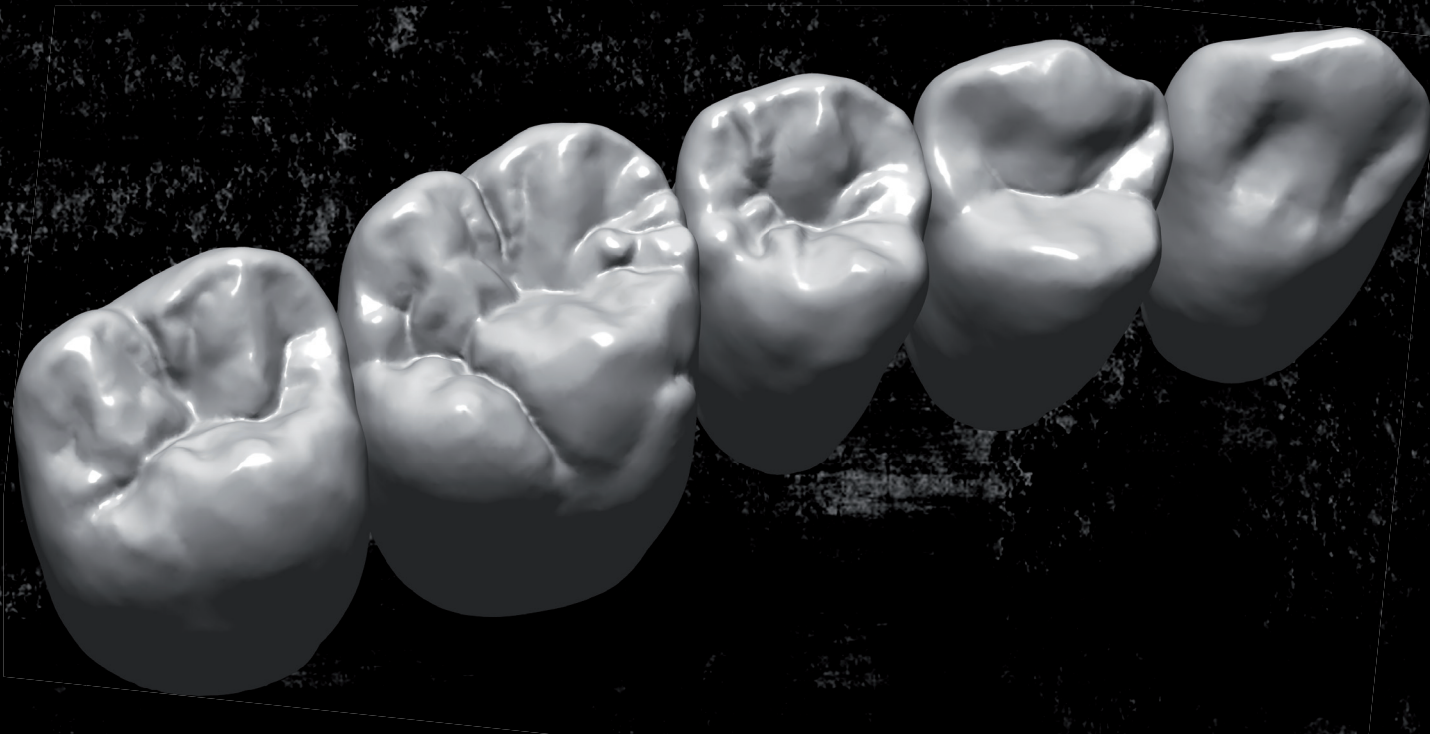
VIRITUELT TANNBIBLIOTHEK

HEROES COLLECTION AV ENRICO STEGER

10 NATURLIGE OG ESTETISK TILTALLENDE TANNSETT

- Fullt anatomisk eller 1 4 avkuttete design FIRE, WATER, AIR, EARTH for belegg med keramikk
- Estetisk basis for alle slags rekonstruksjon: Enkle kroner, små broer, fullt anatomiske broer (Prettau® Bridges), fullstendig tannsett
- Individuell justering for enhver pasient er mulig
- Kan kombineres med naturlig tannsubstans, dersom det bare er okklusalområdet som er nedslitt
- Forskjellige bitekonsept kan realiseres, som hjørnetenner, eller fortanns-regulering
- Egnet for behandlings planlegging

Med studentlivet foran seg

To kull med førstesemesterstudenter i odontologi og tannpleie har inntatt Det odontologiske fakultet (OD) ved Universitetet i Oslo (UiO). Forventningene er høye – både til det faglige og det sosiale.

Det er mandag 10. august. I seminarrum 145/146 ved Det odontologiske fakultet i Geitmyrsveien er det helt stille. Det til tross for at de to bakerste pultradene er fylt med noen titalls rykende ferske tannpleiestudenter. Første benkerad står påfallende tom.

– Gikk det greit å finne fram hit? Kristin Beathe Hansen, seksjonssjef for tannpleierutdanninga, spør studentene mens vi venter noen minutter på at klokka skal bli kvart over tolv. Et svakt kor av nølende stemmer svarer bekreftende.

En forsiktig start

Hansen går ut for å se om det kommer noen etteranmeldte. Det utløser litt takknemlig småprat blant de frammøtte. Håndtrykk blir vekslert, navn blir introdusert. Beskjedne smil og små hverdagshistorier fortelles, på alle mulige dialekter. Hansen kommer tilbake og det stilner på nytt.

Lederen for bachelorprogrammet i tannpleie åpner dagens korte seanse, den aller første dette semesteret:

– Velkommen hit! Hansen forklarer raskt at dette velkomstmøtet er frivillig, men var ment å hjelpe studentene å finne noen de kunne dra sammen med til den tradisjonsrike immatrikuleringsseremonien på Universitetsplassen på Karl Johan, senere på ettermiddagen. Hun legger fram planen for uka, dagen etter er det obligatorisk oppmøte:

– I morgen er det veldig viktig at dere møter opp på informasjonsmøtet, hvis ikke kan dere miste plassen deres.

Annette Sanness og Oriana Vasquez (f.v.) er spente på hverdagen som ligger foran dem, som tannpleierstudenter ved Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Her sitter de utenfor hovedbygget til fakultetet i Geitmyrsveien, og venter på avreise til immatrikulering på Universitetsplassen. Foto: Jan Unneberg, OD/UiO

Det starter forsiktig, men allerede onsdagen er ganske fullpakket. Fredagen er studiedag, det vil si ingen undervisning.

– Dette er ganske likt hvordan studiehverdagen kommer til å bli, forteller Hansen de unge studentene, som følger konsentrert med.

Ivrige etter å komme i gang

– Jeg gleder meg så til å bli kjent med folk! forteller Oriana Vasquez etter møtet. Hun er én av de cirka tjue som møtte opp på det frivillige møtet. Vasquez er helt ny i Oslo. Før sommeren fullførte hun videregående skole i Stavanger, og nå har hun flyttet til hovedstaden for å ta fatt på tannpleierstudiet.

– Jeg synes tannpleier er et veldig spennende yrke, jeg tror det passer meg bra fordi jeg har lyst til å jobbe direkte med pasienter.

– Det gjelder for meg og, nikker Annette Sannes. Hun har flyttet til Oslo

fra Bodø for å studere ved Det odontologiske fakultet (OD).

– Jeg har brukt ett år på å ta opp fag, så da har det blitt mye teori. Nå gleder jeg meg veldig til å komme i gang med det kliniske.

– Jeg tror også det blir gøy med det kliniske, men psykologidelen synes jeg virker ekstra spennende, sier Vasquez.

Begge jentene ser fram til å begi seg ut på studieløpet. De syntes nesten det var leit at det ikke var mer opplegg denne første mandagen.

Samhandling og samarbeid nyttig

Hardt arbeid og innsats kommer likevel til å bli krevet raskt nok av høstens nye kull.

Krever nysgjerrighet

Én dag senere, i et annet av Universitetet i Oslos undervisningsauditorier, blir førstesemesterstudentene på medisin og odontologi møtt av Pål Barkvoll med følgende forsiktig advarsel:

Dekan Pål Barkvoll ønsker de nye odontologi- og medisinstudentene velkommen. De to studiene har felles undervisning i nesten fire semestre. Foto: Jan Unneberg.

– Merk dere: overgangen fra videregående skole til universitetsstudier kommer til å bli stor! Og dere må selv sørge for å innhente kunnskap gjennom løpet. *Nysgjerrighet* er et nøkkelord.

Dekanen ved Det odontologiske fakultet legger ikke skjul på at det kommer til å kreves mye hardt arbeid av studentene ved masterprogrammet i odontologi. Men han minner samtidig om alle mulighetene:

– Dere begynner nå på det som har blitt rangert som Europas nest beste odontologiutdanning, og den sjuende beste i verden! Jeg er nesten misunnelig på dere i dag, på det som dere har liggende foran dere, sa dekanen til de rundt 65 nye tannlegestudentene.

Felles med medisinstudiet

Det første halvannet året skal odontologistudentene gjennomføre det aller meste av undervisningen sammen med medisinstudentene. Det synes også godt på mengden frammøtte i salen,

der sitter godt over hundre forventningsfulle lege- og tannlegespirer. Barkvoll legger vekt på samarbeidet mel-

De ferske odontologi- og medisinstudentenes aller første møte med studiet. Her lytter de til velkomstord fra dekan Pål Barkvoll. Foto: Jan Unneberg.

lom dem som et fortrinn på veien til å oppnå profesjonene:

– Ta vare på de gode relasjonene dere etablerer med hverandre, råder han nykomlingene. Han understreker at det er særlig pasientene som tjener på at odontologi- og medisinkunnskapen sees i sammenheng. I tillegg kommer han med en oppfordring til odontologistudentene, om å engasjere seg i studentaktivitetene på UiO: – Det kan lett bli slik at dere isolerer dere litt fra resten av universitetslivet, nede på hovedbygget til OD i Geitmyrsveien. Til det sier jeg bare én ting: Ikke gjør det!

Ønsker å være aktive

Silje Eckell Skåre og Faisal Ahmad Safi merker seg dekanens ord. De to odontologistudentene har ikke tenkt til å isolere seg på fakultetsbygget, som ligger et par kilometer sørøst for Blindern.

– Jeg har lyst til å være med på det som skjer, forteller Skåre, som har store forventninger til det sosiale ved studiet. Hun har danset litt tidligere, og kan

Faisal Ahmad Safi og Silje Eckell Skåre (f.v.) gleder seg mest til å lære mye nytt, som studenter på masterprogrammet i odontologi, ved OD. Her gleder de seg også til at faddere skal ankomme auditoriet for å introdusere dem for faddergrupper og fadderuka. Foto: Hilde Zwaig Kolstad.

kanskje tenke seg å engasjere seg i en danseaktivitet. I tillegg ser hun fram til fadderuka.

– Jeg kunne godt tenke meg å spille litt fotball, hvis det finnes, følger Safi opp. Men i likhet med tannpleierstudentene gleder han også seg aller mest til å komme i gang med det faglige.

– Jeg bare gleder meg til å komme i gang med det praktiske. Jeg har en

onkel som er tannlege, og to venner som allerede går på studiet her i Oslo.

På spørsmål om hvilke forventninger han har til det faglige, svarer Safi at han bare håper han lærer mest mulig.

– Også håper jeg ikke det blir altfor tøft. Jeg tror det blir en stor overgang, fortsetter han med et forsiktig smil. Safi kommer rett fra videregående skole i Bærum, som han fullførte før sommeren.

Skåre har vært ute og reist ett år mellom videregående og studiene. Nå har

Det odontologiske fakultet er klare til å ønske mellom 80 og 90 nye studenter velkomne. Leder i studieseksjonen, Henriette Kleivane, og studieveileder Hege Glomsaker-Gjessing (f.v.), har klare T-skjorter og informasjonsmateriell til odontologistudentene. Foto: Jan Unneberg

Faisal Ahmad Safi lytter konsentrert til dekan Pål Barkvolls velkomst ord. Han planlegger et «vanlig» femårig utdanningsløp for å bli tannlege. Foto: Jan Unneberg,

hun søkt på studentbolig og håper hun får positivt svar, så hun kan slippe pendling fra Lillestrøm.

– Jeg har lyst til å bli kjeveortoped eller jobbe med tannkjøtt sykdommer. Men mest av alt så har jeg forventninger til å lære mye nytt, og til at det skal være sosialt! Jeg var litt usikker på om det var tannlege jeg ville bli, så derfor håper jeg å lære mer om tannlegefaget, hva yrket innebærer, nå i starten.

Introduksjonsforedrag nytt av året

Odontologistudentene kommer til å få innblikk i profesjonen ganske raskt, og få høre om hvordan en vanlig arbeidsdag i en klinikk utspiller seg.

– Vi har endret litt på opplegget i år, kan leder i studieseksjonen ved OD, Henriette Kleivane, fortelle.

– Nytt av året er en rekke odontologispesifikke elementer i løpet av de første ukene. I og med at de første semestrene av studiet gjennomføres sammen med medisinstudentene, prøver vi å være bevisste på å legge til rette for at de nye odontologistudentene skal få sin egen identitet.

Blant annet skal de framtidige tannlegene få delta på en forelesning med instruktørtannlege Keyvan Keshtkar.

– Han er en ung tannlege som forteller godt om hvordan det er å utøve yrket. Vi tror han er en som studentene kan identifisere seg litt med, legger hun til.

Et annet element som inngår i det identitetsskapende arbeidet er utplasing. De ferske studentene blir sendt ut

til en tannklinikk en halv dag helt i starten av semesteret.

– Men det blir mest for å observere, understreker Kleivane.

– Vi har også startet med en mentorordning dette semesteret, som vi håper kan hjelpe studentene med å finne seg enda lettere til rette på studiet. I tillegg får alle odontologistudentene utdelt like T-skjorter med fakultetets logo og tannlegerelatert design.

Lite miljø

Det er tydelig at de nye studentene har forventninger til langt mer enn det fag-

lige ved studiene, og tannpleierstudentene Vasquez og Sanness snakker entusiastisk om det sosiale som ligger foran dem:

– Jeg gleder meg til vi skal gå i gangene her og kjenne, og hilse på, de som går forbi oss, sa Vasquez oppglødd på vei fra fakultetsbygget til immatrikuleringen på Universitetsplassen.

– Ja, sånn sett tror jeg det er bra at det er litt lite miljø her, mener Sanness.

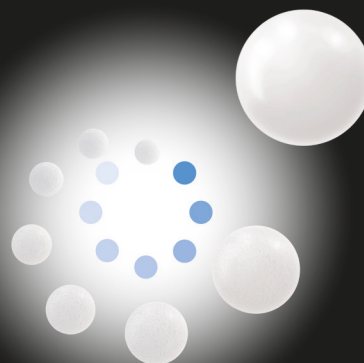
– Det er litt intimt, liksom.

Jentene har også hørt rykter om Tannlegehytta som ligger i Nordmarka. Den har vært destinasjonen til en rekke

studentturer, for studiegrupper og andre studentforeninger. De to får nok oppleve hyttetur i løpet av høsten. Og for tannlegestudentenes vedkommende har nok den muligheten utspilt seg før de vet ordet av det – det var nemlig et hemmelig punkt på agendaen i fadderuka de så vidt var i gang med.

Tekst: Hilde Zwaig Kolstad, OD, UiO

based on
new: SphereTEC™
www.dentsply-spheretec.com

VITA is not a registered trademark of DENTSPLY International Inc.

ceram.X®
universal nano-ceramic restorative

Unik teknologi, unik følelse

- Utmerket adaptasjon og formbarhet
- Poleres raskt til fantastisk glans
- Enkelt fargesystem: 5 farger dekker hele VITA-skalaen

For better dentistry

DENTSPLY

DENTSPLY | www.dentsply.no | Frank Hansen Tlf: 97608438 | Trude Hansen Tlf: 95471265 | Carmen Lundberg Tlf: 90526063

Tannlegene fikk anerkjennelse under debattmøte:

Flere må bry seg!

NTF arrangerte debattmøte sammen med Juristforbundet under Arendalsuka i august. Temaet var vold mot barn – og ansvaret for å se det, og si fra.

I panelet deltok riksadvokat Tor-Aksel Busch og barneombud Anne Lindboe, sammen med politikerne Vidar Brein-Karlsen (FrP) statssekretær i Justisdepartementet og stortingsrepresentant i Familie- og kulturkomiteen Hege Haukeland Liadal (Ap), tannlege Anne Rønneberg og to ungdommer, Alexander og Anika, fra Forandningsfabrikken, som har vært utsatt for vold i barndommen.

Tidligere stortingsrepresentant for SV og barne-, familie-, likestillings- og inkluderingsminister (2012–13) Inga Marte Thorkildsen ledet debattmøtet, som trakk til seg et stort publikum og flere medier. Thorkildsen har nylig utgitt boken 'Du ser det ikke før du tror det' og jobber deltid for Forandningsfabrikken som spesialrådgiver.

Meld heller fra en gang for mye

Juristforbundets leder Curt A. Lier sa innledningsvis at årsaken til at tilfeller av vold mot barn ikke blir meldt fra om er at en ikke ser det. Han viste i denne sammenheng til Thorkildsens bok. Og så er det mange som ikke vet hva de skal gjøre.

– Skal man melde fra uansett? Ved den minste mistanke? Hva er verre enn en uriktig anmeldelse?

Lier svarte selv: – Mye verre enn en uriktig anmeldelse av en mulig voksen overgriper er å etterlate et barn hos en mulig overgriper. Altså: Meld fra!

Han sa også at i de sakene der det er tatt ut tiltale, men der tiltalen ikke har ført til domfellelse, bør barnet ikke returneres til den omsorgspersonen som har vært tiltalt. Ingen røyk uten ild, med andre ord, mener Lier som sier

at ved tilfeller der påtalemyndigheten har tatt ut tiltale er det grunn til å tro at overgrep har funnet sted, selv om bevisgrunnlaget ikke viste seg tilstrekkelig til en domfellelse.

Et sterkt, klart og tydelig budskap fra Juristforbundets leder, som sa han var stolt av å samarbeide med Tannlegeforeningen som har evnet å sette et viktig tema på dagsordenen, og å gjøre sin egen profesjons rolle kjent, for allmennheten og for tannlegene selv.

Spør!

I 2014 kom det 660 bekymringsmeldinger fra norske tannleger, noe som innebærer en økning. I årene 2011–2013 kom det i gjennomsnitt 500 meldinger i året, fra tannleger.

For tannlege og pedodontist Anne Rønneberg, som har gjort mye for å bevisstgjøre tannlegene om sin rolle i å hjelpe barn som er utsatt for overgrep, begynte det med at hun hadde en voksen pasient som helt tydelig var veldig redd for å være hos tannlegen. Rønneberg spurte ganske enkelt: – Hvorfor? Det viste seg at dette var første gang noen hadde brydd seg om å spørre denne pasienten om hvorfor hun hadde det som hun hadde det. Da hun først ble spurt kom hele historien..

Etter dette tenkte Rønneberg at det blir helt feil å vente til folk er blitt voksne. Vi må spørre barna, hvis vi lurar på om alt er i orden.

Rønneberg minnet videre om det viktige poenget, som stadig understrekes,

om at tannleger ser alle barn, jevnlig.

– Og vi ser etter mer enn Karius og Baktus, sa hun, om det som skal være praksis i dag når tannlegen møter barn.

– Vi MÅ se mye mer, vi må se HELE barnet, sa Rønneberg, og fortsatte:

– Vi lærte ingenting om dette på tannlegestudiet i min tid. Nå undervises både tannlege- og tannpleierstudenter i atferdsfag, der vi tar opp problematikken med barn og omsorgssvikt og vår rolle i å avdekke og melde fra, og dette er obligatorisk. Det er forresten ingen som ville skulke den delen av undervisningen heller, mitt inntrykk er at dette engasjerer studentene veldig.

Alexander fra Forandningsfabrikken fortalte blant annet om egne erfaringer i møte med tannleger.

– Barna har ofte med seg foreldre, og av og til vil vi ikke at foreldrene skal få med seg at vi spør barna om hvordan det står til. Da gjelder det å være kreativ. For eksempel går det an å benytte anledningen når vi er alene med barnet i røntgenrommet.

– Dessuten kan det ofte være snakk om å bygge tillit over tid. Det er en prosess som skal til, før vi får vite noe. Og husk at det handler mye om å se hver og en, som individer. Alle er ulike, og alle er unike. Jeg nevnte en gang overfor en pasient at jeg jobber mye med barnemishandling. Det skjedde ikke noe der og da, men neste gang pasienten kom til meg, hadde hun noe å fortelle om seg selv.

Rønneberg opplyste at det jobbes med nye, nasjonale faglige retningslinjer for tannhelsetjenesten, der meldepikten til barnevernet er ett av syv punkter. Hun sa også at det er viktig å utjevne forskjellene mellom ulike deler av landet. I dag er det dessverre ikke slik at barn har like muligheter til å bli sett og til å få hjelp uavhengig av hvor i landet de bor.

Vis at du bryr deg på ordentlig

Alexander satt i panelet som proff fra Forandringsfabrikken. Han forteller at tannlegen var hans største skrekk. Og han sier videre at det er mange måter å spørre på.

– Det er viktig å gi trygghet og en følelse av at du bryr deg på ordentlig. Gjør det er trygt.

Anika, fra Forandringsfabrikken, forteller fra et av sine tannlegebesøk at hun ble bedt om å roe seg, at hun fikk noen pustevøvelser og at hun ble holdt fast.

– Noen skulle undret seg, sier hun videre: – Foreldrene mine virket ikke normale.

Rådene disse to gir til tannleger og andre som kan hjelpe er: Gi trygghet, vær varm, ærlig og åpen. Vis interesse og vær til å stole på. De snakker om å være gode profesjonelle. Utdanning er viktig, og hjertet er viktigere. Ha hjertet foran, og utdanningen bak, lød en oppfordring fra de to unge som for ikke så lenge siden var barn som ikke hadde det godt.

– En god profesjonell er en som bidrar til at jeg får det bedre, sa Alexander, og legger til at hvis de som skal se ikke tar ansvar, kan liv gå til spille.

Annika: Vi trenger å møte folk som bryr seg og som tåler det vi har å fortelle. Ikke tro at voksne ikke kan gjøre barna sine vondt. Ikke tro at det er noe galt med barna når dere oppdager at noe er galt.

Tid er viktig

– En veldig viktig dimensjon i dette er at vi som møter disse pasientene, som trenger oss, har nok tid. Det må vi få våre sjefer til å forstå, at vi trenger å ha nok tid til disse viktige møtene med de sårbare barna som vi kan hjelpe, når de oppstår. Når det skjer, som vi ikke kan forutse, kan vi ikke ha det sånn at vi må haste videre til neste pasient, sa Anne Rønneberg.

Inga Marte Thorkildsen tok den ballen videre, og stilte dette spørsmålet til lege og barneombud Anne Lindboe:

– Kjenner du igjen dette, med problemstillingen nok tid? Er legene nok på i forhold til å være oppmerksomme på barn som trenger hjelp?

– Ja, det kjenner jeg igjen. Det mangler ikke bare at legene har eller tar seg tid, kunnskap er også mangelvare. Jeg har en appell: Sørg for at alle som jobber med barn har kunnskap! Anne Rønneberg og tannlegene går foran med et godt eksempel, og jeg skammer meg over legene, sa Lindboe, som senere i debatten ga uttrykk for at hun er sint, fordi ting tar så lang tid og fordi det ikke bevilges penger. Lindboe vil ha 600 millioner til høsten, og hun er lei av ord. Fem prosent av barna i Norge utsettes for alvorlig vold og overgrep, og dette koster samfunnet seks milliarder i året.

Med adresse regjering og Storting sa barneombudet:

– Nå må dere handle! Vold mot barn er et gigantisk samfunnsproblem. Få penger!!

Barneombudet sa også at vi gjør barna en enorm hjørnetjeneste ved å ikke snakke med dem om vanskelige temaer som overgrep og seksualitet.

– Vi er veldig nøye på at barna våre bruker redningsvest, sykkelhjelm og bilbelte. Men vi snakker ikke om seksualitet og vold på en måte som gjør at de blir i stand til å ta vare på seg selv og si fra hvis de opplever noe de ikke synes er greit.

Anmeldelsesplikten må skjerpes

Riksadvokaten har den overordnede ledelse av påtalemyndigheten i Norge og

Riksadvokat Tor-Aksel Busch understreket at vi må erkjenne alvoret og omfanget av problemet for å kunne angripe det på riktig måte.

fastsetter hvilke forbrytelsestyper påtalemyndigheten skal prioritere.

Riksadvokaten arbeider dessuten for at det rettslige rammeverket skal anvendes og utvikles slik at det gir grunnlag for best mulig kriminalitetsbekjempelse. Det legges stor vekt på å bidra til regelverksutvikling ved å avgå høringsuttalelser, gjøre lovgiverne oppmerksom på behov for lovendringer og delta i den løpende offentlige debatt om kriminalpolitiske spørsmål, heter det på riksadvokatembetets nettsted.

Riksadvokaten deltar ikke ofte i debatter.

Under debattmøtet til NTF og Juristforbundet i Arendal sa riksadvokat Tor-Aksel Busch at kunnskap er av avgjørende betydning. Kunnskap i hele befolkningen.

– Vi må erkjenne at det ubehagelige og det utenkelige skjer, i vårt nabolag, på vår nærscole og med han eller hun som sitter i tannlegestolen. Først når vi erkjenner alvoret og omfanget av problemet, kan vi begynne å snakke om hvordan vi skal angripe det.

– Samtidig kan ikke politi og påtalemyndighet løse dette alene. Jeg retter en stor takk til tannlegene! Dessuten må vi profesjonalisere oss ytterligere

Alle deltakerene i debattmøtet om barn som utsettes for overgrep og som trenger at voksne bryr seg, samlet utenfor møtelokalet i Pollen i Arendal.

andre steder i samfunnet, og rett og slett bli flinkere.

– Anmeldelsesplikten må bli gjort tydeligere. Og vi trenger å få økt mulighet til å etterforske bakover i tid. Hvorfor var det ingen som fortalte om dette barnet før? Hva gjorde skolen, naboene, barnevernet? Ansvaret hviler ikke bare på tannleger og annet helsepersonell, men på hver og en av oss – som fotballtrenere, naboer, slektninger og medlemmer i samfunnet.

– Vi må også få mer interesse for det som skjer i de lukkede rom. Mor mistenker at far slår. Hvis mor ikke gjør noe kan mor bli holdt ansvarlig i strafferettssystemet.

– Ved passiv medvirkning legger vi forholdene til rette og blir dermed medansvarlige for at vold og andre overgrep kan finne sted, sa Busch.

Riksadvokaten nevnte også at han har ønsket at barn skal kunne avhøres en første gang, uten at mulig overgriper er gjort kjent med saken.

Han oppfordret også justisdepartementet til å utrede taushetsplikten.

Behov for klarhet

Behovet for et klarere regelverk, landsdekkende retningslinjer og bedre samhandling ble hevdet fra flere hold.

Et tydelig eksempel er taushetsplikten. Selv om meldeplikten er hevet over taushetsplikten, kan taushetsplikten i mange tilfeller komme i veien for at det varsles.

Statssekretær i Justisdepartementet, Vidar Brein-Karlsen (FrP), opplyste at det arbeides med en veileder om taushetsplikten for offentlig ansatte. Hensikten er at det skal bli mer klarhet i når man har *opplysningsrett*, altså når man KAN melde fra, og når man har *meldeplikt* og SKAL melde fra, og når man har *taushetsplikt*.

Brein-Karlsen snakket også om flere forskriftsendringer som skal gjøre det enklere å melde; eksempelvis at politiet ikke lenger trenger å varsle foreldre og kan komme uanmeldt for å gjøre undersøkelser, avhøre barn eller sikre seg bevis.

Stortingspolitiker Hege Haukeland Liadal (Ap) sa at det er lett å bli sektorfanget, og at vanskelige spørsmål kan bli skyflet mellom helse-, justis-, utdannings- og familiekomiteen, uten at noen tar ansvar.

Hun sa imidlertid også at fagmiljøet i barnevernet har fortjent fremsnakking, og at det fattes gode vedtak om viktige og riktig tiltak, blant annet Forandringsfabrikken som sikrer at barn kan bli hørt og får være med å påvirke. Liadal understreket også at det knyttes samhandlingsbånd på feltet både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Lag handlingsplan

Da folk i den smekkkfulle salen fikk ordet mot slutten foreslo Lars Due Tønnesen fra Redd Barna at helsetjenesten og alle andre som jobber med barn bør drilles i rutiner for handling i de vanskelige situasjonene som debattmøtet handlet om:

– Å oppdage et barn som er utsatt for vold eller overgrep er en krisesituasjon – tilsvarende brann. Situasjonen må være innøvd. Hvor er nødutgangen? Og hva gjør vi, i hvilken rekkefølge? Vi må øve på dette. Vi kan ikke begynne å lete etter en veileder som ligger i en skuff når krisen er et faktum, sa Tønnesen.

NTFs president, Camilla Hansen Steinum, fikk avslutte og oppsummere møtet. Det gjorde hun slik:

– Jeg er glad for samarbeidet med Juristforbundet, som jeg gjerne ser mer av – og for det store engasjementet vi har sett i dag og for det som er blitt sagt om samhandling. Jeg lover at tannlegene skal bli enda bedre, både når det gjelder utdanning og i vårt virke.

Det handler om at vi er mennesker, og at vi må se hverandre og ta vare på hverandre.

Tekst: Ellen Beate Dyrvi
Foto: Tonje Ruud Camacho

For mer informasjon – se vår hjemmeside www.dentalstoep-import.no

Den norske
tannlegeforening

danskebank.no/tannlegeforeningen

Oppdag mulighetene dine med Danske Bank

Særdeles lav rente på boliglån. Svært gunstige betingelser på en rekke andre tjenester. Samme gode tilbud til samboer/ektefelle som til deg som medlem. Profesjonell rådgivning både til private og næringsdrivende. Og eget VIP telefonnummer; 05550.

Se fordelene og oppdag mulighetene på danskebank.no/tannlegeforeningen

Danske Bank

Du er garantert våre
beste betingelser
på forsikring

Magnus Wibe, Storebrand

Den norske tannlegeforening har sammen med Akademikerne forhandlet frem en spesialavtale for sine medlemmer på forsikring. Det betyr at du kan forsikre deg selv, din familie og dine eiendeler til ekstra gunstige betingelser. Du har også tilgang til et eget forsikringskontor, telefon 67 51 93 02, som hjelper deg med råd og spørsmål om dine forsikringer.

Du kan enkelt sjekke pris og bestille forsikringer på storebrand.no/tannlegeforeningen

 storebrand

Fafo-konferanse, Oslo 15. august 2015:

Permanent midlertidighet?

Fafo-konferansen startet i Kina, der en fagbevegelse er i ferd med å reise seg. På hjemmefronten går diskusjonen om midlertidige ansettelser er et gode eller onde. Og vi ble minnet om at slaveri og ytterste fattigdom fortsatt er en del av virkeligheten, også i Norge.

Fra stabilitet til sårbarhet?

– De nordiske arbeidsmarkedene er i hovedsak velregulerte og preget av

stabilitet, men forskjellene har økt og en del har problemer med å få et stabilt fotfeste i arbeidslivet, sa sesjonsleder og seniorforsker i forskningsinstituttet Jon Erik Dølvik. Ser vi fremveksten av en ny underklasse også i Norden – hvem tilhører i så fall den? Hvilke verktøy kan arbeidslivets parter og myndighetene ta i bruk for å motvirke tendensene til økte forskjeller? Halvparten av all ungdom i arbeid i Norden er midlertidig ansatt. Hvilke virkemidler har vi i denne sammenheng? Og hva

betyr ØSEU for arbeidsmarkedet, var spørsmålene som ble stilt.

Det klasseløse samfunn?

– Gir det mening å snakke om et klasseløst samfunn i Danmark i det 21. århundre? spurte Niels Ploug, direktør for personstatistikk i Danmarks Statistikk. Det finnes i hvert fall fattige og rike, og her er det store forskjeller, sa han.

– Arbeidsmiljøspørsmål handlet tidligere om røyk, støy skitt og at man ikke blir syke av arbeidet. Nå er det meste av dette blitt betydelig bedre. Vi ser forskjeller, hvor vi kommer fra. Til og med organer som Verdensbanken sier at store lønnsforskjeller er et problem i et samfunn.

– Overklassen utgjør 2,1 prosent av den danske befolkningen, høyere middelklasse 7–12 prosent. Middelklassen 30 prosentarbeiderklassen 42 prosent. Under-

klassen – det vil si de som ikke deltar i arbeidslivet, utgjør 15 prosent av befolkningen. Disse tallene er forholdsvis like i de nordiske landene.

Disse gruppene bor forskjellige steder, sa han og viste et anmarkskart med store variasjoner. I underklassen er for eksempel 60 prosent av mennene ikke gift og 42 prosent av kvinnene er enslige. Skolekarakterer faller også katastrofalt i forhold til klassetilhørighet.

Unge utenfor arbeidslivet

Unge utenfor arbeidslivet, er de på terskelen til jobb eller trygd? Spurte Anne Hege Strand, forsker ved Fafo.

– Det er massearbeidsløshet blant unge i Europa, og i 2010 sto 120 000 unge i Norge utenfor arbeid og skole.

Hvem er de? Og hvem oppsøker NAV? Den gruppen unge med sammensatte behov Noen med rusrelaterte problemer, noen med barnevernsrelaterte problemer, noen innvandrere. Den andre gruppen er de som har valgt feil på videregående og de som mangler lærlingplasser.

– En må møte begge disse gruppene, men aller først må en hjelpe de som ikke trenger mye hjelp. De kan altfor lett skli i gruppen med sammensatte problemer. En må gjøre alt for å unngå permanent utenforskap fra arbeidslivet

Midlertidige stillinger

16 prosent av den svenske arbeidsstokken er midlertidig ansatt, mot sju prosent i Norge og mellom sju og åtte prosent i Danmark.

– En må minske adgangen til midlertidige stillinger, sa Jørgen Svalund, som er forsker ved Fafo. Midlertidige stillinger kan være en bro inn i arbeidslivet eller til andre midlertidige stillinger. Statistikk fra de nordiske landene viser at flere midlertidige stillinger fører til færre faste jobber.

Lavere organisasjonsgrad er alvorlig. Vi trenger et tettere samarbeid mel-

Organisasjonsgraden i fagforeninger går ned i Norge, og det er en trussel mot den norske modellen, sa Gerd Kristiansen, leder i LO.

– Små lønnsforskjeller er et gode og en dyd, men Norge kan ha nytte av noe større lønnsforskjeller for å få bedre kompetanseutnyttelse, sa administrerende direktør i NHO, Kristin Skogen Lund.

lom utdanningsinstitusjonene, NAV og arbeidslivet for å unngå at så mange faller utenfor, sa LO-leder Gerd Kristiansen. Et løsarbeidssystem er ikke holdbart. Det er viktig å gjenreise A-en i NAV, det vil si

– Det er lite bruk av midlertidige ansettelser i det private arbeidsliv, noe mer i det offentlige, sa Kristin Skogen Lund, administrerende direktør i NHO. Norge har rause permisjonsordninger, og vi trenger også midlertidig ansatte for å dekke opp for permisjoner. Norge er et av landene i verden med minst lønnsforskjeller, her kan en få bedre kompetanseutnyttelse ved å øke lønnsforskjellene noe.

– Ekstrem likhet og ekstrem ulikhet er dårlig begge deler, og det gjelder å ligge et optimalt sted på skalaen mellom disse to. Små lønnsforskjeller er gode og en dyd. Norge har ganske optimale forhold, men kan ha bruk for større lønnsforskjeller, sa Lund.

– Både teknologi og innvandring er drivkrefter for større lønnsforskjeller. Så mye som av jobbene som finnes i dag, kan overtas av roboter, ifølge forskere. Innvandrerbefolkningen har generelt lavere kompetanse og presser lønnskalaen nedover. Krefter trekker i retning av mindre stabilitet. Norge tåle midlertidig ansatte og økte lønnsforskjeller videre.

– Tilknytning til arbeidsmarkedet for flest mulig, er viktig. Vi trenger en kamp mot arbeidslivskriminalitet og

mot underskogen av useriøse aktører, avsluttet hun.

I debatten som fulgte ble det fremholdt at det ikke er et press nedover på lønninger som er problemet, men mangelen på kontroll av useriøse foretak. I Norge oppgir 70 prosent av firmaene i byggebransjen at de har tappt kontrakter til svart arbeid. En regner med at 50 prosent av i byggebransjen driver svart. Dette er et alvorlig problemlere hadde tro på oppdemming av svart arbeid i norsk arbeidsliv.

Bemanningsbransjen er en viktig bro inn i arbeidslivet og er også viktig for fleksibilitet, sa Kristin Skogen Lund. Men deler av bemanningsbransjen blir leverandører av hele entrepriser, og det er feil. Er de da underentrepriselverandører eller vikarbyrå? Det er her problemene, melder seg, sa hun.

Norge i svart, hvitt og grått

Under tittelen «Anstendighet, uanstendighet og kriminalitet i arbeidslivet. Norge i svart, hvitt og grått» snakket Espen Egil Hansen, sjefredaktør i Aftenposten om den digitale tyngdekraften som har truffet mediebransjen først og som han mener vil komme til alle.

En voksende gruppe i arbeidslivets gråsoner er blitt det fasjonable prekariat, og her viste han til journalister og frilansere av alle slag. Prekariat er et begrep innen sosiologi og økonomi som innbefatter en eksistens uten forutsigbarhet eller sikkerhet, noe som påvirker både den materielle og psykologiske velfer-

den. Andelen arbeidstakere som jobber, men som ikke har fast jobb, vokser i hele den vestlige verden.

Annonsekronene går i dag ut av landet til Facebook og Google og ikke lenger til avisene, som dermed mister størstedelen av sine tradisjonelle inntekter. Datamaskinene blir dobbelt så kraftige hvert annet år. Internett kobler alt sammen, og terskelen for å starte noe nytt blir lavere. Digitale nyvinninger innenfor alle områder sprer seg i en enorm hastighet. En slik omstilling må antakeligvis langt flere bransjer takle, og dette er bare begynnelsen av den digitale utviklingen Hansen

– Aftenposten må utvikle og holde på egen arbeidskraft. Vi må tilpasse oss og gripe mulighetene, sa han videre.

– Kan Aftenposten klare seg uten fast ansatte journalister? spurte Frank Lynum, klubbleder for Journalistlaget i Aftenposten.

– Redaksjonell kultur er viktig, ødelegger du den, ødelegges kvaliteten. Fast ansatte og redaksjonskultur sikrer kvalitet og selvstendighet videre.

– Anstendighet preger de fleste bransjer. Noen preges av multikriminalitet og utnyttelse av arbeidstakere: brudd på arbeidsmiljøloven, skattesnusk, svart arbeid, sosial dumping og for lav lønn. Finner du det ene, finner du stort sett også det andre, sa Kristin Alsos og Anne Mette Ødegård, som er forskere Fafo.

Multikriminalitet har alvorlige konsekvenser; det utkonkurrerer seriøse bedrifter.

Det finnes risikofaktorer og risiko-bransjer, disse preges av stor kontant-omsetning og lange kontraktkjeder. Byggebransjen, renhold, uteliv, restaurant, landbruk, transport, fiskeri, bilpleie og utenlandske bemanningforetak er mest utsatt.

Når arbeidstilsynet kommer til et utested, finner de ofte at de ansatte har for lang arbeidstid, dette er utfordring n én. De sier det er for dyrt å holde seg til reglene. I tillegg kommer videresalg av smuglervarer og svart arbeid.

I transportbransjen er utfordringen først og fremst lavtlønnskonnkurransen. Renholdsbransjen har alle problemene.

I mange bransjer leies det inn vikarer selv om en har behov for permanent arbeidskraft. De ansatte går i vikariater og har ingen lønn mellom oppdrag. Malerbransjen spør om norske hjem er

et tapt marked for seriøse bedrifter. Her er konkurranse.

Spørreundersøkelser viser at anslagsvis prosent av BNP regnes å være svart arbeid. Eksempelvis er halvparten av alle renholdsjobber svarte. Her får en for øvrig høyere prosent på web enn på telefon, noe som viser at folk kanskje ikke er helt komfortable med svarene de gir.

Slaveri i arbeidslivet?

Geir Gamborg-Nielsen: distriktssekretær i Norsk Arbeidsmandsforbund spurte om det fantes slaver i arbeidslivet, og svarte bekreftende: Det finnes stadig slaver i Norge. I hans jobb kommer de stadig over folk som har slavelignende arbeidsforhold.

– Når du har ingenting, er alt bedre, sa han. De kan for eksempel være lokket til Norge av bakmenn, og når de kommer hit, får ikke jobbene er lovet.

– Folk blir truet til hvitvasking av store pengesummer, og de blir utsatt for trusler. Arbeidsgivere truer barn, foreldre, også fagforeningsansatte. Dette er renommerte firmaer, sa Gamborg-Nielsen, og spurte om det burde være

så lett som det er i dag å etablere egen virksomhet. Vi ser også miljøer som har tilknytning til mafia, både asiatiske og europeiske. Disse kriminelle miljøene er også konkursryttere, og her er det mange menneskeskjebner i kjølvannet, sa Gamborg-Nielsen.

– Jeg vil si at det generelt er lav kunnskap om hvor mange mennesker som blir grovt utnyttet i arbeidslivet i . Når vi kjøper tjenester skal vi huske at kan være ofre. D kan være de mest serviceinstitte: De har alt å tape, avsluttet han.

Korrupsjon og gråsoner i arbeidslivet

Tor Dølvi, spesialrådgiver i Transparency International, fortalte at EUs første rapport om korrupsjon anslår beløpene til å være 1 000 milliarder innen EU. Økokrim har laget en truselvurdering for Norge, og sier at korrupsjon tiltrekkes av områder med lav transparens. Spesielt utsatte bransjer er finans og fiskeri.

Korrupsjon er definert som misbruk av makt for å oppnå privat fordel.

– Det er en glidende overgang fra slurv til slapphet til korrupsjon i Norge

Trioen med Ion Cantaragiu Rasturne på saksofon, Solfrid Molland, sang og trekkspill og Torstein Kinn på bass, underholdt i pausen. Rasturne var ansatt i Nicolae Ceaucescos statsorkester, nå spiller han ofte utenfor Nationaltheatret og på Aker Brygge i Oslo.

undervurderes konsekvent faren for korrupsjon, sa Dølvi. Han foreslo egne korrupsjonsprogrammer, og at en kun bruker to leverandørledd. Det er alltid en risiko for korrupsjon og arbeidsmiljøkriminalitet der leverandørkjedene blir for lange.

Den ultimate sårbarheten tigging og gatearbeid

Anne Britt Djuve, forskningssjef i Fafo, snakket om tigging og gatearbeid blant tilreisende fattige fra Romania.

En ny studie forsøker å få svar på noen av spørsmålene rundt den forholdsvis nye situasjonen hvor fattige fra Romania kommer til Skandinavia. Hvor mye penger tjener de og hvem får dem? Hvordan opplever de Skandinavia? Er dette en permanent situasjon?

Andelen romfolk rumenske i Stockholm var 86 prosent, i Oslo 63 prosent og i København 52 prosent. Resten var fattige rumenere.

Hver informant ble intervjuet i en time. I alle spørreundersøkelser er det folk som legger litt på og trekker fra, så

her er det gjort vanlige justeringer.

Et av spørsmålene boforhold i hjemlandet. Har de kjøkken? Innlagt vann? Varme? De fleste har ingen av delene. En stor har aldri gått på skole. Når de blir spurt om når de sist hadde fast jobb, svarer svært mange av de eldre at de mistet jobben i 1989, da Romanias diktator, Nicolae Ceau escu, falt. Han hadde blant annet et eget statsorkester mange romfolk musikere.

Undersøkelsen viste ingen indikasjoner på bakmenn, men likevel en stor sårbarhet for utnyttning, særlig de som får en fot innenfor arbeidsmarkedet. I den grad det finnes bakmenn, finnes de i arbeidsmarkedet, sa Djuve. føler seg ikke beskyttet av politiet, og er utsatt for utpressing og tyveri fra andre hjemløse.

Kvinner med rombakgrunn i Oslo blir styggest behandlet av de undersøkte i Skandinavia. Men det har ingen betydning for om de vil tilbake til Norge eller ikke.

Nicolai Astrup fra partiet Høyre viste til en politirapport fra 2012 som viste at 650 rumenere

ble dømt for vinningskriminalitet i 2012 og to for menneskehandel.

– Menneskehandel er ikke vanlig i denne gruppen, men lovbrudd er, svarte Djuve.

Arne Vegard Haug, førsteamanuensis BI, spurte om politiet gir et fortenget bilde av situasjonen? Grunnlaget for initiativ for tiggerforbud kommer fra denne politirapporten.

– Da hadde en ikke andre tall. Forskerne var sent på banen, rett og slett, sa Djuve.

I den påfølgende paneldebatten om tiggerforbud, konkluderte de fleste med at det er vanskelig å forby fattigdom, som er hovedproblemet når det gjelder tigging. Å hjelpe romfolk der de er, krever et system som gjør at pengene som gis kommer dit de skal, og det finnes foreløpig ikke i Romania, hevdet Ada Engebriksen, forsker ved forskningsinstituttet NOVA. Pengene havner alltid i lommer hvor de ikke skulle ha havnet, langt fra dem som trenger det mest, avsluttet hun

Tekst og foto: Kristin Aksnes

Bygger nytt bein i Bergen

Ved Institutt for klinisk odontologi ved Universitetet i Bergen er det to EU-prosjekter som dreier seg om «tissue engineering» for å bygge nytt bein. Det ene prosjektet, «Reborne», har deltakere fra åtte land, der Universitetet i Bergen har ansvaret for det maxillo-faciale delprosjektet. Virksomheten fikk finansiering fra EU i 2009, ved prosjektlederne Kristina Arvidson Fyrberg, Kamal Mustafa og Sølve Hellem. Cecilie Gjerde Gjengedal er oral kirurg og har ansvar for klinisk gjennomføring av den maxillo-faciale delen.

I prosjektet brukes det bikalsiumfosfat der det er blandet inn stamceller fra den aktuelle pasienten. Slikt er definert som legemiddel og derved var det en meget krevende prosess med hensyn til forhåndsgodkjenninger fra Legemiddelverket og andre. Faktisk er dette det første kliniske forsøket av denne typen med «manipulerte»/ekspanderte stamceller som har fått godkjenning i Norge.

Det ble besluttet å gjenskape posteriore deler av mandibula, bak hjørmetenene fordi dette er det vanskeligste område å rekonstruere med autologt bein siden det har relativt dårlig blodforsyning, særlig når det er svært resorbert.

Nå er det operert inn stamceller på 11 pasienter. Av disse har syv tilhelt så

Cecilie Gjerde Gjengedal (til venstre) i sving med å operere en pasient med bikalsiumfosfat-stamcelle blanding, som ligger i sprøytene i forgrunnen. Anette Kubon assisterer og Sølve Hellem (til høyre) overvåker det hele. (Foto: Christine Jonsgar)

lenge at det er tatt biopsier og satt inn implantat. Gjengedal er nøye med å understreke at dette er et bredt teamarbeid, som har involvert mange personer på ulike felter.

Dette er et pilotforsøk, og i legemiddelutprøving må det utføres fase to-studier med utprøving på en større gruppe før metoden kan gjøres mer allment tilgjengelig. Blant annet er det aktuelt å samarbeide med ortopediske kirurger. Pasienter med medfødte

defekter, store traumer med mye manglende bein kan få et forutsigbart resultat uten at det er nødvendig å hente bein fra hoftekammen.

Det vil ta minst to år før det kan tilbys som rutinebehandling, men Cecilie Gjerde Gjengedal har entusiastisk tro på at dette vil bli en god og sikker metode for å lage nytt bein.

Nils Roar Gjerdet

Kl. 0000 på utgivelsesdato
www.tannlegetidende.no

Nye ansettelseskontrakter

Den 1. juli ble det publisert nye ansettelseskontrakter på NTFs nettsted, www.tannlegeforeningen.no. Her har innloggede medlemmer tilgang til ansettelseskontrakter med kommentarer. Det er laget fire ulike ansettelseskontrakter for ansettelse av henholdsvis tannlege, tannpleier, tannhelsesekretær og assistent/klinikkassistent.

Det skal lages skriftlig arbeidsavtale i alle arbeidsforhold. Arbeidsmiljøloven (AML) § 14–6 stiller minimumskrav til innholdet i den skriftlige avtalen. Alle ansettelseskontraktene er naturligvis laget i tråd med arbeidsmiljølovens krav til hva en ansettelseskontrakt skal inneholde. I tillegg har det vært ønskelig å orientere om forhold som kan være av betydning for arbeidsforholdet utover minimumskravene. Det er også prioritert å få med det som er spesielt for ansettelsesforhold i tannhelsetjenesten, som at det er arbeidsgivers ansvar å melde arbeidstaker inn i Norsk pasientskadeerstatning (NPE), provisjonsbestemmelser, rett til kursdeltakelse og taushetsplikt.

Endringer i AML fra 1. juli 2015

De nye ansettelseskontraktene tar høyde for endringer i arbeidsmiljøloven (AML) som trådte i kraft 1. juli i år. Den største endringen består i at det nå er adgang til å ansette midlertidig, selv om fast ansettelse fortsatt er den klare hovedregelen.

Ved midlertidige ansettelser på generelt grunnlag (altså uten vilkår) gjelder en karantenetid på 12 måneder. Det betyr at når den midlertidige ansettelsen opphører etter 12 måneder, må det gå ytterligere 12 måneder før ny midlertidig ansettelse kan skje. Dette gjel-

der for oppgaver av samme art innen virksomheten. Arbeidstakere som er ansatt i strid med karantenebestemmelsen kan kreve fast ansettelse. Det gjelder også en kvotebegrensning ved midlertidig ansettelse på generelt grunnlag. Slike avtaler kan omfatte inntil 15 prosent av arbeidstakerne i virksomheten. Det avrundes oppover, slik at det kan inngås avtale med minst én arbeidstaker.

Midlertidig ansettelse på generelt grunnlag er et av alternativene som kan velges i NTFs ansettelseskontrakter, i tillegg til fast ansettelse og ansettelse som vikar.

Forskjellen på tannhelsesekretær og assistent/klinikkassistent

Det er utarbeidet ulike ansettelseskontrakter for tannhelsesekretærer og assistenter/klinikkassistenter, fordi tannhelsesekretærer er autorisert helsepersonell. Hjelpepersonell uten autorisasjon kan ikke ansettes som tannhelsesekretær, og skal ikke meldes inn i NPE.

Mønsteravtalen kan anvendes for både tannhelsesekretærer og assistenter/klinikkassistenter, som en del av det individuelle ansettelsesforholdet. Det er også mulig å benytte Mønsteravtalen som en tariffavtale, mellom virksomheten og Parat.

I begge ansettelseskontraktene legges det opp til at arbeidsgiver følger Mønsteravtalen, men annet kan avtales i det enkelte tilfelle. Det er lagt opp til at arbeidsgiver på enkelte punkter kan velge lovens minimumsløsning. Dette fremhever også de punktene hvor Mønsteravtalen gir arbeidstaker bedre rettigheter enn det som følger av lovgivningen. NTF anbefaler medlemmene

å følge Mønsteravtalen. Mønsteravtalen er NTFs bidrag til å sørge for ordnede og gode lønns- og arbeidsvilkår for sekretærene. NTF mener det er i tannlegebransjens interesse å følge Mønsteravtalen, som kan være et rekrutteringsfortrinn for å tiltrekke dyktige sekretærer.

Tannlege/tannpleier

For tannleger og tannpleiere finnes det ingen veiledende avtale eller tariffavtale. I ansettelseskontraktene for tannpleier og tannlege er det lagt opp til at partene har valgmuligheter, slik at det kan avtales bedre arbeidsvilkår enn det som følger av lovens minimumsløsning. Dette gjelder betaling for overtid og lengde på pauser, ferie og fri.

Kommentarer

Kontraktene er laget med utfyllende kommentarer. Punktene i kommentarene er utformet slik at de skal kunne leses uavhengig av avtalen, og dermed også kan brukes som oppslagsverk av både arbeidsgiver og arbeidstaker. Kommentarene søker også å gi svar på ofte stilte spørsmål i forbindelse med ansettelsesforhold, som adgangen til å avtale prøvetid, ferielovgivning, rett til pauser m.m. Det oppfordres til at både arbeidsgiver og arbeidstaker setter seg nøye inn i kommentarene for å ha et godt avtalegrunnlag.

Annen informasjon på tannlegeforeningens nettsted

I denne forbindelse kan det også nevnes at nettsidene til jus og arbeidsliv på www.tannlegeforeningen.no er oppdatert. Både arbeidsgivere og arbeidstakere kan finne relevant informasjon om arbeidsrettslige og helserettslige problemstillinger.

Spør advokaten

NTFs advokater får mange spørsmål om praktiske og juridiske problemstillinger fra tannlegenes hverdag. Tidende tar opp enkelte av disse problemstillingene i en egen spalte. Leserne oppfordres til å komme med egne spørsmål som kan sendes til redaksjonen.

Takster for tannlegeerklæring?

Jeg har hørt at det finnes takster for tannlegeerklæring til forsikrings-

skap. Hvor kan jeg finne mer informasjon om dette?

Svar:

Det eksisterer ikke lenger noen avtale mellom Tannlegeforeningen og forsikringsselskapene om en slik takst/honorar for utfylling av skjemaer i forbindelse med forsikringsaker.

Det ser heller ikke ut som at Finansnærings Fellesorganisasjon vil ta initiativ til å få en avtale med Tann-

legeforeningen for felles honorarsats, slik bransjen har med Legeforeningen.

Det må med andre ord avtales honorar mellom tannlegen og forsikringsselskapet, som deretter betales i henhold til faktura.

SACD – en av Sveriges ledande utbildningsorganisationer inom estetisk tandvård – i samarbeite med Praktikertjänst, välkomnar alla tandläkare och team till SACD's årsmöteskurs

Lär dig mer om två trender i tiden

Torsdag 26 – lördag 28 november, Grand Hôtel, Stockholm

9 900 SEK + moms för tandläkare och tandtekniker, 4 900 SEK + moms för teammedlemmar. Bra avtalspriser för hotellvistelse.

Två föreläsare i världsklass – **Dr Christian Coachman**, examinerad i Dental Technology och i Dentistry vid University of São Paulo-USP/Brazil och medlem i AAED, och **Kristin Heinonen**, digital strateg och expert på trender på internet och sociala medier. OBS! Föreläsningarna sker på engelska respektive svenska.

The Virtual Lab. The Future Now!

The Dental Laboratory of the future will become the starting point of any interdisciplinary treatment plan, the key partner for increasing case acceptance, will utilise softwares to transform our restorative experience into something much more efficient, predictable and beautiful. Some of the realistic processes and new technology will be shared on this lecture. The future is now!

Christian Coachman

Kristin Heinonen

Sociala medier och digital marknadsföring

En heldagsutbildning för dig som vill utveckla marknadsföring och kommunikation med hjälp av smarta digitala lösningar. Konkreta fall blandas med handfasta tips och fakta och den senaste digitala utvecklingen.

Swedish Academy of
Cosmetic Dentistry

För information och anmälan se www.sacd.se och www.praktikertjanst.se eller kontakta helene@hfconsulting.se

 Praktikertjänst

Kontaktpersoner i NTFs kollegahjelpsordning

Kollegahjelp er kollegial omsorg satt i system. Tanken er at vi skal være til hjelp for andre kollegaer som er i en vanskelig situasjon som kan påvirke arbeidsinnsatsen som tannlege. Vi skal være tilgjengelige kanskje først og fremst som medmennesker. Du kan selv ta kontakt med en av oss eller du som ser at en kollega trenger omsorg kan gi oss et hint. Vi har taushetsplikt og rapporterer ikke videre.

**Aust-Agder
Tannlegeforening**
Torleiv Lauvdal,
tlf. 37 03 61 65

Astrid M. Tredal,
tlf. 37 03 80 77

Bergen Tannlegeforening
Anne Christine Altenau,
tlf. 55 31 26 66

Sturle Tvedt,
tlf. 55 23 24 00

Buskerud Tannlegeforening
Anna Karin Bendiksbj,
tlf. 31 28 43 14

Erik Münter Strand,
tlf. 32 13 26 06

Finnmark Tannlegeforening
Bente Henriksen,
tlf. 78 96 57 00

**Haugaland
Tannlegeforening**
Christine Stene Holstad
tlf. 52 85 38 64

John Magne Qvale
e-post: johnqvale@getmail.no

**Hedmark
Tannlegeforening**
Børge Vaadal
tlf. 62 52 61 05

Björg Figenschou,
tlf. 41 48 85 66

**Nordland
Tannlegeforening**
Sigmund Kristiansen,
tlf. 75 52 23 69

Harald O. Pedersen,
tlf. 76 07 10 96

Olav Kvitnes,
tlf. 75 15 21 12

Nord-Møre og Romsdal
Anna-Haldis Gran,
tlf. 71 69 18 79

Lars Brubæk,
tlf. 71 29 38 54

**Nord-Trøndelag
Tannlegeforening**
Anne Marie Veie Sandvik,
tlf. 74 09 50 02

Hans Haugum,
tlf. 74 27 21 90

**Oslo
Tannlegeforening**
Lise Kiil,
tlf. 22 60 05 34

Harald Skaanes,
tlf. 67 54 05 11

Rogaland Tannlegeforening
Ernst Inge Helland,
tlf. 51 53 33 03

Elisabeth Langberg,
tlf. 51 55 09 31

Romerike Tannlegeforening
Trygve Næsheim,
tlf. 911 46 160

Sven Grov,
tlf. 63 97 28 59

Hilde Skjeflo,
tlf. 63 81 58 74

**Sogn og Fjordane
Tannlegeforening**
Arvid Fleten,
tlf. 57 82 29 17

Inge Fridell,
tlf. 57 69 56 95

Jon-Reidar Eikås,
tlf. 57 86 06 71

Sunnmøre Tannlegeforening
Siv Svanes,
tlf. 70 13 21 56

Hege Leikanger,
tlf. 70 12 78 02

**Sør-Trøndelag
Tannlegeforening**
Anne Grethe Beck Andersen,
tlf. 72 41 15 64

Telemark Tannlegeforening
Ståle Bentsen,
tlf. 35 58 39 20

Øystein Grønvold,
tlf. 35 93 45 30

**Troms
Tannlegeforening**
Elsa Sundsvold,
tlf. 77 68 74 28

Ninni Haug
tlf. 77 00 20 50

**Vest-Agder
Tannlegeforening**
John Øydna,
tlf. 38 12 06 66

**Vestfold
Tannlegeforening**
Eva Nielsen,
tlf. 91 87 82 81

Svein Tveter,
tlf. 33 18 76 99

**Østfold
Tannlegeforening**
Marit Johnsrud Tonholm,
tlf. 40 84 16 12

Tore-Cato Karlsen,
tlf. 45 22 20 44

**Kontaktperson i NTFs
sekretariat**
Lin Muus Bendiksen
Tlf. 22 54 74 15
E-post: lin.bendiksen@
tannlegeforeningen.no

Virkelig evolusjon

Benytt deg av
de gjeldende tilbud!*

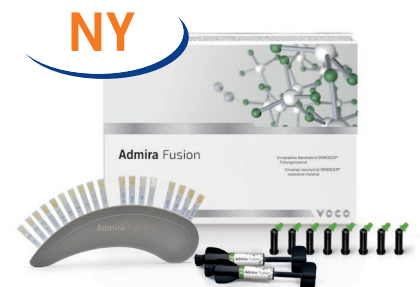
DEN FØRSTE KERAM FOR DIREKTE FYLLING

- Det første verdensomspennende rent keram-baserte fyllingsmateriale
- Den laveste herdekrymping (1,25 % av volum) og spesielt lavt krympestressnivå**
- Svært høy grad av biokompabilitet og ekstremt motstandsdyktig mot misfarging
- Imøtekommer de høyeste krav i anterior og posterior områder
- Utmerket å arbeide med, enkel høyglanspolering prosedyre koblet med høy overflatehardhet sikrer førsteklasses langvarige resultater
- Kompaitibel med alle konvensjonelle bondinger

* Vennligst kontakt din lokale VOCO dentalkonsulent om de gjeldende tilbud.

** in comparison to all conventional restorative composites

Admira Fusion

EMS SWISS QUALITY

MED GODT UTSTYR GÅR JOBBEN SOM EN DRØM

AIR-FLOW® HANDY 3.0 PREMIUM

SUB og SUPRAGINGIVAL fjerning av biofilm og lett misfarging.

AIR-FLOW MASTER PIEZON®

3 funksjoner i 1 maskin! PIEZON® ultralydscaler med NoPain teknologien, AIR-FLOW® for effektiv fjerning av belegg og misfarging supragingivalt og med PERIO-FLOW® som fjerner biofilmen i lommer og rundt implantater.

Kontakt W&Hs tannpleier og produktspesialist

Linda Kjolstadmyr, tlf: 40053691, for mer informasjon.

AIR-FLOW® COMFORT
Natriumbikarbonat 40µ.

AIR-FLOW® PLUS
Erytritol 14µ.

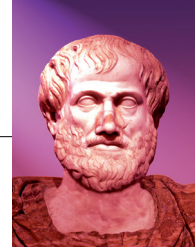
Heldagskurs i profesjonell tannrengjøring i Stockholm.

 Se "EMS Norge" på Facebook!

Kontakt W&H eller din dentalleverandør ved spørsmål eller bestilling.

W&H Nordic AB, t: 32853380, e: office@whnordic.no, wh.com

EMS

Etisk råds oppgaver og saker

NTFs råd for tannlegeetikk består av fem medlemmer samt tre varamedlemmer valgt av representantskapet. Oppgavene til rådet er beskrevet i NTFs etiske regler, punkt 4 i saksbehandlingsbestemmelsene.

Rådet skal blant annet:

- bidra til at regelverket er kjent blant medlemmene
- gi veiledning i etiske spørsmål
- utrede etiske problemstillinger
- sammen med lokalforeningene skal rådet påse at reglene overholdes
- treffe avgjørelser i saker som gjelder overtredelse av regelverket
- bidra til kunnskap om regelverket:

Å snakke med medlemmer på Etikkhjørnet på Landsmøtet er en av de hyggeligste oppgavene Rådet har. Dette er ikke en arena for de vanskeligste problemstillingene. Her skal terskelen være lav for å komme innom for en kopp kaffe og en prat.

Den faste spalten som rådsmedlemmene rullerer på å skrive i Tidende er ofte inspirert av henvendelser rådet har fått fra medlemmer. Enkelt saker blir anonymisert. Mange av henvendelsene rådet får har generell karakter.

Tannlegeforeningen holder etikkurs i lokalforeningene etter forespørsel.

Det utvikles nå et nettbasert etikkurs som skal tilbys medlemmene som del

av den vedtatte obligatoriske etterutdannelsen.

– *veiledning i / utredning av/ treffe avgjørelser i etiske spørsmål:*

Enkelt personer, lokalforeninger og rådet selv kan bringe opp problemstillinger for rådet. Gangen i saksbehandlingen er beskrevet i regelverket. Saker skal forsøkes å løses lokalt, og enkeltmedlemmer skal først bringe problemstillingen sin for lokalforeningen.

Problemstillingene rådet tar stilling til er ofte de mer komplekse, derfor er saksbehandling via mail u hensiktsmessig, og rådet møtes regelmessig for å diskutere og behandle saker. Alle parter skal bli hørt og ha anledning til å uttale seg skriftlig. Det gjør at saksbehandlingen i rådet kan ta ganske lang tid.

Fra tid til annen får medlemmer av rådet kommentarer som «dette bør vel etisk råd kunne gjøre noe med» eller «dette er vel en sak for rådet».

Vi er avhengig av at saker blir meldt inn til rådet med riktig saksgang, om vi skal kunne behandle dem, jf. innledende kommentarer til de etiske reglene, nest siste avsnitt: «NTFs råd for tannlegeetikk skal treffe avgjørelser i saker som gjelder overtredelse av regelverket (se egne saksbehandlingsbestemmelser), men slike saker skal først søkes løst i lokalforeningen. Klager fra publikum angående en tannbehandlings faglige utførelse skal behandles av lokalforeningens klagenemnd (se regler for klagebehandling). Kollegahjelperne kan være viktige ressurspersoner som kan hjelpe med støtte og veiledning til kolleger som er kommet i en vanskelig situasjon (se kollegahjelpsordningen).»

Noen typer konfliktsaker skal ikke løses i etisk råd. Blant disse er tvister rundt forståelse av kontrakter. Slike må enten i mekling eller rettsapparatet om ikke partene finner løsning. For å forebygge at konflikter oppstår er det derfor viktig med skriftlige avtaler i samsvar med Tannlegeforeningens anbefalinger. Dette er både kjøper og selgers ansvar ved for eksempel praksisoverdragelse. Også ved ansettelse eller bortleie av praksis må det foreligge skriftlige avtaler.

Tannleger flest er opptatt av å opptre ryddig og profesjonelt. Det er likevel lett å trå feil. Og med økonomiske motiver kan det synes som om enkelte velger å trå feil med overlegg. Etisk råds viktigste oppgave er derfor å sette etikk på dagsordenen, og gjennom økt etisk bevissthet veilede tannlegene til gode avgjørelser.

Ellen Holmemo og Vemund Øiestad
NTFs råd for tannlegeetikk

DEN NORSKE TANNLEGEFORENING'S

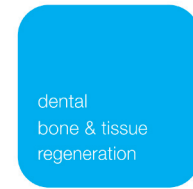
TIDENDE

Frister og utgivelsesplan 2015

Nr.	Debattinnlegg, kommentarer o.l.	Annonsefrist	Utgivelse
~~1~~	~~2. desember '14~~	~~8. desember '14~~	~~15. januar~~
~~2~~	~~9. januar~~	~~14. januar~~	~~12. februar~~
~~3~~	~~6. februar~~	~~11. februar~~	~~12. mars~~
~~4~~	~~2. mars~~	~~5. mars~~	~~16. april~~
~~5~~	~~7. april~~	~~13. april~~	~~13. mai~~
~~6~~	~~12. mai~~	~~19. mai~~	~~18. juni~~
~~7~~	~~5. juni~~	~~11. juni~~	~~13. august~~
~~8~~	~~13. august~~	~~19. august~~	~~17. september~~
9	11. september	16. september	15. oktober
10	9. oktober	14. oktober	12. november
11	6. november	11. november	10. desember

botiss academy 2015

28th of October, Oslo

Hard and Soft Tissue Management in Implantology - What really works?

Prof. Smeets will give an overview of bone substitutes currently in clinical use and the physico-chemical and biological rationale of biomaterials. The high quality biological potential and always indication oriented biomaterials complete the Bone and Tissue Regeneration (BTR) System that ensures the desired clinical outcome.

His lecture will cover the following topics:

- Anatomical and biological basics (e.g. biotype)
- Augmentation - Implantation - Periodontology in patients with risk factors
- Suture techniques, incisions, flap design - principles - tips and tricks
- Soft tissue tension free closure and flap adaptation - step by step
- Treatment concepts for soft-tissue regeneration
- Membranes (GBR/GTR) - tips and tricks
- Bone substitutes materials (xenogenic, allogenic, synthetic) - current products - tips and tricks
- Bone augmentation in the maxilla and mandible
- Sinusgrafting (internal, external) - tips and tricks
- Socket preservation, socket seal surgery, ridge preservation - tips and tricks
- Autogenous bone grafts
- Alternatives to autogenous bone grafts
- Trouble management/shooting
- Demonstration of the botiss products with the possibility to touch, feel and cut the products.

Univ.-Prof. Dr. med. Dr.
med. dent. Ralf Smeets

Senior Consultant and Head of Research,
Department Oral and Maxillofacial Surgery,
University Hospital Hamburg-Eppendorf

Timetable

9:30-10:00	Drop-in coffee
10:00-12:00	Part I: Lecture with clinical overview
12:00-13:00	Lunch
13:00-15:00	Part II: Lecture with clinical overview
15:00-15:15	Coffee Break
15:15-16:00	Demonstration of botiss products
16:00-17:00	Discussion

Date: 28th of October 2015

Registration:

Email: education.no@straumann.com

Tel: 23 35 44 88

Latest day for registration 7th of October

Course fee: 3 500 kr

Fee includes the lecture fee, lunch and coffee

Location:

Høyres Hus
Stortingsgaten 20
0161 OSLO

Protetikkmøte i Bergen

Susanne Scherrer fra Genève snakket om analyse av frakturerte keramiske konstruksjoner på SSPD-møtet i Bergen. Foto: Marit Øilo

Årets møte i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry (SSPD) samlet omlag 70 protetikere fra Norge, Sverige, Danmark og Finland den 11–12 juni. Møtet tok for seg tre ulike problemstillinger som er aktuelle for en kliniker med pasienter med store behandlingsbehov.

Det ene temaet handlet om ulike pusteforstyrrelser som påvirker søvnkvalitet og dermed livskvalitet og helse. Ikke minst var det skremmende å høre at søvnproblemer for noen kan påvirke trafikksikkerheten for oss alle og hva vi tannleger kan gjøre for å hjelpe pasientgruppen.

Livskvalitet var et annet tema; hvordan den kan måles og hvilke faktorer som påvirker folks opplevelse av livskvalitet. Vi vet av egen erfaring at tannbehandling kan påvirke folks livskvalitet, men å gjøre dette målbart er vanskelig.

Det tredje teamet var viet keramiske materialer og da spesielt hvordan vi skal kunne øke suksess og levetid for keramiske restaureringer. Ved å analysere hva som har gått galt med mindre vellykkede restaureringer kan vi lære mye om hvordan vi kan bli bedre tannleger.

TILBAKEBLIKK

1915

Kursus i ortodontik

Tandlæge Viggo Andresens kurs i ortodontik, som avholdtes i København i uken 2den – 7de august, hadde samlet flere danske og 5–6 norske deltagere. Hr. Andresen viste sig at være en særdeles dygtig ortodontist. Gjennemgaaende er det Angles system han følger, med islæt av Kørbitz samt endel egne tricks.

Han arbeidet utrættelig, futtet og spruttet hele tiden av interesse og energi, og det lyktes ham ogsaa at overføre interessen paa kursets deltagere.

Det vilde sikkert være av betydning for os her hjemme, om vi kunde bevæge kollega Andresen til at holde et kursus hos os, f.eks. til sommeren.

August 1915, 7de hefte

1965

Forskrifter for utvidet tannlegehjelp

Sosialdepartementet har den 24/5–65 gjort visse endringer i de gjeldende forskrifter for utvidet tannlegehjelp. Endringene går ut på følgende:

1. Det skal ydes refusjon også for tannstensrensing i forbindelse med behandling av periodontitter.

2. Rikstrykdeverket kan delegerer sin myndighet til å fastsette refusjonens størrelse for behandlinger som går inn under Forskrifter for utvidet tannlegehjelp.

Endringene trådte i kraft 1. juli 1965.

I forbindelse med endringene vil Rikstrykdeverket senere sende ut et nytt rundskriv om utvidet tannlegehjelp, der også betingelsene for refusjon blir nærmere presisert og avgrenset.

Inntil det nye rundskriv foreligger, skal det ydes refusjon for tannstensrensing etter takst nr. 4a og 4b i refusjonstaksttariffen for tannlegehjelp.

September 1965, hefte 7

2005

Hundeliv – hjemme og ute

I 30 år har Rita og Leif Herman Wilberg drevet privat tannlegepraksis på Sørumsand. Enda lenger har hundene spilt en viktig rolle i familiens liv. Et stort hundehus med egen luftegård ligger vegg i vegg med huset deres i skogkanten, og huser 10–12 corgier. Mye av det daglige stellet tar Rita seg av mens ektemannen også er engasjert i Kennelklubben som tillitsvalgt og reiser jorda rundt som dommer. Men både hun, og tidligere også de fire barna, har fulgt med dommeren til hundeutstillinger både hjemme og ute.

Juni 2005, nr. 8

KURS- OG AKTIVITETSKALENDER

NORGE

11.–12. sept.	Oslo	Årsmøte i Praksiseierforeningen SPA. Sted: Radisson Blu Scandinavia Hotel, Oslo. Henv. Magne Skomedal, e-post: magne@tsmg.no
29.–31. okt.	Lillestrøm	NTFs landsmøte. Lillestrøm – Norges Varemesse. Se www.tannlegeforeningen.no
13.–14. nov.	Tromsø	Årsmøte i Troms Tannlegeforening på Clarion Hotel The Edge. Tema: Keramer. Info og påmelding: Elsa Sundsvold, ehi-sund@online.no
7.–9. jan. '16	Bergen	Vestlandsmøtet. Henv. Trine Lise Lundekvam Berge, tlberge@online.no
21.–22. april '16	Trondheim	Midt-Norgemøtet. Henv. Kai Åge Årseth, e-post: kaiage@online.no
27.–28. mai '16	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no Henv. Inken Sabine Henning, tlf. 47 60 60 87. E-post: inken.henning@gmx.net
3.–5. nov. '16	Stavanger	NTFs landsmøte. Se www.tannlegeforeningen.no
9.–10. juni '17	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no Henv. Inken Sabine Henning, tlf. 47 60 60 87. E-post: inken.henning@gmx.net
25.–26. mai '18	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no Henv. Inken Sabine Henning, tlf. 47 60 60 87. E-post: inken.henning@gmx.net
24.–25. mai '19	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no Henv. Inken Sabine Henning, tlf. 47 60 60 87. E-post: inken.henning@gmx.net

UTLANDET

22.–25. sept.	Bankok, Thailand	FDI. Se www.fdiworlddental.org
12.–14. nov.	Gøteborg	Riksstämman och SveDental. Se www.tandlakarforbundet.se
27. nov.	New York	GNYDM. Greater New York Dental Meetiting. www.gnydm.com
28.–30. april '16	København	Årskursus, Bella Center. Se www.tandlaegeforeningen.dk
7.–10. sept. '16	Poznan, Polen	FDI. Se www.fdiworlddental.org
29. aug.–1. sept. '17	Madrid, Spania	FDI. Se www.fdiworlddental.org

Med forbehold om endringer. Sjekk alltid aktuelle datoer direkte med kursarrangøren. Vi er avhengige av dine innspill til kurs- og aktivitetskalenderen. De kan sendes til tidende@tannlegeforeningen.no

Kongress for tannlegeutdanning til Oslo

Det odontologiske fakultet (OD) ved Universitetet i Oslo blir vertskap for den årlige kongressen for tannlegeutdanning i Europa i 2018. Det ble bestemt på Association for Dental Education in Europe (ADEE) sitt møte i Szeged, Ungarn i slutten av august.

Temaet for kongressen i 2018 skal være «Tannlegeutdanningen i et samfunn i endring». Norge, og særlig Oslo, er en spesielt aktuell base for dette tematiske utgangspunktet. Fra i stor grad å være en homogen by for knapt 50 år siden, er Oslo i dag flerkulturell med innbyggere og tannhelsepasienter fra hele verden. Befolkningens helse og velferd har også økt dramatisk. I tillegg ser vi en aldri hvilende teknologisk utvikling som påvirker spredning av kunnskap og læringsprosesser enormt.

– Det odontologiske fakultet i Oslo har de siste 50 årene utdannet tannleger til et samfunn i endring. Tannleger konfronteres daglig med de samfunnsmessige endringene gjennom pasientene de treffer og behandler. Kunnskap om endringene i samfunnet er viktig, men det er minst like viktig å forberede studentene på tjeneste og et arbeidsliv i et stadig skiftende samfunn, uttaler dekan Pål Barkvoll i forbindelse med tildelingen av vertskapsrollen.

Husk å melde adresseforandring!
Logg deg inn på Min side på www.tannlegeforeningen.no

For mer informasjon – se vår hjemmeside www.dentalstoep.no

Fullservice
Laboratorium

Dentalstøp Tannteknikk as
TANNTÉKNISK LABORATORIUM
Vår ekspertise din trygghet

Fullservice
Laboratorium

Tannlegene topper pasientklagestatistikken

Norsk Pasientskadeerstatning (NPE) har publisert ny rapport med oppdatert statistikk for pasientklager innen privat helsetjeneste. Odontologi topper statistikken og utgjør cirka halvparten av antall klagesaker.

Etter seks år med tannlegesaker har NPE mottatt 2 491 erstatningskrav og utbetalt 90 millioner i erstatning. Klagesaker innen odontologi gikk opp fra 370 saker i 2014 fra 248 i 2013, mens medholdsprosenten i tannlegesakene er gått ned fra 43 til 37 prosent.

Høye tall må sees i riktig perspektiv

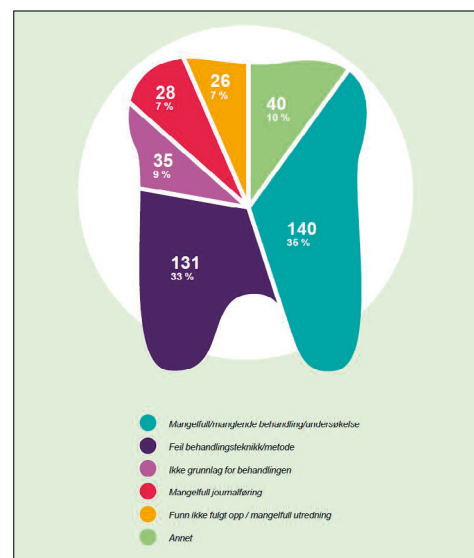
All medisinsk behandling, inkludert tannbehandling, innebærer en viss risiko for uventede, uforutsette og uønskede resultater. Tannlegeforeningens mål er at forekomsten av slike skal minimeres så langt som overhodet mulig. Dette jobber vi kontinuerlig med. Enhver klage er selvsagt en for mye, og Tannlegeforeningen (NTF) jobber for høy faglig standard på tannlegearbeid både gjennom obligatorisk etterutdanning, etiske regler og kvalitetsutviklingsarbeid, sier NTFs president Camilla Hansen Steinum

– Vi registrerer at tannlegene står for det største antallet av pasienthenven-

dels i NPE-statistikken, sier Steinum, men påpeker at klager på offentlige helsetjenester ikke er med i NPEs statistikk, og at tallene ikke er spesielt høye sett i lys av hvor stor del av befolkningen som benytter seg av de private tannhelsetjenestene.

– Siden omkring 80 prosent av den voksne befolkningen går til tannlege årlig, så innebærer dette at privat tannhelsetjeneste behandler mer enn tre millioner personer hvert år, og har opp mot fem millioner pasientbesøk i året, noe som er betydelig høyere enn de fleste andre private helsetjenester. Da er ikke 365 innkomne saker og 108 medholdssaker så ille, påpeker hun. Estimert er beregnet slik: 3 100 tannleger, åtte pasienter per dag per tannlege, og 200 arbeidsdager.

35 prosent av medholdssakene skyldes mangelfull/manglende behandling (inkludert behandling som ikke er godt nok utført, slik som dårlig tilpasning av bro/krone, ikke bruk av kofferdam eller feil utført rotfylling). I ni prosent av medholdssakene er konklusjonen overbehandling eller manglende grunnlag for utført behandling. I syv prosent av medholdssakene var grunnen mangelfull journalføring.

Bildet viser statistikken over medholdssaker innen odontologi for perioden 2009 – 2014 og er hentet fra NPE-rapporten

NPE-rapporten kan leses på <http://tannlegeforeningen.no/View-File.aspx?id=5958>

Er du på nett med Norsk Tannvern?

Problemer med pasientkommunikasjon?

Brosjyren «Tannkjøttssykdommer» er oversatt til urdu og sorani – og snart kommer den på ytterligere 30 språk! Besøk vår nettside og last ned gratis.

(Den norske versjonen kjøper du i nettbutikken)

Norsk Tannvern®
www.tannvern.no

Forskningsdagene 2015:

Munnhelse på Litteraturhuset i Oslo

Forskningsdagene går av stabelen for 20. gang i høst. Det odontologiske fakultet (OD) ved Universitetet i Oslo er en av arrangørene, og skal fylle Litteraturhuset med et bredt faglig program på ettermiddagen 25. september.

Arrangementet er gratis og åpent for alle som er interessert. I løpet av to timer, fra kl. 18–20, presenteres publikum for aktuell forskning om munnhulen, tenner og behandlingsmetoder. Det er et knippe av fakultetets forskere som formidler kunnskapen gjennom populære vitenskapelige innlegg. Det overordnede temaet for årets kunnskapsfestival er «mat», noe som aktualiserer et bredt spekter av forskningen ved OD.

I løpet av ettermiddagen kommer forskere fra ulike fagmiljøer til å fortelle om siste nytt på forsknings- og behandlingsfronten når det gjelder hvordan mat og drikke påvirker munnhelsen. Hvilke konsekvenser har alt det forskjellige vi putter i oss for munnen og tennene?

Universitetslektor og spesialist i oral kirurgi og medisin, Heming Olsen-Bergem, forklarer hvordan tygging påvirker kjeveleddet, og hvordan snus påvirker helsen. Han har nettopp gjennomført et doktorgradsprosjekt der han har forsket på kjeveleddsproblemer og barneleddgikt.

Hvordan påvirkes tennene av det vi spiser og drikker? Hvilken effekt har for eksempel søtt og surt godteri, sure drikker, og hva med melkeprodukter? Disse spørsmålene skal professor i kariologi og gerodontologi, Alix Young Vik, prøve å svare publikum på i løpet av kvelden.

Det odontologiske fakultet hadde et lignende arrangement på Litteraturhuset også i fjor. Det ble tatt godt i mot blant de framøttne. Foto: Håkon Størmer, OD/UiO.

Postdoktor i oral kirurgi, Lara Adnan Aqrabi, forteller mer om hvordan saliva og munntørrehet virker inn på evnen til å innta og fordøye mat.

Hvordan reparerer vi tenner som er ødelagt av maten vi inntar? Universitetslektor Gunnar Svendsen bidrar med det siste på behandlingsfronten, når det gjelder å gjenskape tenner.

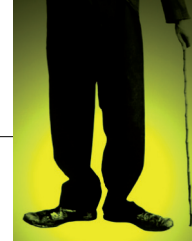
Litteraturhuset har restaurant- og barfasiliteter, som inviterer til å sitte ned, og ta en matbit eller et glass i forbindelse med arrangementet.

Les mer om Forskningsdagene på www.forskningsdagene.no.

En etablert tradisjon under Forskningsdagene er også Forskningstorget, som retter seg mot barn og unge. 18.–19. september forvandles Universitets-

plassen i Oslo til et mangfoldig torg, der OD stiller med egne folk og kunnskap. Elever fra 1. klasse til videregående kan besøke ODs telt og få vite mer om hvor sterke tennene våre er. Gjennom spesiellagde modeller, video, bilder og eksperimenter kan de besøkende for eksempel lære om hvorfor tennene «vinner» i kampen mot sukkertøyet når det skal tygges i stykker. Hva vi bør gjøre for å bevare tennenes styrke på best mulig måte, blir også tematisert.

På www.forskningstorget.net kan man få mer informasjon om Forskningstorget.

Har ikke jeg snakket med deg før?

«What I do want is for you to stand there in that faggoty white uniform and ask me nicely»

Jack Nicholson, i filmen *A Few Good Men*

April

– Hallo, ja?

– Dette er X som ringer fra Helfo, er det tannlegen jeg snakker med?

– Yes.

– Du har sendt oss mail hvor du etterlyser en CD som du har sendt oss?

– Jeg har sendt fire mail, ja

– Vi kan ikke se å ha mottatt noen CD fra deg.

– Neivel?

– Så om du kan sende en ny?

Mai

– Dette er X fra Helfo som ringer, vi har mottatt ny CD fra deg, og jeg tror ikke du skjønnte hva jeg sa forrige gang. Du har vedlagt en PDF, og det må være XML.

– Det sa du ikke noe om, og på Helfos sider står det ikke noe om XML.

– Skjønner du ikke hva jeg sier? (dette sier hun faktisk ganske ofte) Det må på XML.

– Hvorfor må det plutselig på XML?

– Altså, skjønner du ikke hva jeg sier? (Ah, hun vet ikke hva XML er. Au.)

– Hvordan får jeg dokumentene over på XML-format? (Svaret var selvfølgelig: Ta kontakt med Opus support.)

– Ærlig talt, har du ikke blitt forklart (har ikke hun blitt forklart) hvordan man sender inn refusjonskrav, har du ikke et slags dataprogram?

– Det har jeg, vettu, (fnis) men XML kommer i flere format, som du sikkert

vet (not.) Hvilket format behøver dere? (Best å ikke skyte flere strikker)

– Og hvorfor sender du på CD? (ute-stemme). Siden februar i år skal oppgjør sendes elektronisk.

– Nja, ifølge din nettside kan tannleger med refusjonskrav på mindre enn 20 000 per måned sende CD.

– Vi anbefaler at du ringer Norsk Helsenett og får hjelp der. (Stakk hun fingrene i ørene og sang lalala nå?)

– Norsk Helsenett? Oppstartsavgift og deretter 2 000 per mnd? Heller CD.

(X sukker) – Uansett må jeg også informere om at kravet snart er foreldet. (ah, the Trump Card) (voksen latter)

– Jeg sendte dere etterlysningsmail i februar, så vi får nok late som om det er februar.

Juni

– Dette er (ny) X fra Helfo som ringer, vi har mottatt ny CD fra deg, men vi får ikke fram opplysningene, da du ifølge våre registre ikke lenger jobber som tannlege.

– At det var?

– Dessuten har du lagt ved et refusjonskrav til på CDen, så nå stemmer ikke beløpene overens. (Disse pasientene ass, de bare kommer igjen og igjen.) Kan du vennligst sende ny samleregning så beløpet stemmer?

– Hva står det om at jeg ikke er registrert hos dere, siden når da?

– Siden 2012.

– Jeg bodde utenlands fra august 2011 til august 2013 og måtte da melde meg ut av Folketrygden, jeg har da mailet dere om dette både før jeg dro og etter at jeg kom tilbake.

– Det har vi ikke mottatt, kan du sende på nytt en mail om dette?

– På XML? (hul latter)

– Hvasa?

– Ingenting, ingenting.

Det burde stoppet der.

Men nei, da,

I dag fikk jeg ny mail, og denne svir litt i mitt språkzihjerte:

“Vi beklager at på grunn av stor saksmengde tar det tid før du får svar fra HELFO.

HELFO mottok den 12. juni 2015 din mail etter telefonsamtale med en av vår medarbeidere har du forstått at du til tider har falt ut av Helfos lister.

Det er en misforståelse. Du faller ikke ut fra vår liste men din praksis ble sperret til 1.2.2015 på grunn av innsending av ditt oppgjør på manuelle krav på papir.

Per i dag har du allerede klart å sende oppgjør på CD.

Du kan ikke sende på papir eller manuelle oppgjør lenger dersom du ligger ikke under unntaksregler.»

Gudamæ.

Dette etter en telefonsamtale der (forrige) X fra Helfo igjen mente at jeg hadde misforstått alt, og at hun igjen syntes at jeg skulle melde meg for Norsk Helsenett. Dessuten, hadde ikke hun snakket med meg før? Og var det ikke meg som hadde sendt inn oppgjør på PDF (haha, hun lo litt der).

Selv om hun ikke vet at XML er SGML light, er det bra hun vet hva PDF er da.

Hilsen litt oppgitt tannlege (sukk...)

Gro Tveiten Sæther

Kongens gullmedalje

Postdoktor Hanna Tiainen ved fagavdeling for biomaterialer tildeles Kongens gullmedalje for sitt arbeid med benreparasjon, gjennom doktorgradsavhandlingen: «Ceramic TiO₂ Scaffolds for Bone Repair» fra 2013.

I sin doktorgrad forsket Tiainen på et keramisk, porøst materiale som kan stimulere separerte bendeler til å gro sammen igjen. Metoden er aktuell for personer som har mistet eller måttet fjerne bendeler, for eksempel som følge av kreft.

– Jeg er veldig glad. Det er selvfølgelig stor prestisje å skulle få motta denne prisen, men mest av alt er det en viktig utmerkelse for hele fagavdelingen. Vi jobber hardt alle sammen, så det er viktig og fint med en påskjønnelse for det, forteller Tiainen.

Som postdoktor er Tiainen blant annet involvert i videre forskning på stimulering av benreparasjon gjennom vekststativer og geler, overflatemanipulering av tannimplantater, og utvikling av celler i vektløs tilstand.

Hanna Tiainen. Foto: Jonas Wengenroth, OD/UiO.

Et viktig bidrag til forskningslitteraturen

Et kriterium for tildelingen av Kongens gullmedalje er at det må være en ung forsker, under 35 år ved ferdigstillelse av arbeidet. Vedkommende skal ha levert et arbeid «anerkjent som et virksomt bidrag til fagfeltets forskningslitteratur».

Tiainens doktorgradsavhandling inneholder sju fagfellevurderte og publiserte arbeider, der hun er førsteforfatter på seks av dem. Blant disse er hun førsteforfatter på en artikkel publisert i *Acta Biomaterialia* i 2012. Tidsskriftet har en impact factor på 6,0.

Prisen tildeles noen på Det odontologiske fakultet hvert annet år og det er fakultetet selv som nominerer kandidatene. Forskning på ulike materialer som kan reparere ben er for tida et av Det odontologiske fakultet sine satsingsområder.

Tiainen mottok prisen under årsfesten til Universitetet i Oslo den 2. september.

Kl. 0000 på utgivelsesdato
www.tannlegetidende.no

Dødsfall

Turid Henaug, f. 26.02.1935, tannlegeeksamen 1958, d. 23.05.2015
 Erna Jemblie, f. 06.08.1914, tannlegeeksamen 1937, d. 14.06.2015
 Hugo Mohrsen, f. 29.08.50, tannlegeeksamen 1985, d. 19.06.2015
 Hans Solberg, f. 23.05.1949, tannlegeeksamen 1976, d. 04.07.2015
 Johan Jørgen Bergh, f. 27.02.1947, tannlegeeksamen 1973, d. 15.07.2015
 Nils Bergo, f. 25.06.1931, tannlegeeksamen 1954, d. 29.07.2015

Fødselsdager

85 år

Frithjof Ramm Fehr, Nesbru, 8. oktober, 85
 Kjell Wold, Nøtterøy, 16. oktober, 85

80 år

Tore Odd Aasen, Skien, 1. oktober, 80
 Johan Buttedahl, Hokksund, 5. oktober, 80

75 år

Torger Pedersen, Oslo, 2. oktober, 75
 Harald T. Gulbrandsen, Bergen, 9. oktober, 75
 Kåre Mjøs, Bergen, 20. oktober, 75

70 år

Asbjørn Myren, Harestua, 27. september, 70
 Helge Årtun, Tynset, 4. oktober, 70
 Ivar Smedsrud, Tingvoll, 9. oktober, 70
 Arnfinn Martin Bergstrøm, Morvik, 13. oktober, 70
 Svein Lasse Gehrken, Holmestrand, 14. oktober, 70
 Inge Magnus Bruvik, Rosendal, 17. oktober, 70
 Paal Dreyer Sander, Stavanger, 20. oktober, 70
 Rolf Sveum, Gjøvik, 21. oktober, 70

Harald Spangen, Skotterud, 23. oktober, 70
 Wencke Weibell Pedersen, Moss, 24. oktober, 70

60 år

Jan Boiesen, Oslo, 24. september, 60
 Lars Hekneby, Lier, 25. september, 60
 Rune Refsnes, Molde, 3. oktober, 60
 Aage Hilmar Holm, Vear, 13. oktober, 60
 Gunnar Odd Hagen, Rjukan, 19. oktober, 60

50 år

Tone Betsaker Moen, Elverum, 3. oktober, 50
 Trine Knutsen Gjone, Spikkestad, 7. oktober, 50
 Kari Kragset Vikingstad, Sola, 10. oktober, 50
 Anita Berntzen, Oslo, 15. oktober, 50
 Peer-Emil Charles-Harris, Oslo, 16. oktober, 50
 Bengt-Erik Olafsen, Kristiansand, 17. oktober, 50
 Kathrine Skarstein, Paradis, 22. oktober, 50
 Kristin Geirmundsdottir, 23. oktober, 50

40 år

Sylvia Maria Lieder, Skien, 1. oktober, 40
 Geir Kristian Skistad, Namsos, 8. oktober, 40
 Frank Bilstad, Steinkjer, 16. oktober, 40
 Beate Vik Kleivdal, Rådal, 18. oktober, 40

30 år

Siren Bergesen, Ask, 24. september, 30
 Sara Anette Henriksen, Alta, 25. september, 30
 Silje Marie Breisjøberg, Oslo, 28. september, 30

Charikleia Carola Kouloumpri-Sundberg, Førde, 1. oktober, 30
 Anders Kristian Valnes, Oslo, 2. oktober, 30
 Camilla Herland, Larvik, 4. oktober, 30
 Øyvind Thinn Solheim, Porsgrunn, 5. oktober, 30
 Anneli Skjold, Bergen, 13. oktober, 30
 Faiza Sarwar Anjum, Lunner, 16. oktober, 30
 Liselotte Heivand, Porsgrunn, 20. oktober, 30
 Christine Haugseth, Drammen, 22. oktober, 30

Fødselsdager

Vi ber om at de som vil reservere seg mot at runde år publiseres i personaliaspalten, gir skriftlig melding *minst åtte uker* i forveien på e-post: tidende@tannlegeforeningen.no, faks 22 55 11 09 eller per post til Tidende, postboks 2073 Vika, 0125 Oslo

Reservasjonen blir registrert i medlemsregisteret, og navnet vil ikke komme med i fødselsdagslistene i fremtiden. Du kan når som helst gi beskjed om at reservasjonen skal oppheves igjen.

Dødsfall

Sekretariatet får dessverre ikke automatisk beskjed om dødsfall. Vi ber derfor medlemmene være behjelpelig med å gi NTF beskjed når en kollega er gått bort. Vennligst kontakt NTF, tlf. 22 54 74 00 eller e-post: post@tannlegeforeningen.no.

Rettelse

I Tidende nr. 7 ble det oppgitt feil jubileumsår for Lena Cetrelli, Støren, som fylte 50 år den 26. august. Vi beklager.

Synnøve Moe

Da Synnøve Moe gikk bort 5. august i en alder av 93 år, mistet norsk tannhelsetjeneste en foregangskvinne. Vi som hadde gleden av å samarbeide med henne, har minner om en inspirerende leder, god kollega og et varmt menneske.

Synnøve Moe vokste opp i Oslo, tok artium under krigen og ble tannlege i 1947. Sin første stilling fikk hun i Oslo kommunale tannpleie der hun arbeidet helt til 1964 da hun ble ansatt som skoletannlege i Oppegård, og her ble hun værende resten av sitt yrkesaktive liv. Hun ble skoletannlegesjef i 1969 og fikk så tittelen overtannlege da den fylkeskommunale offentlige tannhelsetjenesten overtok skoletannpleien. I 1987 ble hun pensjonist og fikk mange gode år sammen med sin mann Henrik, og etter at han gikk bort i 1999, var det hund og hest som var et viktig innhold i livet – i tillegg til kontakt med familie og gode venner. Hun fortsatte å ri til hun var 85 år og hadde hunder som samboere nesten helt til hun flyttet i leilighet det året hun fylte 90.

Synnøve Moe var særlig opptatt av det forebyggende tannhelsearbeidet, og med sin entusiasme og samarbeidsevne fikk hun i gang nyskapende virksomhet. Da hun ble tannlegesjef, var det bare skolebarn som ble innkalt regelmessig for undersøkelse og behandling, og dette var i en tid da karies var et stort problem. Synnøve Moe fulgte med i fagets utvikling både gjennom kurs og litteratur, men også ved direkte kontakt med en rekke kolleger og fagfolk som hadde ideer og erfaring som hun bygget videre på.

Ett eksempel er ideen hun fikk fra Sverige om å starte forebyggende virksomhet på helsestasjonen og trinnvis bygge opp et tilbud for førskolebarn. Med sin entusiasme fikk hun både kommunen, distriktslegen og helsesøstre med på at tannleger og tannpleiere skulle få komme på helsestasjonene i kommunen og møte barn og foresatte for informasjon og utdeling av fluortabletter. Denne virksomheten startet i 1971, og tre år senere ble det første kullet 3-åringer innkalt til tannhelsekontroll og eventuell behandling. Neste

år fikk både tre- og fireåringer innkalling, og i 1977 var tannpleie for alle førskolebarn i full gang. Resultatet ble en tannhelse blant barn i Oppegård som var langt bedre enn landsgjennomsnittet på 1970-tallet.

Synnøve Moe fikk også etablert en kjeveortopedisk virksomhet integrert i den kommunale tannhelsetjenesten, i første omgang i samarbeid med Ski kommune. Hun var også tidlig ute med å satse på tannpleiere og tok initiativ til møter mellom tannleger og tannpleiere for å kvalitetssikre diagnostiseringen av karies. Og hun sørget også for at hele staben møttes sosialt utenom klinikken, ofte hjemme hos henne.

Vi er mange som er takknemlige for å ha fått ta del i Synnøve Moes konstruktive arbeid for tannhelsen, og ikke minst ha opplevd hennes idealisme, omsorg og varme. Våre tanker går til familien som nå har mistet en omtenk-som mor, svigermor, bestemor og olde-mor.

*Arild Stenvik
Reidun Stenvik*

LANDSMØTEFESTEN

Konsert og sosial happening
for hele tannhelseteamet!

BERNHOF + PENTHOUSE PLAYBOYS

Påmelding: www.NTFslandsmote.no

Pris: 590,- *

* Ved forhåndspåmelding. 750,- ved kjøp på varemessen eller i døra

ROCKEFELLER, Torsdag 29. oktober

Påmeldingen har åpnet!

- Bredt og variert fagprogram
  - Praktiske workshops med høy klinisk relevans
  - Aktualitetsforedrag og presentasjon av nye studier
  - Folkehelse relaterte foredrag
- Nordental - dentalutstilling med nyheter og gode tilbud
- Sosiale arrangementer
  - Landsmøtefest 29. oktober
  - Messetreff 30. oktober (Nytt!)
- Åpningsseremoni med Helse- og omsorgsminister Bent Høie og Camilla Stoltenberg, direktør Folkehelseinstituttet

www.NTFsLandsmote.no

MELD DEG PÅ NÅ!

NTFs landsmøte

Opptak H2016 Spesialistutdanningen i pedodonti

I etterkant av hovedutlysningen for opptak til Spesialistutdanningen i odontologi, lyser Institutt for klinisk odontologi herved ut opptak for nye spesialistkandidater ved Seksjon for pedodonti med studiestart høsten 2016.

Søknadsfrist er satt til 15. november 2015.

Søknad og opptak

Generelle opptakskrav er bestått odontologisk grunnutdanning og to års erfaring fra allmennpraksis. For utfyllende regler, se nettsiden til Institutt for klinisk odontologi, <http://www.uib.no/odontologi>.

Man søker elektronisk gjennom Søknadsweb. Søknader som sendes inn utenom Søknadsweb, blir ikke behandlet.

Ved spørsmål, kontakt førstekonsulent Christine E. Kronenberger, christine.endal@uib.no.

NY CROSS ACTION®

powered by BRAUN

Anbefalt av Norsk Tannpleierforening

VÅR MEST AVANSERTE BØRSTE HITTIL.
PERFEKT VINKLET
FOR EN
MEGET GOD
RENGJØRING*

16°
vinkel

ORAL-B® PRO 6000 MED CROSS ACTION®
EN NY MILEPEL INNEN BØRSTETEKNOLOGI

Perfekt vinklede børstestrå med forskjellig lengde gir 22 % bedre fjerning av plakk og 35 % mindre gingival blødning.†

*sammenlignet med en vanlig manuell tannbørste og Sonicare® DiamondClean®

†sammenlignet med Sonicare DiamondClean etter 6 ukers bruk.

Sonicare DiamondClean er et registrert varemerke hos Philips Oral Healthcare Inc.

ORAL-B® ELEKTRISKE TANNBØRSTER

GENTLE. EFFECTIVE. THOROUGH.

Fortsatt god tannpleie etter besøket hos deg

Troms Tannlegeforening

Årsmøtekurs

Troms Tannlegeforening arrangerer årsmøtekurs i Tromsø den 13. og 14. november 2015.

Tema

Keramer – ulike typer, bruk, prepareringsteknikker etc.

Per Vult von Steyern.

Kursgiver

Per Vult von Steyern – protetiker og materiallærer ved Malmö Universitet

Tid

13. og 14. november 2015.

Kurset starter med Lunsjbuffet fredag den 13/11 kl. 12.00 og selve kurset starter kl 13.00 fram til ca kl. 17.15.

Felles middag (egen påmelding) på Kitchen & Table kl. 20.00 – Pris kr. 750,-

Kurset fortsetter lørdag 14/11 kl. 09.00 til 11.00.

Flere pauser med Dentalutstilling.

Sted

Clarion Hotel The Edge, Tromsø.

Clarion Hotel The Edge, Tromsø.

Kursavgift

Medlemmer kr 3 000. Ikke-medlemmer: kr 3 500

Påmeldingsfrist

Frist for påmelding: 1. oktober 2015. Ved for sein påmelding kommer kr 500 i tillegg.

Nærmere informasjon og påmelding

Elsa Sundsvold – kurskontakt TTF.
E-post: ehi-sund@online.no.
Mobil: 415 59 184

More than
primary stability.
The new tapered standard.

The perfect symbiosis of design, material and surface –
the Straumann® Bone Level Tapered Implant:

- Roxolid® material – Reducing invasiveness with smaller implants
- SLActive® surface – Designed to maximize your treatment success and predictability
- Apically tapered – Excellent primary stability even in compromised bone situations
- CrossFit® connection – Simplified handling, legacy of Bone Level System

www.straumann.no

In combination with:

Tellende timer

Annerledes

Nyskapende

Kostnadseffektivt

Tank

Tannlegeforeningens nettbaserte kurs

SUNSTAR

SOFT-PICKS™

Med gummi-
børster av
ELASTOMER
for maksimal
plakkfjerning!

Prøv GUM® Soft-Picks i dag!

Sende mail til sigurd.drangsholt@se.sunstar.com,
få vareprøver sendt til din klinikk.

RENT & KOMFORTABELT mellom tennene!

- **Effektiv** og **behagelig** rengjøring mellom tennene
- Gummitipp av **Elastomer** for **maksimal plakkfjerning**
- Masserer tannkjøttet, øker blodsirkulasjonen og gir et **friskere tannkjøtt**

Nå får man 20 stk ekstra Soft-Picks® Regular & Large
GRATIS i forbrukerpakningene.

Tidsbegrenset tilbud til ordinær pris. Gjelder så langt lageret rekker.

Sunstar | Tel 909 84154 | info.se@se.sunstar.com

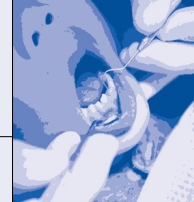
VISSTE DU AT LITT GRØNNSAKER, FRUKT ELLER BÆR TIL HVERT MÅLTID ELLER BLIR FEM OM DAGEN?

De fleste av oss vet at vi bør spise minst fem om dagen. Grønnsaker, frukt og bær er nødvendig uansett alder. Spiser du litt grønnsaker, frukt eller bær til hvert måltid, blir det enklere å nå målet. Det skal ikke så mye til. Med noen små grep blir det beste du vet litt sunnere.

SMÅ GREP, STOR FORSKJELL
facebook.com/smaagrep

 Helsedirektoratet

■ SPESIALISTER

■ ENDODONTI

AKERSHUS

Bekkestua Tannmedisin AS

Dr.odont. Gilberto Debelian
Tannlege Randi Dahl Espeland
Tannlege Anne-Grethe G. Tronstad
Tannlege Trude Udnæs
Tannlege Stig Heistein
Gamle Ringeriksvei 37
1357 Bekkestua
Tlf. 67 83 22 10
Faks 67 83 22 15
post@bekkestuatannmedisin.no

Tannlege Kjersti Asbjørnsen

Også lystgass.
Åsenveien 1
1400 Ski
Tlf. 64 87 28 15
Faks 64 86 52 66

Tannlegene Jan Boiesen og Sølve Larsen, Tannlege Hilde M. Aanmoen

Brogata 10c
2000 Lillestrøm
Tlf. 63 81 28 03
Faks 63 81 13 35
boiesen@online.no

Tannlege Nabeel K. Mekhlif

Skedsmogt. 7
2000 Lillestrøm
Tlf. 63 80 33 66

Tannlege Arash Sanjabi

Tannhelsesenteret Lørenskog AS
Skårersletta 10
1473 Lørenskog
Tlf. 67 91 72 00/67 91 72 70
Faks 67 91 72 01

Tannlege Johan Ulstad

Brynsveien 104
1352 Kolsås
Tlf. 67 13 69 93
Faks 67 13 22 11

Tannlege Berit Aanerød

Vestbytorget Møllev. 4
1540 Vestby
Tlf./faks 64 95 16 40
Jobber også her:
Torget 1
3256 Larvik
Tlf. 33 18 44 24

AUST-AGDER

Tannlege Christine Westlie Bergman

Spesialist i Endodonti
Tyholmen Tannlegesenter
Teaterplassen 3
4836 Arendal
Tlf: 37025533
spesialistene@tyholmen-tannlegesenter.no
www.tyholmen-tannlegesenter.no

BUSKERUD

Bragernes Endospesialist As

Tannlege Elham Al-Toma
Bragernes torg 4
3017 Drammen
Tlf. 32899860
Faks 32899861
Tar i mot funksjonshemmede

Tannlege Unni Endal

Smerteutreding
Endodontisk kirurgi
Resorbsjoner
Drammen Tannlegesenter

Besøksadresse:

Øvre Torggate 10
3017 Drammen

Postadresse:

Postboks 316, Bragernes
3001 Drammen
Telefon: 32 83 60 00
Telefax: 32 83 55 90
post@drammen-tannlegesenter.no
www.drammen-tannlegesenter.no

Tannlege, Dr.odont Isabelle Portenier

Drammen Tannlegesenter AS
Øvre Torggate 10
Postboks 316
3001 DRAMMEN
Tlf. 32 83 60 00
Faks 32 83 55 90
post@drammen-tannlegesenter.no
www.drammen-tannlegesenter.no

Spes.endo. Arash Sanjabi

Også behandling i narkose/sedasjon
Bergstien tannlegesenter as
Bergstien 64
3016 Drammen
Kollega-telefon VIP: 3282 0300 (3283 8000)
Faks 3283 8820
tannlegen@tannlegen.nhn.no
www.tannlegen.com

HEDMARK

Tannlege Nabeel K. Mekhlif

Torggt. 83
2317 Hamar
Tlf. 62 52 65 22

HORDALAND

Tannlege Hege Hekland

Tannlege Hekland AS
Starvhusgt 2A
5014 Bergen
Tlf. 55 31 73 61

MØRE OG ROMSDAL

Apollonia Tannklinikk

Tannlege Tim Lehmann
Keiser Wilhelmsgt. 25
P.b. 605, 6001 ÅLESUND
Tlf: 70 10 46 70
tim@apollonia.no

Tannlege Marianne Kleivmyr

President Christies gate 19
6509 Kristiansund
Tlf 71 67 27 47
Spesialist i endodonti

OPPLAND

Tannlege Veslemøy Linde

Ola Dahls gt. 14
2670 OTTA.
Tlf. 61 23 11 36
Faks 61 23 11 88
post@tannlegen.org
Mjøstannlegene
Trondheimsvn. 8
2821 Gjøvik
Tlf. 61 13 08 25

OSLO

Bjerke Tannmedisin AS

Tannlege Stig Heistein'
sh@tannmedisin.no
Trondheimsveien 275
0589 Oslo
Tlf. 22 93 93 40
Faks 22 93 93 41
www.tannmedisin.no

Endodontisenteret Homansbyen

Tannlegesenter As

Oscarsgate 20
0352 Oslo
Tlf. 23 32 66 60
Faks 23 32 66 61
www.htls.no post@htls.nhn.no

Tannlege Nina Wiencke Gerner

Tannlege Arash Sanjabi

Tannlege Hilde M. Aanmoen

Tannlege Dr. odont Pia Titterud Sunde

Mulighet for sedasjonsbehandling ved
anestesilege Nina Solheim

Festningen tannklinikk AS

Tannlegene Lars M. Døving, Lene Rikvold, Knut Årving og Cecilie Herbjørnsen

Nedre Vollgt 1
0158 Oslo
Tlf. 22 42 54 87
Faks 22 41 31 73
www.festningen-tannklinikk.no
firmapost@raadhusstann.no

Galleri Oslo Klinikken

Tannlegene Arne Loven og Dr. odont

Pia Titterud Sunde

Schweigaardsgate 6
0185 Oslo
Tlf. 22 36 76 30
Faks 22 36 76 01
E-post: loven.as@online.no
post@gallerioslokliv.no

Grefsen Tannlegepraksis AS

Tannlege Nicolai Orsteen
Kjelsåsveien 7
0488 OSLO
Tlf. 22 15 30 00
Faks 22 15 29 00
e-post: post@tannlegepraksis.no
www.tannlegepraksis.no

SpesDent

Spesialistklinikken i Hegdehaugsveien 31
0352 Oslo

Thomas Myrhaug

Tlf. 22 95 51 00
Faks 22 95 51 10
www.spesdent.no
post@spesdent.nhn.no

Stovner Tannlegesenter DA

Tannlege Thomas H. Myrhaug
Stovner Senter 7
0985 Oslo
Tlf. 22 78 96 00
Faks 22 78 96 01

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13

Tannlege Marius Bunes
Tannlegesenteret Bergrådveien 13
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Fax 22 23 02 88
E-post: post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Tannlege Elham Al-Toma

Tannestetisk Senter AS

Bygdøy Allé 5
0257 Oslo
Tel: 22 44 15 35
Faks: 22 44 30 50

Tannlege Anne Gunn Nygaard-Østby

Akersgt. 16
0158 Oslo
Tlf. 23 10 53 50
Faks 22 33 02 87

Tannlege Ingela Pedersen

Drammensveien 126
0277 Oslo
Tlf. 22 55 41 79
Faks 22 55 41 85

Tannlege Lene Thestrup Rikvold

Nedre Vollgt 1
0158 Oslo
Tlf. 22 42 54 87
Faks 22 41 31 73
www.festningen-tannklinikk.no
e-post:
firmapost@raadhusstann.no

Tannlege Homan Zandi

Tannlege Andre Roushan
Tannlege Trude Bøe
Spesialister i endodonti
Parkveien 60
0254 Oslo
Telefon: 22 44 18 11
Faks: 22 44 18 12
www.homan.no
homan@zandi.no

ROGALAND

Tannlege Ole Henrik Nag

Løkkeveien 51
4008 Stavanger
Tlf. 51 52 12 23
E-mail: ole.nag@lyse.net

Tannlege Elisabeth Samuelsen

Rogaland Spesialisttannklinikk
Tastagaten 30-32
4007 Stavanger
Tlf. 51 53 72 50
Faks 51 53 72 51
elisabeth.samuelsen@throg.no

TELEMARK

Tannlege Anders Otterstad

Storgaten 118b
3900 Porsgrunn
Tlf. 35 55 03 74
Faks 35 55 51 05
anders@tannlege-otterstad.no

Tannlege Robert Austheim

Tannklinikken Skien
Telemarksvn. 170
3734 Skien
Tlf. 35 58 39 20

TROMS

Tannlege Anne Kjæreng

Strandskillet 5
9008 Tromsø
Tlf. 77 28 01 00
Faks 77 28 01 11
anne.k@tannlegespesialistene.no

VEST-AGDER

Tannlege Cesar Ariastam

Nordmo Tannlegesenter
Industrigata 4
PB 1024 Lundsiden
4687 Kristiansand
Tlf. 38 09 54 10
Fax 38 09 04 04
post@tannlegenordmo.no
www.tannlegenordmo.no

Tannlege Karl Martin Loga

Farsund Tannlegesenter
Barbrosgt. 13
4550 Farsund
Tlf. 38 39 06 80
Faks 38 39 45 04

Tannlege Claus Ungerechts

Leirvollen 1A
4513 Mandal
Tlf. 38 26 06 10
Faks 38 26 06 11
clunge@online.no

VESTFOLD

Tannlege Ruth Kristin Gran
Farmand Endo AS
Farmandstredet
3110 Tønsberg
Tlf. 33 37 82 82
Faks 33 37 82 81

ØSTFOLD

Tannlege Harald Prestegaard
Kirkegt. 63
Boks 53
1701 Sarpsborg
Tlf. 69 16 00 00
hara-pr@online.no

Tannlege Bente Wiig
Heyden Tannhelsesenter
Dronningensg. 19
1530 Moss
Tlf. 69 24 19 50
Faks 69 24 19 51

■ KJEVE- OG ANSIKTSRADIOLOGI

OSLO

Festningen tannklinikk AS
Tannlege Ulf Riis
Nedre Vollgt 1
0158 Oslo
Tlf. 22 42 54 87
Faks 22 41 31 73
www.festningen-tannklinikken.no
firmapost@raadhusstann.no

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13
Tannlege Stein Johannessen
Tannlegesenteret
Bergrådveien 13
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
E-post: post@tannlegesenteret.no

SpesDent
Spesialistklinikken i Hegdehaugsveien 31
0352 Oslo
Stein Johannessen
Tlf. 22 95 51 00
Faks 22 95 51 10
www.spesdent.no
post@spesdent.nhn.no

ØSTFOLD

Tannlege Bjørn Mork-Knutsen
Dyrendal tannhelsesenter
Dyrendalsveien 13c
1778 Halden
Tlf. 69 21 10 60
Faks 69 21 10 61
bamse@tannlegene.no

■ KJEVEORTOPEDI

AKERSHUS

Asker Tannregulering
David Weichbrodt
Torvveien 7
1383 Asker
Telefon 66 90 20 20
Faks 66 90 20 19
info@askertannregulering.no
www.askertannregulering.no

Dag Kjellands Tannklinikk AS
Tannlege Dag Kjelland
Storgt. 12, Jessheim Storsenter
2050 Jessheim
Tlf. 63 98 39 10
Faks 63 98 39 20
post@dagkjelland.no
www.dagkjelland.no

Grefsen Tannlegepraksis AS
Tannlege og Dr.odont. Karim Mobarak
Kjelsåsveien 7
0488 OSLO
Tlf. 22 15 30 00
Faks 22 15 29 00
post@tannlegepraksis.no
www.tannlegepraksis.no

Tannlegene Hassan Zorbakhsh Movahhed og Siv Myrlund
Sandvika Reguleringsklinik
Rådmann Halmrasts vei 4
1337 Sandvika
Tlf. 67 54 02 25
Faks 67 54 02 45
www.sandvikatann.no
post@sandvikatann.no

SpesDent Romerike
Tannlege Marianne Jentoft
Stuge(også skjult tannregulering for voksne)
Strømsveien 48
2010 Strømmen
Tlf. 63 81 06 00
kontakt@spesdentromerike.no

AUST-ÅGDER

Tannlege Axel Bergman
Spesialist i Kjeveortopedi
Tyholmen Tannlegesenter
Teaterplassen 3
4836 Arendal
Tlf: 37025533
spesialistene@tyholmen-tannlegesenter.no
www.tyholmen-tannlegesenter.no

MØRE OG ROMSDAL

Apollonia Tannklinikk
Tannlege, Dr.odont Nils Jørgen Selliset
PB 605
6001 Ålesund
Telefon 70 10 46 70
Telefaks 70 10 46 71
nils.jorgen@apollonia.no
www.apollonia.no

OSLO

Bjerke Tannmedisin as
Tannlege Lise Nyøygard
Trondheimsveien 275
0589 Oslo
Tlf. 22 93 93 40
Faks 22 93 93 41
post@tannmedisin.no

Grefsen Tannlegepraksis AS
Tannlege og Dr.odont. Karim Mobarak
Kjelsåsveien 7
0488 OSLO
Tlf. 22 15 30 00
Faks 22 15 29 00
post@tannlegepraksis.no
www.tannlegepraksis.no

Kjeveortopedene på Trosterud Ingunn Berteig og Anne Fjeld
Dr. Dedichens vei 82
0675 Oslo
Tlf. 22 81 30 30
post@berteigogfjeld.nhn.no
www.berteigogfjeld.no

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13
Tannlege, dr.odont. Kari Birkeland
Tannlegesenteret
Bergrådveien 13
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Tullinløkka Tannlegesenter
Tannlege, spes. Kjeveortopedi Kristin
Aanderud-Larsen
Kristian Augustsgt. 19
0164 Oslo
Tlf. 22 20 21 34
Faks 22 20 21 01
post@tullinlokka-tannlegesenter.no
www.tullinlokka-tannlegesenter.no

Tannlege Svein Høimyr
Akersgata 36
0180 Oslo
Tlf. 22 42 74 42
Faks 22 42 74 02

Tannlege Bjørn Høyer-Andreassen
Colosseumklinikken avd. Majorstua
Sørkedalsvn. 10 c
0360 Oslo
Tlf. 23 36 67 40
hoyer@colosseum.no

Tannlege Kim Christian Johansen
Rommen Tannhelse
Nedre Rommen 5 C
0988 Oslo
Tlf. 22 21 02 93/22 21 29 19
Faks 22 21 00 24

Tannlege Tom Kjellstrøm
Parkveien 60
0254 Oslo
Tlf. 22 55 15 97
Faks 22 55 70 98

Kjeveortoped Magnhild Lerstøl
Sørkedalsveien 90 B
0787 OSLO
Tlf. 22 52 24 00
magnhild@reguleringstannlegen.no

**Tannlegene Hassan Zarbakhsh
Movahhed og Siv Myrland**
Oslo Tannregulering
Linderud Senter
Erich Mogensøns vei 38
Postboks 14 Linderud
0517 Oslo
Tlf. 22 88 36 00
Mobil 48 04 51 17
www.oslo-tannregulering.no
post@oslo-tannregulering.no

Tannlege Margaretha C. Rolsdorff
Tannbuen
Hegdehaugsveien 24
0352 Oslo
Tlf. 22 46 00 52
Faks 22 46 00 53
kontakt@tannbuen.no www.tann-
buen.no

VESTFOLD

Sandefjord Tannregulering
Kjeveortoped Geir Bjørnum Kristiansen
Aagaards Plass 5
3211 SANDEFJORD
Tlf. 33 46 34 40
post@sandefjordtannregulering.no
www.sandefjordtannregulering.no

■ ORAL KIRURGI OG ORAL MEDISIN/KJEVEKIRURGI

AKERSHUS

Bærum private praksis
Spesialistpraksis i oral kirurgi og oral
medisin
Kjevekirurgi
Implantatbehandling
Snorkbehandling
Øre-nese- halsbehandling

Tannlege Fredrik Lindberg

DDS Lege Robby Roarsen MD
Sandvika storsenter, helsetorget. 5etg
nye delen.
Sandviksveien 176, 1337 Sandvika
Tel: 40 10 53 00
www.barumsprivatpraksis.no

Løkketangen Tannlegesenter
Oral kirurgi og implantologi
Dosent Gøran Widmark
Løkketangen 12 a1337 Sandvika
Tlf. 67 52 16 00
Fax: 67 52 16 05
post@wangestad.no
www.lokketangen-tannlegesenter.no

Oralkirurg Karl Iver Hanvold
Lysaker Torg 5
1366 LYSAKER
Tlf. 67 12 90 00, faks 67 11 87 01
post@dentaes.no
www.dentaes.no
Åpningstider: Mandag – onsdag 08:
00–20: 00
Torsdag og fredag 08: 00–16: 00

AUST-AGDER

Arendal Tannlegesenter
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin
Oralkirurg Ove Busch
Vestregate 14, 4838 Arendal
Tlf. 37 02 14 00 Fak 37 02 88 61
post@arendaltannlegesenter.no

Lasse A. Skoglund
Spesialist i oral kirurgi og oral medi-
sin,
Dr.Sci.c/o Tannlege Ellen Christine
Vigen AS
Risør tannlegesenter
Tlf. 37 15 06 20

BUSKERUD

Bergstien tannlegesenter as

**Spes.oral kirurgi og oral medisin Erik
Bie**
Oral kirurgi og implantatkirurgi, oral
medisinsk utredning
Også behandling i narkose/sedasjon
Bergstien 64, 3016 Drammen
kollega-telefon VIP: 3282 0300 (3283
8000)
Faks 3283 8820
www.tannlegen.com
tannlegen@tannlegen.nhn.no

Tannlegene Brennhovd

Oral kirurg Seong Hwan Jeon
Postboks 1164
3503 Hønefoss
Tlf. 32 12 18 20
anders@tannlegene-brennhovd.no

Dr. Odont Shelley K. Godtfredsen
FDS Royal College of Surgeons (Lon-
don)
Spesialist i Oralkirurgi MNTF
MSC i implantologi
Drammen Tannlegesenter
Øvre Torggate 10, Postboks 316
3001 Drammen
Tlf. 32 83 60 00
Faks 32 83 55 90
post@drammen-tannlegesenter.no

Tannlege Bjarte Grung
Oralkirurg Implantatbehandling
Drammen Oralkirurgi
Torgeir Vraas pl. 6
3044 Drammen
Tlf. 32 27 67 50/Faks 32 27 67 59
bjarte.grung@drammenoral-
kirurgi.no
www.drammenok.no

Tannlege Heming Olsen-Bergem

Oralkirurg
Implantatkirurgi
Tannlegene Sydow&Mo a/s
Torgeir Vraas's plass 4, 3044 Drammen
Tlf. 32 83 10 54/Faks 32 83 09 49
post@tannlegesydow-mo.no

Tannlege Wit Kolodziej
spesialist i oralkirurgi og oralmedisin
Implantatkirurgi også behandling
i sedasjon praksis
v/Globus Tannhelse
Torgeir Vraas Plass 2
3044 Drammen
tel. 32200040/fax: 32200047
wit.kolodziej@gmail.com
www.vit-tannklinikk.no

HEDMARK

Oralkirurgene Kjølle & Ninkov AS
Tannlege Petar Ninkov
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin
Torggata 83, 2317 Hamar
Tlf. 62 53 46 06
kir@spestorg.nhn.no

MØRE OG ROMSDAL

Apollonia Tannklinikk
Tannlege Paula Frid, spesialist i oral
kirurgi og oral medisin
**Tannlege Dr. Odont, spesialist i oral
kirurgi Lado Lako Loro**
PB 605, 6001 Ålesund
Tlf. 70 10 46 70 /Faks 70 10 46 71
firmapost@apollonia.no

Brosundet Tannklinikk AS
Postboks 606 Sentrum
6001 Ålesund
Besøksadresse: Notenesgata 3
Telefon: 70 10 70 80/Faks: 70 10 70 81
www.brotann.no
post@oralkirurg.no

Tannlege Fredrik Ahlgren
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin, MSc Implant Dent.
Sentrum Tannhelse
Konsul Knudtzons gate 8
6508 Kristiansund N
Telefon 71 67 25 00
http://www.sentrumtannhelse.no
post@sentrumtannhelse.nhn.no

NORDLAND

Tanntorget Svolvær

**Spes. oralkirurgi og oral med. Cecilie
Gjerde**
Torget 1, 8300 Svolvær
Tlf. 76 06 67 90/Faks 76 06 67 91
tanntorget@yahoo.no

Tannlege Roar Karstensen
Oralkirurg
Implantatbehandling
Storgt. 1b, 8006 Bodø
Tlf. 75 50 65 10
rokarste@online.no

OPPLAND

Kjevekirurg Jan Mangersnes

Mjøstannlegene Gjøvik AS
Trondhjemsveien 8
2821 Gjøvik
Tlf. 61 13 08 10/Faks 61 13 08 26
Mobil 91 39 76 09
jan.mangersnes@kjeve-kirurg.no

OSLO

Bygdøy Allé Tannestetiske Senter AS
Implantatkirurgi, kjevekirurgi, ben-
transplantasjoner
Narkose hvis ønskelig.
Dr. Hans Erik Høgevold, dr.med., spes.
kjevekirurgi, generell kirurgi.
Telefon 22 44 15 35
henvisning@tannleger.com
www.tannleger.com

Festningen tannklinikk AS
Oral kirurgi og Implantatkirurgi
**Spes. oral kirurgi Ph.D. Rafael Mar-
ques da Silva**
Nedre Vollgt 1
0158 Oslo
Tlf. 22 91 02 90
Faks 22 41 31 73
www.festningen-tannklinikk.no
firmapost@raadhustann.no

Galleri Oslo Klinikken
Tnl. Dr. odont Andreas Karatsaidis
Oral kirurgi & oral medisin
Implantatkirurgi
Schweigaards gate 6, 0185 Oslo
Tlf. 22 36 76 50
Faks 22 36 76 01
post@gallerioslokliv.no
www.gallerioslokliv.no
Svært nær buss, tog og trikk. P-anlegg
i kjeller.

KIRURGIKLINIKKEN
Alt innen oral- og kjevekirurgi
Frode Øye, spes. oral kirurgi
Helge Risheim, spes. oral og maxillo-
facial kirurgi
Kjetil Misje, spes. oral kirurgi
Bent Gerner, spes. protetikk.
Implantatprotetikk.
Kirkeveien 131, 0361 Oslo
Tlf. 23 36 80 00
Faks. 23 36 80 01
post@kirurgiklinikken.nhn.no
WWW.KIRURGIKLINIKKEN.NO

Oralkirurgisk klinikk AS
Spesialistklinikk – Implantatbehand-
ling
**Tannlege, spes. oral kirurgi Dagfinn
Nilsen**
**Tannlege, spes. oral kirurgi Johanna
Berstad, Spes. oral kirurgi Erik Bie**
Sørkedalsvn 10 A
0369 Oslo
Tlf: 23 19 61 90
Faks: 23 19 61 91
post@oralkirurgisk.no
www.oralkirurgisk.no

SpesDent
Spesialistklinikken i Hegdehaugsveien
31
0352 Oslo
,
Oral kirurgi/implantatbehandling
Tannleger MNTF
Spesialister i oral kirurgi og oral medisin
Ulf Stuge
Petter O. Lind
Marianne Tingberg
Hauk Øyri
Tlf. 22 95 51 03
Faks 22 95 51 10
www.spesdent.no
post@spesdent.nhn.no

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13
Overlege, spesialist i kjevekirurgi Olav
Anders Olstad,
Tannlege, spesialist i oral kirurgi og
oral medisin Seong Hwan Jeon
Tannlegesenteret Bergrådveien 13
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Tannlege Zina Kristiansen
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin
Oral kirurgi. Implantatkirurgi
Oralmedisinsk utredning
Parkveien 60, 0254 Oslo
Tlf. 22 44 29 00/22 55 60 22

Tannlege Gholam Soltani
Spesialist oral kirurgi
Oral kirurgi og implantatbehandling
Chr. Kroghsg. 2, 0186 Oslo.
Tlf. 22 17 65 66

ROGALAND

Forus Tann- & Kjeveklinikk
Dr. Peter Schleier
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin,
Implantatbehandling
Attila Csillik
spesialist i oral kirurgi og oral medisin
Luramyerveien 12
4313 SANDNES
Tlf : 51 96 99 99
Faks: 51 96 99 98
post@forustann.no
www.forustann.no

Roshi Frafjord
Spesialist i oral kirurgi og medisin
Implantatkirurgi
Sola Tannlegesenter
Solakrossen 14
4050 Sola
Tlf. 51 21 68 00
post@solatann.nhn.no
www.solatann.no

SØR-TRØNDELAG

Bakke Tannlegekontor AS
Oral kirurgi og implantologi
Oral Kirurg Murwan Idris
Nedre Bakklandet 58c
7014 Trondheim
Tlf. 73 56 88 00
Faks. 73 56 88 01
post@bakkettannlegekontor

SANDEN TANNHELSE
Oralkirurg Thomas R. Klimowicz
Implantatbehandling og henvisninger
innen oralkirurgi
Kongens gate 60
7012 Trondheim
Tlf. 73 52 71 73/Faks 73 50 41 97
post@sandentannhelse.no
www.sandentannhelse.no

Tannlegene i Munkegaten 9, Oral kirurg Lars Zetterqvist
7013 Trondheim
Telefon 73 80 67 60

Tannlege Fredrik Ahlgren
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin,
MSc Implant Dent.
Tannklinikken Dent AS
Gjelvangveita 9
7010 Trondheim
Telefon 73 80 55 10
www.dent.as firmapost@dent.as

Tannlege og lege Bjørn-K. Brevik
Implantatkirurgi
Kjevekirurgi
Tannlegene på Solsiden
Trenerysg. 8 – Nedre Elvehavn
7042 Trondheim
Tlf. 73 80 78 80/Faks 73 80 78 81
bkbrevik@medident.no

Oralkirurg Laszlo Kalmar
Kongensgate 49
7012 Trondheim
Tlf. 73 53 45 45/Faks 73 53 45 43
post@trondheim-tannhelsesenter.no

TELEMARK

Skien Oralkirurgiske Klinikk AS
Oralkirurg Anne Aasen Gjærum
Spesialist i oral kirurgi og oral medisin
Postboks 3114, 3707 Skien
Besøksadresse: Telemarksveien 12, 3
etg, 3724 Skien
Tlf. 35 54 43 70
mail: post@sokas.no

Oralkirurg Michael Thomas Unger og Eva Sawicki-Vladimirov
Oral kirurgi og Implantologi
Skien Tannklinik/Oralkirurgisk avdeling
Telemarksveien 170
3734 Skien
Tlf. 35583975
Faks 35583921

TROMS

ABA tannlegene
ved spes.oralkirurgi og oral medisin
+(implantatkirurgi/kjeveleddsprobl.)
Bernt Arne Rønbeck
(www.abatannlegene.no)
(post@abatann.no)
Helsehuset, Sjøgt. 31/33
9008 Tromsø
tlf. 77 65 10 30/94 89 40 00

Byporten Tannklinik

Oral kirurg Seong Hwan Jeon
Skippergt 32
9008 Tromsø
mail@byportentannklinik.no
www.byportentannklinik.no
Tlf. 77 67 31 00

VEST-AGDER

Tannlege Bård Alvsaker
Oralkirurg, Implantologi
Industrigt. 4
Pb. 1024 Lundsiden, 4687 Kristiansand
Tlf. 38 09 54 10
Faks 38 09 04 04
post@tannlegenordmo.no
www.tannlegenordmo.no
www.implantattenner.no

Tannlege Katja Franke
Oralkirurgi
Implantologi
Leirvollen 1A
4513 Mandal
Tlf. 38 26 06 10
Faks 38 26 06 11
dr.katjafranke@online.no

VESTFOLD

Tønsberg Oralkirurgisk Klinikk AS
Spesialistpraksis i oral kirurgi & oral medisin
Implantatbehandling
Tannlege MSc Eivind Andersen
Tannlege Dr Odont Rafael M da Silva
Tannlege Dr Odont Gudmundur Björnsson
Tannlege Dag Tvedt
Farmandstredet
3110 Tønsberg
Tlf. 33 37 82 82 Faks 33 37 82 81
tonsbergoralkirurgi@gmail.com

Tannlege og lege Bjørn J. Hansen
Kjevekirurg
Implantologi
Storgaten 33
3110 Tønsberg
Tlf. 33 31 22 36
Faks 33 31 61 39
bjhan3@online.no

ØSTFOLD

Tannlege, dr.odont. Anders Heyden

Oralkirurg
Implantologi
Heyden Tannhelsesenter
Dronningensgt 19, 1530 Moss
Tlf. 69 24 19 50/Faks 69 24 19 51

Tannlege, spes. oral kirugi Ph.D.

Rafael Marques da Silva
Varna Tannlegesenter
Varnaveien 35, 1526 Moss
Tlf: 69 26 49 00
Faks: 69 26 49 01

■ ORAL PROTETIKK

AKERSHUS

Tannlege Knut Erik Eide

Implantatprotetikk
Skedsmogaten 7
2000 Lillestrøm
Tlf. 63 80 55 77
post@ticb.no
www.ticb.no

Tannlege, dr.odont. Jørn A. Fridrich–Aas

Implantatprotetikk
Skedsmogaten 7
2000 Lillestrøm
Tlf. 63 80 55 77
post@ticb.no
www.ticb.no

Tannlege Helge Lysne

Implantatprotetikk
Sentrumsveien 4,
1400 Ski
Tlf. 64 87 41 20
Faks 64 87 19 50
hlysne@online.no

Tannlege Tor Skjetne

Implantatprotetikk
Mathias Skyttersvei 47
1482 Nittedal
Tlf. 67 06 90 99
Faks 67 06 90 98

BUSKERUD

Tannlege Ph.D. Carl Hjortsjö

Implantatprotetikk
Tannlegene Sydow&Mo a/s
Torgeir Vraa's plass 4, 3044 Drammen
Tlf. 32 83 10 54
Faks: 32 83 09 49
post@tannlegesydow-mo.no

Tannlege Arild Mo

Implantatprotetikk
Tannlegene Sydow & Mo a/s
Torgeir Vraa's plass 4
3044 Drammen
Tlf. 32 83 10 54
Faks: 32 83 09 49
post@tannlegesydow-mo.no

HEDMARK

TAMIM Tannklinikk

Spes. i oral protetikk Hazem Tamim
Basarne 2. etg.
Lille Strandgate 3
2317 Hamar
Tlf. 62 52 67 06
tamimklinikk@gmail.com
www.tamimtannklinikk.no

Tannlege Eva Gunler

Implantatprotetikk
Tannlegene i Hippegården
Storgt 111, Pb 110, 2390 Moelv
Tlf. 62367301

Tannlege Geir Oddvar Eide

Implantatprotetikk
Tannlegene i kvartal 48
Torggt. 44, 2317 Hamar
Tlf. 62 52 30 73
Faks 62 52 24 49

HORDALAND

Tannlege Sverre Eldrup

Implantatprotetikk
Broegelmanhuset tannhelsesenter
Strandgt. 5, 5013 Bergen
Tlf. 55 90 02 30
Faks 55 90 02 32

Tannlege Harald Gjengedal

Implantatprotetikk
OK Klinikken
Halfdan Kjerulfs gate 4
5017 Bergen
Tlf. 55 55 06 00
Faks: 55 55 06 01
harald.gjengedal@iko.uib.no

Tannlege Christine Jonsgar

Spesialist i oral protetikk
Tannslitasje, alt innen fast- og avtag-
bar protetikk, implantatprotetikk,
rehabilitering, snorkeskiner og este-
tisk behandling
Kanalveien 64, 3 etg., 5068 Bergen
Tlf: 55550600
christine.jonsgar@ok.uib.no
henvisning@bergen-tannhelsesenter.no

Tannlege Marit Morvik

Implantatprotetikk
Bergen Nord tannhelsesenter
Åsamyrene 90, 5116 Ulset
Tlf. 55 39 50 80
Faks 55 39 50 81
Marit.morvik@bgn-tannhelse.no
www.bgn-tannhelse.no

Tannlege Kyrre Teigen

Askøy Tannlegesenter
Spesialist i oral protetikk Implantat-
protetikk og –kirugi
Juvikflaten 14a
5308 Kleppstø
Tlf. 56 14 20 14/900 77 333
Tilkomst for funksjonshemmede
www.ats.as
kyrre@ats.as

MØRE OG ROMSDAL

Apollonia Tannklinikk Tannlege,

Dr. odont. Ingvar Ericsson
PB 605, 6001 Ålesund
Telefon 70 10 46 70
Telefaks 70 10 46 71
firmapost@apollonia.no
www.apollonia.no

Tannlege Geir Kristiansen

Implantatprotetikk
Notenesgata 3
Postboks 606
6001 Ålesund
Tlf. 70 10 70 80 – Faks 70 10 70 81
geir@brotann.no

NORDLAND

Tannlege Are A. Moen AS

Spesialist i oral protetikk
Storgata 3b, 8006 Bodø
Telefon 75 50 65 10
tannlege@snehvit.com
www.snehvit.com

OPPLAND

Tannlege Pia Selmer–Hansen

Spesialist i oral protetikk
Raufoss Tannlegesenter
Storgata 13
2830 Raufoss
Tlf. 61 15 97 00
pia@raufosstannlegesenter.no
www.raufosstannlegesenter.no

OSLO

Bjerke Tannmedisin AS

Tannlege, dr.odont. Hans Jacob Rønold
Implantatprotetikk
hjr@tannmedisin.no

Tannlege Roy Samuelsson

Implantatprotetikk
E-post: rs@tannmedisin.no
Trondheimsveien 275
0589 Oslo
Tlf. 22 93 93 40
Faks 22 93 93 41
www.tannmedisin.no

SpesDent

Spesialistklinikken i Hegdehaugsveien 31
0352 Oslo
Oral kirurgi
Tannlege Henrik Skjerven
Implantatbehandling
Tannlege Knut Øverberg
Implantatbehandling
Tlf. 22 95 51 00
Faks 22 95 51 10
www.spesdent.no
post@spesdent.nhn.no

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13

Tannlege Sven A. Støvne
Tannlegesenteret, Bergrådveien 13
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Professor, dr.odont. Jan Eirik Ellingsen

Implantatprotetikk
Klingenberggaten 5, Pb. 1887 Vika
0124 Oslo
Tlf. 22 83 70 75
Faks 22 83 74 41
janee@odont.uio.no

Tannlege Bent Thv Gerner

Implantatprotetikk
Homansbyen Tannlegesenter As
Oscarsgate 20, 0352 Oslo
Tlf. 23 32 66 60
Faks 23 32 66 61
www.htls.no
post@htls.nhn.no

Tannlege Elisabet Henderson

Implantologi, Porslensfasader, Kombi-
nasjonsprotetikk, Snorkeskinner
Slottsparkentannklinikk as
Parkveien 62, 0254 Oslo
Tlf. 22 44 17 38
post@slottsparkentannklinikk.no
www.slottsparkenlinikk.no

Tannlege Knut-Erik Jacobsen

Implantatprotetikk
Ekebergveien 237, 1166 Oslo
Tlf. 22 28 80 01
Faks 22 28 33 34

Tannlege Anne Kalvik

Implantatprotetikk
Ekebergveien 228c, 1162 Oslo
Tlf. 22 28 25 58
Faks 22 28 25 59
akalvik@odont.uio.no

Tannlege, dr.odont. Erik Saxegaard

Implantatprotetikk
Kongsveien 91, 1177 Oslo
Tlf./faks 22 28 84 17

Professor, dr.odont. Sonni Mette Wåler

Implantatprotetikk
Odontologisk fakultet
Geitemyrsveien 71, 0455 Oslo
Tlf. 22 85 20 89
smw@odont.uio.no

ROGALAND

TkVest/Rogaland

Rogaland spesialisttannklinikk
Tannlege Inken Reichhelm
Tannlege Marika Hæreid
Tannlege Lena Johansen
Implantatprotetikk/spesialist i oral
protetikk
Tastagaten 30/32, 4007 Stavanger
Tlf. 51 53 72 50 Faks 51 53 72 51
www.tkvest.no/tkvest spesialisttann-
klinikken@throg.no

Tannlege Erland Eggum

Implantatprotetikk/spes oral protetikk
Sola tannlegesenter Solakrossen 14
4050 Sola
Tlf. 51 21 68 00
post@solatann.nhn.no
www.solatann.no

Tannlege Hamid Hosseini AS

Spesialist i oral protetikk
Sølvberggt. 16, 4006 Stavanger
Tlf. 51 89 60 88
seyed@hotmail.com

Tannlege Hannu Larsen

Spes oral protetikk
Tannklinikken Larsen og Bøe
Implantatbehandling
Løkkeveien 51, 4008 Stavanger
Tlf. 51 53 13 00
post@tannlegelarsenogboe.no
www.tannlegelarsenogboe.no

SØR-TRØNDELAG

Tannlege Eva Børstad

Implantatprotetikk
Tannlegene på Solsiden
Trenerys gate 8 – Nedre Elvehavn
7042 Trondheim
Tlf. 73 80 78 80
Faks 73 80 78 81
eva@tannlegenepaasolsiden.no

Tannlege Bodil Norgaard

Implantatprotetikk
Nordre Tannhelse
Nordre gt. 12
7011 Trondheim
Tlf. 73 84 13 20
Faks: 73 84 13 29
bodil@nordretannhelse.no

TROMS

Tannlege Carl Fredrik Haseid

Grønnegata tannlegesenter
Grønnegata 32, Postboks 1142
9261 Tromsø
Tlf. 77 75 30 30
carlfredrik@grønnegata.no

Tannlege Hans Are Ovanger

Implantatprotetikk
Strandskillet 5
9008 Tromsø
Tlf. 77 28 01 00
Faks 77 28 01 11
hans.are@tannlegespesialistene.no

VEST-AGDER

Tannlege Karl Martin Loga

Implantatprotetikk
Farsund Tannlegesenter
Barbrosg. 13, 4550 Farsund
Tlf. 38 39 06 80
Faks 38 39 45 04

Tannlege Jon Nordmo

Implantatprotetikk
Industrigata 4
Postboks 1024 Lundsiden
4687 Kristiansand
Tlf. 38 09 54 10
Faks 38 09 04 04
post@tannlegenordmo.no
www.tannlegenordmo.no
www.implantattenner.no

VESTFOLD

Tannlege Anders Kamfjord

Implantatprotetikk
Thor Dahls. 1–3–5
3210 Sandefjord
Tlf. 33 46 52 18
Faks 33 46 19 88

ØSTFOLD

Tannlege Rune Hamborg

Implantologi
Søndre Mysens vei 2e, 1850 Mysen
Tlf. 69 89 16 21

Tannlege Kai B. Hannestad AS

Implantatprotetikk
Fredrikstad private tannhelsesenter
Farmansgate 2, 1607 Fredrikstad
c/o Heyden tannhelsesenter
Dronningensgate 19, 1530 Moss
Tlf: 69 36 88 00
www.ftann.no

Tannlege, spesialist i protetikk Sigurd Schneider

Kransen 16, 1531 Moss
Tlf. 69 25 19 82
Varnaveien 35, 1523 Moss
Tlf. 69 26 49 00

Tannlege Rune Sollin

Implantatprotetikk
Gudesgt 1, 1530 Moss
Tlf. 69 25 11 45
Faks: 69 25 11 50

■ PERIODONTI

AKERSHUS

Tannlege Ph.D. Morten Enersen

Kirkevn. 230, 1383 Asker
Tlf. 66 90 01 26
Mobil: 481 105 46
moenerse@online.no
www.tannlege-enersen.no

Tannlege Marie Fjærtøft Heir

Strøket 9, 1383 Asker
Tlf. 66 78 97 47
Faks 66 75 93 33

Tannlege Berit Bae Lier

Sentrumsveien 4, 1400 Ski
Tlf. 64 87 41 20
Faks 64 87 19 50

Tannlege Tove Roscher

Depotg. 20, 2000 Lillestrøm
Tlf/faks 63 81 22 76
Faks 63 80 22 70

Tannlege Trond Telje

Tannhelsesenteret Lørenskog AS
Skårersletta 10, 1473 Lørenskog
Tlf. 67 91 72 00/67 91 72 70
Faks 67 91 72 01
post@tannhelsesenter.no

BUSKERUD

DRAMMEN IMPLANTATSENTER AS

Periodontist, Bengt Lewin, MNTF
Implantatkirurgi, Mucogingival kirurgi
Tordenskioldsgate 22, 3044 Drammen
Tlf. 32833872
www.drammenimplantatsenter.no
mail@hvitesmil.no

Spesialistklinikken Union Brygge

Grønland 38b, 3045 Drammen
Tlf: 974 74 300
www.spesialistklinikken-uni-
onbrygge.no
post@spesialistklinikken-ub.nhn.no
Dr odont Thorarinn Sigurdsson, spesi-
alist i periodonti

Tannlege Jon Flinth Vatne, spesialist

i periodonti
Periodontitt behandling
Implantat behandling
Mukogingival kirurgi
Preprotetsik gingival kirurgi

Tannlege Bjørn Elling Gulsvik

Implantatbehandling
Kartverksveien 9, 3511 Hønefoss
Tlf. 32 12 10 07
Faks 32 12 07 72
gulsvik@odont.uio.no

Professor, dr.philos. Bjørn Frode Hansen

Nedre Storgate 11, 3015 Drammen
Tlf. 32 83 60 62

HEDMARK

Tannlege Lisa Gjovik Andresen

Postadresse: Torggata 83, 2317 Hamar
tlf.: 65534608
Besøksadresse: SpesTorg inng. fra Kir-
kebakken

Tannlege Klaus Ånerud

Implantatbehandling
Parkveien 7, 2212 Kongsvinger
Tlf. 62 81 46 78
Faks 62 81 42 20
klaus.anerud@gmail.com

HORDALAND

Tannlege John Tore Mellingen

Spes. periodonti
Implantatkirurgi/implantatprotetikk
Tannhelseteam Mellingen AS
Valkendorfs gate 5, 5012 Bergen
Tlf. 04855
www.tannhelseteam.no
post@tannhelseteam.no

MØRE OG ROMSDAL

Apollonia Tannklinikk, Tannlege Anders Skodje

PB 605, 6001 Ålesund
Telefon 70 10 46 70
Telefaks 70 10 46 71
anders@apollonia.no

OPPLAND

Tannlege Knut Sæther

Systematisk periodental behandling
Implantatbehandling
Nymosvingen 2, 2609 Lillehammer
Tlf. 61 25 17 31
Faks 61 25 43 19
satherknut@gmail.com

Tannlege Martin Wohlfeil

Systematisk periodontal behandling
Regenerativ kirurgi
Estetisk mucogingival kirurgi
Implantatkirurgi
Nymosvingen 2, 2609 Lillehammer
Tlf. 61 25 17 31
Faks 61 25 43 19

OSLO

Aktiv Tannklinikk AS

Janet M. Østrem
Periodontittbehandling
Mukogingival kirurgi
Implantatbehandling
Storgata 17
0184 Oslo
Tlf. 22 41 80 80
Faks 22 41 80 81
post@aktivtann.no
www.aktivtann.no

Bjerke Tannmedisin AS
Tannlege PhD Caspar Wohlfahrt
Implantatkirurgi
Trondheimsveien
275 0589 Oslo
Tlf. 22 93 93 40
Faks 22 93 93 41
cw@tannmedisin.no
www.tannmedisin.no

GREFSEN TANNLEGEPRAKSIS AS

Tannlege Rita M. Cruz
Kjelsåsveien 7, 0488 Oslo
Tlf. 22 15 30 00
Faks 22 15 29 00
post@tannlegepraksis.no
www.tannlegepraksis.no

Majorstuen tannlegesenter
Spes.perio. tannlege Oscar Villa
All peridontittbehandling, implantat-
kirurgi
Kirkeveien 64A, 0364 Oslo
Tlf. 22 46 67 54/Faks 22 60 48 22
post@mts.no

Slottsparkentannklinikk as
Tannlege, dr.med. Annika Sahlin-Platt
Systematisk periodontal behandling
Regenerativ kirurgi
Muckogingival kirurg
Implantatkirurgi
Tannpleier Kristin Haugan
Parkveien 62, 0254 Oslo
tlf. 22 44 17 38
post@slottsparkentannklinikk.no
www.slottsparkentannklinikk.no

Spesialistklinikk for Periodonti as
Implantatkirurgi
Tannlege Bettina Iversen Thomseth
Tannlege John Erik Thomseth
Hegdehaugsveien 36 b
0352 Oslo
Tlf. 22 46 78 10
Faks 22 60 19 77
henvising@spes-periodonti.no

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13
Tannlege Anne Lise Helsing
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Tannlege Jan M. Akre
Homansbyen Tannlegesenter As
Oscarsgate 20, 0352 Oslo
Tlf. 23 32 66 60
Faks 23 32 66 61

www.htls.no post@htls.nhn.no

Tannlege Nina Bjergene
Akersgata 16
0158 Oslo
Telefon 23 10 53 50
Faks 22 33 02 87

Tannlege, dr.odont. Inger Johanne Blix
Bogstadveien 51, 0366 Oslo
Tlf. 22 46 42 89
Faks 22 56 68 30
ijblix@broadpark.no

Spesialist periodonti Ulla-Karin Engstrøm
Eckersbergsgate 30-32
0260 Oslo
Tlf. 22 44 71 69
ukengs@getmail.no

Tannlege Mette Gilhus Hillestad
Slemdal tannlegesenter
Stasjonsveien 4
Postboks 31
Slemdal 0710 Oslo
Tlf. 22 14 18 00
Faks 22 13 87 33
www.slemdal-tann.no

Prof. Odont. Dr. Jan Håkansson
Spesialist i perio. Alt innen perio og
implantater
Tann- og kjeveklubben
Nedre Rommen 5c, 0988 Oslo
www.tannlegerommen.no
Tlf 22 21 42 22

Tannlege Kristian Kjellsen
Periodontitt behandling
Implantat behandling
Tlf: +4724101270
post@christiania-tannlegesenter.no
www.christiania-tannlegesenter.no
Grønland 4, 0188 oslo åpningstider:
kl 8-16 mand, tirsd, tors, fredag. Kl:
13-20. onsdager

Tannlege Trond Telje
Von Øtkensv. 1, 1169 Oslo
Tlf. 22 61 32 01
Faks 22 61 32 01
post@tannlegetelje.no
www.tannlegetelje.no

Tannlege Sandra Bellagamba Tunbridge
Grünerløkka tannhelsesenter
Thorvald Meyersgt. 33, 0555 Oslo
Tlf. 22 35 77 92
Faks 22 35 49 18
Mobil: + 47 984 777 62

Tannlege Jon Flinth Vatne
Vestgrensa 4
0851 Oslo
Tlf: 22463671
Periodontittbehandling, implantatki-
rurgi.
post@tennerihagen

ROGALAND

Tannlegene Hetland AS, Tannlege Trond Ole Hetland, Tannlege Pedro Franca
Hinnasvingene 50, Postboks 6097
4088 Stavanger
Tlf. 51 88 15 80
Faks 51 58 83 27
www.tannlegenehetland.no

Tannlege Fahri Demirbas
Holbergsgt 22
4306 Sandnes
Tlf. 51 31 82 00
Faks. 51 31 82 01

Tannlege Øystein Fardal
Johan Feyersg. 12
4370 Egersund,
51 49 15 55
fardal@odont.uio.no

Tannlege Rigmor S. Flatebø
Apollonia tannlegesenter
Handelens Hus 2. etg., Kongsgaten 10
Postboks 397, 4002 Stavanger
Tlf. 51 85 60 30
rigmor.flatebo@gmail.com

Tannlege Otto Førland
Implantatbehandling
Apotekergården Kirkegt. 169, 5525
Haugesund
Tlf. 52 71 39 24
Faks 52 71 29 50

Tannlege Morten Klepp
Implantatkirurgi
Tannlegesenteret
Solakrossen 14, 4050 Sola
Tlf. 51 21 68 17
Faks 51 65 05 50
klepp@tannlegesenteret-solakrossen.no
www.tannlegesenteret-solakrossen.no

SØR-TRØNDELAG

Tannhelse Melhus AS

Odd Bjørn J Lutnæs
Melhusvegen 451
7224 MELHUS
Tlf. 72 87 11 70
post@tannhelsemelhus.nhn.no
www.tannhelsemelhus.no

Tannklinikken Dine Tenner

Kongensgate 11, 7013
Tlf: 73991999
www.tannlegetrondheim.net
resepsjon@tannklinikken.net

Tannlege Odd Bjørn Lutnæs, spesialist i periodonti

Periodontitt behandling
Implantat behandling
Mukogingival kirurgi
Preprotetisk gingival kirurgi

Bakke Tannlegekontor AS, Spes.Perio.Dr. Odont Helge Ehnevid

Nedre Bakklandet 58 c
7014 Trondheim
Tlf. 73 56 88 00
Faks 73 56 88 01
post@bakketannlegekontor.no

Tannlege Roya Torabi-Gaarden

Tannlege, spes.periodonti
Tannlegene på solsiden
Trenerys gate 8, Nedre Elvehavn
7042 Trondheim
Tlf. 73 80 78 80
Faks 73 80 78 81
roya@tannsol.no

TELEMARK

Holtanklinikken, Prof. Dr. odont. Hans R. Preus, Periodontist Jan M. Akre

Periodontittbehandling
Implantatkirurgi
Folkestadvegen 12, Postboks 153
3833 Bø i Telemark
Tlf. 35 06 10 50
Faks. 35 06 10 58
Holtanklinikken@hotmail.no

VEST-AGDER

Tannlege John Øydna

Implantatkirurgi
Vestre Strandgt. 42
Haanesgården
4612 Kristiansand
Tlf. 38 12 06 66
Faks 38 12 06 70
karies@online.no www.oeydna.no
Rullestolbrukervennlig kontor

VESTFOLD

Perio Klinikken, Tannlege Nico H. Toosinejad

Systematisk periodontal behandling
Mucogingival kirurgi
Implantatkirurgi Møllersgt. 3, 3210 Sandefjord
Tlf. 33 46 22 11, 33 46 28 13
Faks 33 46 22 34
periodont@doctor.com

Sandefjord Tannhelse as, Periodontist

Arnt Helge Dybvik
Periodontittbehandling.
Mucogingival kirurgi.
Implantatbehandling.
Aagaards plass 1
3211 SANDEFJORD
Tlf. 33 44 60 30
post@sandefjordtannhelse.no

ØSTFOLD

Tannlege Lars Walle

Periodontittbehandling
Implantatkirurgi
Gudes gate 1
1530 Moss
Tlf. 69 20 54 00
Faks: 69 20 54 01
lawa@tanngaarden.nhn.no

■ SPESIALKOMPETANSE

■ IMPLANTATPROTETIKK

* Godkjent til å utføre implantatprotetisk behandling med tryggestønad.

AKERSHUS

Dentales Tannklinik Lysaker

Implantatprotetikk
Lysaker Torg 51
366 LYSAKER
Tlf. 67 12 90 00
Faks 67 11 87 01
post@dentales.no
www.dentales.no
Åpningstider:
Mandag – onsdag 08: 00–20: 00
Torsdag og fredag 08: 00–16: 00

Løkketangen Tannlegesenter

Tannlege Anders Wangestad
Samarbeider med dosent, spesialist i oralkirurgi Gøran Widmark
Løkketangen 12a
1337 Sandvika
Tlf. 67 52 16 00
Faks 67 52 16 05
E-post: post@wangestad.no
E-post: www.lokketangen-tannlegesenter.no
Narkose/sedasjon/lystgass
Parkering i kjeller

Tannlege MNFT Hans Kristian Dahl

Son Torg, Storgt. 25
1555 SON
64 95 80 00/64 95 85 85
tahk.da@online.no

Tannlege Håkon Giving

Tannlegene Giving A/S
Skjetten senteret
2013 Skjetten
Tlf. 64 83 10 10

Tannlege Sven Grov

Jessheim Tannlegesenter
Stallvegen 4
2050 Jessheim
Tlf. 63 94 76 00
Faks 63 94 76 10
E-post: svengrov@online.no

Tannlege Per Opsahl

Tannhelsesenteret Lørenskog AS
Skårersletta 10
1473 Lørenskog
Tlf. 67 91 72 00/67 91 72 70
Faks 67 91 72 01

AUST-AGDER

Tannlege Cathrine Foldvik
Nygårdsgt 15
4792 Lillesand
Tlf. 37 27 23 22

BUSKERUD

DRAMMEN IMPLANTATSENTER AS

Tannlege, Spesialkompetanse
i implantatprotetikk, MNTF, Claus
Gamborg Nielsen
Samarbeidende med Tannlege, MNTF
Bengt Lewin, Spesialist i Periodonti
Tordenskioldsgate 22
3044 Drammen
Tlf. 32833872
www.drammenimplantatsenter.no
mail@hvitestmil.no

FLESBERG TANNKLINIKK

Tannlege Knut Ekre
Postboks 14
3621 LAMPELAND
Tlf. 32 76 24 20
Åpningstid 815 til 1530 mandag til
fredag.
Kan ta imot funksjonshemmede.

Tannlege Jan Bommen

Nymoens tannlegekontor
Nymoens Torg 9
3611 Kongsberg
Tlf 32734800
kontakt@tannlegenebommen.no

Tannlegene Brennhovd

Tannlege Anders Brennhovd
Postboks 1164
3503 Hønefoss
Tlf: 32 12 18 20
anders@tannlegene-brennhovd.no

Tannlege Trond Anderssen

Drammen Tannlegesenter AS
Øvre Torggate 10, Postboks 316
3001 DRAMMEN
Tlf. 32 83 60 00
Faks 32 83 55 90
post@drammen-tannlegesenter.as
www.drammen-tannlegesenter.no

Tannlege Bent Dramdal

Myntgt. 5, 3616 Kongsberg
Tlf. 32 73 10 06, faks 32 72 42 28
Klokkerbakkentannle-
gene@gmail.com

Tannlege Terje Døvik

Drammen Oralkirurgi
Torgeir Vraas plass 6
3044 Drammen
Tlf. 32 27 67 50
terje.doviken@drammenoralkirurgi.no
www.drammenok.no

Tannlege Jens Fredrik Nygaard

Dine Tannleger
Tannlegene Nygaard as
Vårveien 22
3024 Drammen
Tlf. 32 82 35 40
jens.fredrik@dine-tannleger.no
www.dine-tannleger.no

FINNMARK

Daldorff Tannhelseklinikk AS

Tannlege, spes. Oral kirurgi Dagfinn
Nilsen
Tannlege, implantatprotetikk Roger
Daldorff
Lystgass/sedasjon ved tannbehandling
Presteveien 10, PB 414
9915 Kirkenes
Tlf. 78 97 04 44
Faks 78 97 04 45
post@tannlege-daldorff.no
www.tannlege-daldorff.no
Tilrettelagt for funksjonshemmede.

Kolpus Tannklinikk Hammerfest AS

Tannlege Lise Kolpus-Pettersen
Implantatprotetikk
Lystgass/sedasjon ved tannbehandling
Kirkegata 12
9600 Hammerfest
Tlf: 784 11193
post@kolpustannklinikk.nhn.no
www.kolpustannklinikk.no

Tannlege Bård Anders Hagen

Bossekop Tannklinikk AS PB 10
9501 Alta
Tlf: 78 43 52 10
Faks: 78 43 67 79
www.bossekoptannklinikk.no
post@bossekoptannklinikk.no

HEDMARK

Hartz Dental AS

Tannlege Tore Hartz
Tannlege Einar Hartz
Storgata 7B, 2408 Elverum
Tlf. 62 43 21 00
Faks 62 41 18 30
info@hartzdental.no
www.hartzdental.no

HORDALAND

Tannlege Kyrre Teigen

Askøy Tannlegesenter
Spesialist oral protetikk
Implantatprotetikk og –kirurgi
Snorkeskinner
Juvikflaten 14a, 5308 Kleppestø
Tlf 56 14 20 14 / 900 77 333
Tilkomst for funksjonshemmede
www.ats.as
kyrre@ats.as

MØRE OG ROMSDAL

Apollonia Tannklinikk

Tannlege Fredrik Skodje
PB 605, 6001 Ålesund
Telefon 70 10 46 70
Faks 70 10 46 71
fredrik@apollonia.no

Bryggen Tannhelsesenter

Tannlege Anja Michaelis
Sjøgata 34
6390 Vestnes
Tel. 71 18 08 44
anja.michaelis@bryggentannhelse-
senter.nhn.no
Åpningstider: man.-fre. 8.00–16.00

Dento2 AS, Tannlege Truls Osnes

Implantatprotetikk
Kongengs gate 13
6002 Ålesund
Tlf. 70 11 44 99
truls@dento2.no

SKANSEN TANNLEGEKONTOR A/S

Tannlege dr.odont. Torbjørn Jarle Breivik

Implantatprotetikk
Skaregt. 3
6002 Ålesund
Tlf. 70 12 12 21
t-jbre@online.no
http://folk.uio.no/tbreivik/

Tannlege Per-John Halvorsen

Pb 197
6501 Kristiansund N
Tlf. 71 67 12 29
Faks 71 67 89 28
pjhalv@online.no

Tannlege Åge Thingvold Karlsen

Nedre Enggate 14
PB.197
6501 Kristiansund
Tlf. 71679098
post@tkarlsen.nhn.no

NORDLAND

Tannlege Espen Slotterøy a/s

Jonas Lies gt 11
8657 Mosjøen
Tlf./Faks 75 17 18 94
eslotter@online.no

Tanntorget Svolvær AS

Tannlege Gunhild Johansen
Tannlege Espen Mortensen
i samarbeid med spes.oralkirurgi og
oral med. Cecilie Gjerde
Torget 1, 8300 Svolvær
Tlf. 760 66790
Faks 760 66791
tanntorget@yahoo.no

Johan Andreas Furebotten

Dronningen Tannklinikk
Dronningensgate 30
8006 Bodø
Tlf. 75 50 64 40
Faks 75 50 64 41
post@dronningentannklinikk.no
Web: www.dronningentannklinikk.no

Tannlege Per Hamre

Tannboden AS
Brønnøysund tlf 924 79 700
Mo i Rana 404 60 800
Mosjøen 751 72 888
Sandnessjøen 750 43 600
perhamre@hotmail.com
www.tannboden.no

Tannlege Rune Hilde AS

Implantatforankret protetikk
Søndrefrydenlund alle 6
8400 Sortland
Tlf. 76 12 64 02
Faks: 76 12 64 03
tannlege@runehilde.no

Tannlege Gunhild Johansen

Tanntorget Svolvær AS
Torget 1, 8300 Svolvær
Tlf. 76 06 67 90

Tannlege Irene Nygård AS

Strandgt.36
8656 Mosjøen
Tlf. 75175550
post@irenenygard.nhn.no

Tannlege Thomas Sefranek

Implantatprotetikk
Markedsgt. 10, Postboks 24
8455 Stokmarknes
Tlf. 76 15 12 52
Faks 76 15 10 66
thomas.sefranek@tnett.no
www.implantatklinikk.info

NORD-TRØNDELAG

TANNLEGE ALSTAD AS

v/Tannlege Miriam Elisabeth Alstad
v/Tannlege Per Johan Alstad
Jernbanegt. 15
7600 Levanger
tlf. 74 08 23 35
mea@tannlege-alstad.no
pja@tannlege-alstad.no
www.tannimplantater.no

Tannlege Niklas Angelus

Abel Margrethe Meyersgt. 8
7800 Namsos
Tlf. 74 27 22 69
nik.angelus@gmx.net
Åpningstider mandag-fredag 8.30–
16.00
Mulighet for å ta imot funksjonshem-
mede

Tannlege Espen Vekseth-Hahn

Kongeng gt 43
7713 Steinkjer
Tlf. 74 13 56 90
evkseth@yahoo.no
Åpningstider 0800–1530

OPPLAND

Tannlege Ole Johan Hjortdal as

Kirkegt.12, 2609 Lillehammer
Tlf. 61 25 06 92
ojohjort@online.no.

Tannlege Johan Nordblom

Implantatprotetikk
Kronen Tannklinikk
Besøksadresse Lilletorg, tidl. Hotell
Kronen, 4.etg.
Storgaten 89, 2615 Lillehammer
Tlf 61 25 27 63
tannlege@nordblom.no
Åpent kl 8–15 hver dag.
Tilrettelagt for funksjonshemmede

Tannlege Gunnar Steinsvoll AS

Johan Nygårdsst. 11B
2670 Otta
Tlf. 61 23 00 26
post@gsteinsvillas.nhn.no
Implantatprotetikk, sedasjon, lystgass.
Tilgjengelighet for funksjonshem-
mede.

Tannlege dr.odont. Svein E. B. Steinsvoll

Spesialist i periodonti
Implantatkirurgi og Implantatprotetikk
Sagvollveien 1, 2830 Raufoss
Tlf. 61 19 14 81
sebstein@online.no

OSLO

Galleri Oslo Klinikken

Tannlege Kåre Jan Attramadal
samarbeider med Tannlege Dr. Odont
Andreas Karatsaidis
Schweigaards gate 6, 0185 Oslo
Tlf. 22 36 76 50
Fax 22 36 76 01
post@gallerioslokliv.no
www.gallerioslokliv.no
Svært nær buss, tog og trikk. P-anlegg
i kjeller.

Grefsen Tannlegepraksis AS

Tannlege Johan Furebotten
Kjelsåsveien 7, 0488 Oslo
Tlf. 22 15 30 00
Fax 22 15 29 00
post@tannlegepraksis.no
www.tannlegepraksis.no

Homansbyen Tannlegesenter AS

Oscarsgate 20, 0352 Oslo
www.htls.no
post@htls.nhn.no
Tannlege Bent Thv Gerner
Implantatprotetikk
Tlf. 23 32 66 60
Fax 23 32 66 61

Tannlegesenteret i Bergrådveien 13

Tannlege Per-Trygve Krossholm,
Tannlege Jan Engh,
Tannlege Anders Brennhovd
Tannlege Sven Støvne og Tannlege Lars
Lystad
Tannlegesenteret
Bergrådveien 13, 0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
E-post: post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Tannlege Amer Maqbool Ahmad

Spesialkompetanse i implantatprote-
tikk
Din Tannklinikk
Dronningens gate 40, 0154 Oslo
Tlf. 22 42 42 49,
post@dintannklinikk.no
www.dintannklinikk.no
Åpningstider: Mandag – fredag 08:
00–20: 00
Tilrettelagt for funksjonshemmede.
Kort vei til tog, T-bane, buss og trikk.

Tannlege Bjørn-Olav Engebretsen

Parkveien 60, 0254 Oslo
Tlf. 22 44 30 00
bjorn.olav.engebretsen@gmail.com
www.tannlegene-he.no

Tannlege Ingrid Helland Thrane
Parkveien 60
0254 Oslo
Tlf: 22 44 29 00
Fax: 22 55 40 22
info@stene-johansen.no

Tannlege Siv Kristin Helgheim
Rommen Tannhelse
Nedre Rommen 5C, 0988 Oslo
Tlf. 22210293
siv@rommentannhelse.nowebsite:
www.rommentannhelse.no
åpningstid for klinikken: man.-fre.
08.00–16.00
Tilrettelagt for funksjonshemmede

Tannlege, PhD (dr.odont) Elisabeth Aurstad Riksen
Bygdøy Alle 58 B, 0265 OSLO
Tlf. 22 44 86 13
tannrik@online.no
www.tannlege-ar.no
Åpningstider: Man-fre 8–16

Tannlege Anja Skagmo
Sandaker Tannklinikk AS
Implantat protetikk
Avd. Torshov:
Vogts gate 57, 0477 Oslo
Tlf. 22 71 27 91
Avd. Sandaker:
Frederik Glads gate 8a0482 Oslo
Tlf. 22 15 28 97
post@sandakertannklinikk.no
www.sandakertannklinikk.no
Åpningstider: Mandag-Fredag 8.00–16.00.

ROGALAND

Forus Tann- & Kjeveklinikk
Tannlege Ole Berntsen
Tannlege Linh Bui
Luramyveien 12,4313 SANDNES
Tlf: 51 96 99 99
Faks: 51 96 99 98
post@forustann.no
www.forustann.no

Tanlegene Hetland AS
Tannlege Trond Ole Hetland
Tannlege Pedro Franca
Implantatbehandling
Hinnasvingene 50, Postboks 6097
4088 Stavanger
Tlf. 51 88 15 80
Faks 51 58 83 27
www.tannlegenehetland.no

Tannlege Leif Berven
Pb 430
4379 Egersund
Tlf. 51 49 11 30
Faks 51 49 33 82
leif_berven@hotmail.com

Tannlege Sigmund Rønneberg
Langgata 50, 4306 Sandnes
Telefon 479 98 877

Tannlege Bernt Vidar Vagle
Storgaten 43
4307 Sandnes
Tlf. 51 68 14 00
Faks 51 68 14 09
bvvagle@hotmail.com

Tannlege Helge Øyri
Implantatprotetikk Langgt. 41–43
Pb. 454
4304 Sandnes
Tlf. 51 66 17 30
helg-rao@online.no
Sertifisert i implantatbehandling
i 2013 av EAO

SOGN OG FJORDANE

Lærdal tannhelse AS
Tannlege Henning Greve Lem
Tlf. 57 66 66 59
post@lardal.nhn.no
www.lærdaltannhelse.no

SØR-TRØNDELAG

Bakke Tannlegekontor AS
Spesialkompetanse Implantatprotetikk
Kjell Ulsund
Kai Sandvik
Nedre Bakklundet 58c
7014 Trondheim
Tlf. 73 56 88 00
Faks 73 56 88 01
post@bakkettannlegekontor

SANDEN TANNHELSE
Tannlege Bjørn Thunold
Implantatprotetikk og lystgass
Kongens gate 60
7012 Trondheim
Tlf. 73 52 71 73
Faks 73 50 41 97
post@sandentannhelse.no
http://www.sandentannhelse.no

Tannhelse Melhus AS
Bjørn Gunnar Benjaminsen
Kai Åge Årseth
Melhusvegen 451

7224 MELHUS
Tlf. 72 87 11 70
post@tannhelsemelhus.nhn.no
web: www.tannhelsemelhus.no

Tannlegene i Munkegaten 9
Tannlege Rolf Isaksen
7013 Trondheim
Telefon 73 80 67 60

Tannlege Parvaneh Monemy
7260 Sistranda
Tlf. 72 44 98 80
pmonemy@c2i.net
Åpningstider: Man-Fred fra 8.15
tom.15.15
Klinikken er tilpasset til funksjons-
hemmede

Tannlege Kjell Øyasæter
Skograndveien 34
7200 Kyrksæterøra
Telefon 72 45 26 50
E-mail: tanngard@hemne.as

TELEMARK

Holtanklinikken
Tannlege Halvor Holtan
Tannlege Inge Holtan Saga
Prof. Hans R. Preus utfører implantat-
kirurgi med tryggestønad.
Folkestadvegen 12, Postboks 153
3833 Bø i Telemark
Tlf. 35 06 10 50
Faks. 35 06 10 58
Holtanklinikken@hotmail.no

Tannklinikken Skien
Tannlege Ståle Bentsen
Tannlege Tore Lervik lic.odont., MDSc
Telemarksvegen 170, 3734 SKIEN
Tlf. 35 58 39 20
Faks 35 58 39 21

Tannlege Øystein Grønvold
Korvetten Tannklinikk AS
Torskebergveien 7
3950 Brevik
Tlf. 35 57 02 32
Faks. 35 55 33 35
oystein@korvettentannklinikk.no

Tannlege Per Hauge
Handelstoget tannlegesenter
Telemarksgata 12
3724 Skien
Tlf. 35 51 96 02
Faks 35 51 96 01
per@handelstorget-tann.no

Tannlege Per Otterstad

Tannlege Spesialist i oral kirurgi og oral medisin Erik Bie Kirurgisk implantatbehandling med stønad fra HELFO
Storgaten 118
3921 Porsgrunn
Tlf. 35 93 03 60
Faks 35 93 03 61
potterst@online.no
Direkteoppgjørsavtale med trygden

TROMS**ABA tannlegene**

ved tannlege Johnny Øverby
(www.abatannlegene.no)
(post@abatann.no)
Helsehuset Sjøgt. 31/33
9008 Tromsø
Tlf. 77 65 10 30/94 89 40 00

Byporten Tannklinikk

Oral kirurg Seong Hwan Jeon
Tannlege Bjørnar Rørstrand
Skippergt 32
9008 Tromsø
mail@byportentannklinikk.no
www.byportentannklinikk.no
Tlf. 77 67 31 00

Tannlege Tore Berset

Torvet Tannlegesenter AS
Torvet 1b
Postboks 44
9481 Harstad
Tlf. 77 01 94 90
Faks 77 01 94 91
post@torvet-tannlegesenter.no

Tannlege MNTF Ninni Haug

Storgt. 9, 9405 Harstad
Tlf. 77 00 20 50
Faks 77 00 20 59
ninnih@online.no

VEST-AGDER**TANNPALÈET**

Tannlege Mikal Heyeraas
Spesialkompetanse implantatprotetikk
Vestre strandgate 32
4612 Kristiansand
Tlf. 38 12 29 50
Faks 38 12 29 51
fellespost@tannpaleet.no

Torvgården Tannhelsesenter AS

Tannlege Steinar Osmundsen sr
Agnefestveien
4580 Lyngdal
Tlf. 38 34 44 80
Faks 38 34 44 20
post@torvtann.no
Åpningstider: Man-fre 08.00–16.00
Lørdag etter avtale
Tilrettelagt for rullestolbrukere

Tannlege Ragnar Borning

Vestre Tannlegesenter
Vestre Strandgate 42
4612 Kristiansand
Tlf. 38 12 06 66
Faks 38 12 07 60

Tannlege Egil Lind

Tannlege Egil Lind A/S
Gåseholmen Brygge
Postboks 275, 4554 Farsund
Tlf. 38 39 35 56
Solbygg Tannlegesenter A/S
Agder Allé 4
4631 Kristiansand
Tlf. 38 70 38 38

Tannlege Alfred Gimle Ro

Søgne Helsehus,
Rådhusveien 5,
4640 Søgne.
Tlf. 38 05 10 81
Faks 38 05 10 80

VESTFOLD**Perio Klinikken Tannlege, perio-**

odontist Nico H. Toosinejad
Møllersgt. 3, 3210 Sandefjord
Tel 33 46 22 11, 33 46 28 13
Faks 33 46 22 34
periodont@doctor.com

Sandefjord Tannhelse as

Tannlege, spesialist i periodonti Arnt Helge Dybvik
Totalbehandling, kirurgi og protetikk.
Aagaards plass 1, 3211 SANDEFJORD
Tlf: 33 44 60 30
post@sandefjordtannhelse.no

Tønsberg tannhelse Tannlege MNTF

Gisle Prøsch
Grev Wedelsgt. 10
3111 Tønsberg
Tlf. 33 37 98 03
Faks 33 37 98 19
gisle.proesch@gmail.com
www.tannhelse.no

ØSTFOLD**Privattannlegene AS**

Tannlege Karlsten
Tannlege Jaavall
Farmannsgt 13b
1607 Fredrikstad
Tlf. 69 31 25 27
Faks 69 31 32 15
resepsjon@privattannlegene.no
www.privattannlegene.no
Tilrettelagt for funksjonshemmede.

Rygge Tannlegesenter

Tannlege Ragnvald Schille
Samarbeider med spesialist i oralkirurgi
dosent dr.odont Göran Widmark og -
spesialist i oral protetikk Bertil Hager
Ryggeveien 353 B
1580 Rygge
Tlf. 69 23 63 00
Faks. 69 23 63 10
post@rygge-tannlegesenter.no
www.rygge-tannlegesenter.no

Tannlege Alf-Chr. Kloster-Jensen

Nygårdsgt.32, 1607 Fredrikstad
Tlf. 69 31 26 28
ac.kloster@broadpark.no

■ LYSTGASS**MØRE OG ROMSDAL****Apollonia Tannklinikk**

Tannlege Fredrik Skodje
PB 605, 6001 Ålesund
Telefon 70 10 46 70
Telefaks 70 10 46 71
firmapost@apollonia.no
www.apollonia.no

NORDLAND**Tannlege Per Hamre**

Tannboden AS
Sandnessjøen
Tlf. 75 04 36 00
perhamre@hotmail.com
www.tannboden.no

NORD-TRØNDELAG**TANNLEGE ALSTAD AS**

v/Tannlege Per Johan Alstad
Jernbanegt. 15, 7600 Levanger
Tlf. 74 08 23 35
pja@tannlege-alstad.no
www.tannimplantater.no

OSLO**Søyland Tannklinikk**

Tannlege Espen Søyland
Karl Johans gate 16 B, 0154 Oslo
Telefon 22 42 98 98
Telefax 22 42 98 97
firmapost@soyland.no
soyland.no

Tannlege Ingrid Helland Thrane

Parkveien 60
0254 Oslo
Tlf: 22 44 29 00
Fax: 22 55 40 22
Email: info@stene-johansen.no

TROMS**ABA Tannlegene**

Tannlege Einar Brage Thorsteinsson
Helsehuset
Sjøgt. 31/33
9008 Tromsø
Tlf. 77 65 10 30/94 89 40 00
post@abatann.no www.abatannlegene.no

Tannlege MNTF Ninni Haug

Storgt. 9, 9405 Harstad
Tlf. 77 00 20 50/Faks 77 00 20 59
ninnih@online.no

VEST-AGDER**Tannlege Egil Lind**

Tannlege Egil Lind A/S
Gåseholmen Brygge
Postboks 275
4554 Farsund
Tlf. 38 39 35 56
Solbygg Tannlegesenter A/S
Agder Alle 4, 4631 Kristiansand
Tlf. 38 70 38 38

■ NARKOSE/SEDASJON**AKERSHUS**

Dentales Tannklinikk Lysaker, Tannlege MNTF Arild Aarnseth
Spesialkompetanse i bruk av Sedasjon og Lystgass, Samarbeidende narkose-lege Stefan Haupting Narkose / Sedasjon / Lystgass
Lysaker Torg 5
1366 LYSAKER
Tlf. 67 12 90 00,
Faks 67 11 87 01
lysaker@dentales.no www.dentales.no
Åpningstider: Mandag – Torsdag 08: 00–20: 00 Fredag 08: 00–15: 00

Løkketangen Tannlegesenter

Tannlege Anders Wangestad
Samarbeider med dosent, spesialist i oralkirurgi Gøran Widmark
Løkketangen 12a
1337 Sandvika
Tlf. 67 52 16 00
Faks 67 52 16 05
post@wangestad.no
www.lokketangen-tannlegesenter.no
Narkose/sedasjon/lystgass Parkering i kjeller

BUSKERUD**Bergstien tannlegesenter as**

Tar imot henvisninger for narkose/sedasjon ved endodonti, oral kirurgi, implantatkirurgi, odontofobi
Bergstien 64
3016 Drammen
kollega-telefon VIP: 3282 0300 (3283 8000)
Faks 3283 8820
tannlegen@tannlegen.nhn.no
www.tannlegen.com/

MØRE OG ROMSDAL**Apollonia Tannklinikk**

Ved anestesilege Marius Conradi
PB 605
6001 Ålesund
Telefon 70 10 46 70
Telefaks 70 10 46 71
firmapost@apollonia.no
www.apollonia.no

OSLO**Tannlegesenteret i Bergrådveien 13**

Anestesioverlege Tormod Røysland
Tannlegesenteret
Bergrådveien 13
0873 Oslo
Tlf. 23 26 51 00
Faks 22 23 02 88
post@tannlegesenteret.no
www.tannlegesenteret.no

Overlege i anestesi Nina Solheim

Homansbyen Tannlegesenter AS
Oscarsgate 20, 0352 Oslo
Tlf. 23 32 66 60
Faks 23 32 66 61
www.htls.no
post@htls.nhn.no

SØR-TRØNDELAG**SANDEN TANNHELSE AS,**

Tannlege MNTF Ellen Grøntvedt
Tannlege MNTF Bjørn Thunold
Tannlege og spesialist i oral kirurgi
Thomas Klimowicz
Kongens gate 60, 7012 Trondheim
Åpningstider alle dager 0800–1530.
Kveldstid mulig etter avtale.
Telefon/faks: 73527173/ 73527172
post@sandentannhelse.no
Hjemmeside: www.sandentannhelse.no

TROMS**ABA tannlegene**

ved overlege anestesi Jan Yuri Kazanski
(www.abatannlegene.no)
(post@abatann.no)
Helsehuset, Sjøgt. 31/33
9008 Tromsø
Tlf. 77 65 10 30/94 89 40 00

VEST-AGDER**Nordmo tannlegesenter**

Ved anestesioverlege Tom H. Hansen
Industrigata 4, PB 1024 Lundsiden
4687 Kristiansand
Tlf. 38 09 54 10
Faks 38 09 04 04
post@tannlegenordmo.no
www.tannlegenordmo.no
www.implantattenner.no

VESTFOLD

Tannlegene Rossen Nikolov, Simen Lauritzsen og Petter Lauritzsen

Samarbeider med anestesioverlege Lars Lauritzsen, V.S.S.

Narkose, Sedasjon og Lystgass.

Refusjonsrett ved implantatbehandling.

Nansetgt 13-15 3256 Larvik

Tlf: 33 18 49 13

Rosenklinikk1315@outlook.com

■ ANDRE KOLLEGIALE HENVISNINGER

NTF påtar seg ikke ansvar for at tannleger som annonserer under «andre kollegiale henvisninger» har nødvendige formelle kvalifikasjoner. Under denne overskriften kan man annonserere at man tar i mot henvisninger innenfor oral implantologi, narkose, odontofobi osv.

For mer informasjon, henv. Eirik Andreassen, tlf. 22 54 74 30, eirik.andreassen@tannlegeforeningen.no

BUSKERUD

Bergstien tannlegesenter as

Tannlege Thor Fredrik Hoff samarbeider med narkoseteam og endospesialist eller oral kirurg i samme setting.

Samarbeid med spes. oral protetikk

Lang erfaring med pasienter med

odontofobi

Bergstien 64, 3016 Drammen

Kollega-telefon VIP: 3282 0300 (3283 8000)

Faks 3283 8820

tannlegen@tannlegen.nhn.no

www.tannlegen.com

OSLO

TannAtelieret DA, Tannlege Bjørn Hogstad (MNTF)

Øvre Slottsgt 18-20

0157 Oslo

Telefon 22 42 04 16

www.tannatelieret.no

resepsjon@tannatelieret.no

Mottar kollegiale henvisninger for utredning og behandling av kroniske smerter i ansikt, kjeve, hode, nakke og rygg til avdeling for interdisiplinær utredning/behandling av kroniske smerter i ansikt, kjeve, hode, nakke og rygg

Avdeling for patologi, Rikshospitalet

Postboks 4956 Nydalen, 0424 Oslo

Tar imot og besvarer biopsier fra

tannleger og oral kirurgi

Spesialkompetanse i oralpatologi

Tannlege, dr. odont. Tore Solheim

Telefon: 22 84 03 78/41 44 73 36

solheim@odont.uio.no

Tannlege, Phd Tine Søland

Telefon: 22 84 03 76

tinehe@odont.uio.no

SpesDent

Spesialistklinikken

i Hegdehaugsveien 31

0352 Oslo

Spes. i oral kirugi og oral medisin

Petter O.lind,

Spes. i oral kirugi og oral medisin

Ulf Stuge

Spes. i oral kirugi og oral medisin

Marianne Tingberg

Spes. i oral kirugi og oral medisin

Hauk Øyri

Spes. oral protetikk Knut Øverberg

Spes. oral protetikk Henrik Skjerven

Spes. endodonti Thomas H. Myrhaug

Tlf. 22 95 51 00

Faks 22 95 51 10

www.spesdent.no

post@spesdent.no

Laboratorium for Patologi

HISTOLOGI OG CYTOLOGI

Immunhistokjemi Elektroniske prøvesvar Korte og effektive svarrutiner

Laboratorium for Patologi AS har rammeavtale om analyser av alle typer patologiprøver for rekvirenter fra primærhelsetjenesten, spesialister og tannleger i Helse Sør-Øst RHF og Helse Vest RHF. Dette innebærer at leger, spesialister og tannleger fritt kan sende alle vevs- og celleprøver til laboratoriet.

Laboratorium for Patologi AS kan også motta og analysere prøver fra sykehus i alle helseregioner.

Nærmere opplysninger ved laboratoriesjef Erik Svendsen

Peder Claussøns gate 5
Postboks 6727 St. Olavs plass
0130 Oslo

Telefon : 22 99 65 00
Telefax : 22 99 65 01

lfp@lfp.no
www.lfp.no

Kompetansesenteret i Bygdøy Allé

Ny operasjons- og narkoseavdeling i Tannestetisk Senter AS

Vi er i dag et team av: kjevekirurger, endodontist, periodontist, allmennpraktiserende tannleger og anestesilege/ anestesisykepleier.

Vi tar gjerne imot henvisninger fra andre tannleger/leger for behandling hos oss. Vi vil gjøre vårt ytterste for at din pasient skal få så god behandling, service og omsorg som mulig til pasienten sendes tilbake til deg.

TELEFON: 22 44 15 35
TELEFAKS: 22 44 30 50
ADRESSE: Bygdøy Allé 5, 0257 Oslo
E-POST: henvisning@tannleger.com
INTERNETT: www.tannleger.com

OPERASJONS AVDELING

Vi kan gjennomføre operasjoner i full narkose eller sedasjon. Henvisning rettes til avdelingen generelt. Pasienter vil få time hos en av spesialistene – alt etter hva henvisningen gjelder.

Implantater:

- Fiksturinnsetting – enkelttann/delkjeve/helkjeve/for magnetfester/kulefester
- Guided computerbasert fiksturinnsetting – operasjon "uten kirurgi"
- Ferdig behandling med krone/bro/protese på fiksturer hvis ønskelig

Bentransplantasjon:

- Fra hofte til kjeve/sinus (sinuslift)
- Fra kjeve til sinus (sinuslift)
- Kjevekamsoppbygging

Kosmetiske inngrep i ansikt/kjeve:

- Øvre øyelokk plastikk
- Hake implantat
- Annet

Andre inngrep:

- Fjerne visdomstener/andre tenner
- Biopsier
- Cyster/tumores

ENDODONTI AVDELING

- Rotfyllinger
- Kirurgi i forbindelse med endodontisk behandling
- Smerteutredning

PERIODONTI AVDELING

- Behandling av periodontitt
- Implantater
- Andre inngrep
- Deler av behandlingene kan gjøres i narkose/sedasjon om nødvendig

NARKOSE AVDELING

Vi kan gjennomføre operasjoner i full narkose eller i sedasjon i klinikken nye operasjons og narkoseavdeling. Ved behandling i narkose deltar anestesilege og anestesisykepleier.

Lyst til å prøve deg på å behandle pasienter i narkose/sedasjon – eller å henvise pasienter? Det praktiske avtaler du med **Olaug Egeland** som er å treffe på
TELEFON: 22 44 15 35 og 900 43 020
E-POST: narkose@tannleger.com

Bygdøy Allé Tannestetiske Senter
Bygdøy Allé 5, 2. etasje, 0257 Oslo

TANNTÉKNIKK

NorTann AS lager alt av estetisk, fast og avtagbar tannteknikk i Norge. NorSmile AS leverer konkurranse-dyktig tannteknikk fra Hong Kong.

Kontakt oss for tannteknisk kompetanse. Vi gir deg gjerne navn på referanser.

Tlf: 22 29 27 14 - Tlf: 23 38 80 08
www.nortann.no - www.norsmile.no

LUST PÅ PENE TENNER

Vi er kjent for høy kvalitet og bra service, prøv oss!

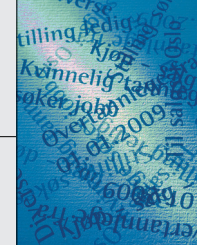
Fauske Tannteknikk AS
Best Dental Import
Best Dental Trading
Postboks 184, 8201 Fauske
Egenproduserte og importerte tanntekniske arbeider

Org. nr.: 984 357 702
Tlf.: 75 64 65 66
Fax: 75 64 64 22
e-mail: bestdental@bestdental.no

Vi er forhandler for:

CURADEN Munnhygiene Klorhexidin	CAVEX Kompositt Alginat	DENTAL RATIO Implantater	BEST-Lens Lupebriller
--	--------------------------------------	------------------------------------	---------------------------------

Besøk vår hjemmeside: www.fausketannteknikk.no, www.bestdental.no

■ STILLING LEDIG

Stavanger

Endodontist søkes til Stavanger sentrum i hel eller deltidstilling i samarbeide med protetiker. For ytterligere informasjon ta kontakt på tlf.nr. 45025345

Oslo

Kvalitetsbevisst og faglig oppdatert tannlege søkes til veletablert tannklinikk i Oslo. Det er ønskelig med interesse for kirurgi og/eller endodonti, men alle oppfordres til å søke. Stillingen er 50–60 % med mulighet for utvidelse. For mer informasjon om klinikken se: www.lillegrensen-tannklinikk.no eller kontakt oss på 22339090. Søknad sendes til post@lillegrensentannklinikk.no

PORSGRUNN

Dyktig og engasjert tannlege søkes til moderne og attraktiv tannlegepraksis i Porsgrunn.

Vi er 2–3 tannleger og 3 dyktige og rutinerete sekretærer og har tilknyttet spesialist i oral kirurgi.

4 behandlingsrom med nye Sirona uniter, elektronisk pasientjournalsystem, OPG med volumtomografi og tilgang til CBCT samt operasjonsmikroskop/operasjonsrom. Fulldigitalisert med intraoral skanner for digital/optisk avtrykk.

Nært og godt samarbeide med høykvalitets tannteknisk laboratorium.

Betydelig pasientvolum kirurgisk/protetisk implantatbehandling.

Søknad til tannlege Per Otterstad, Boks 1104, 3921 Porsgrunn innen 30.09.15

Kristiansand

Kvalitetsbevisst og engasjert assistent-tannlege søkes til nye, moderne lokaler i Vågsbygd 2–3 dager i uken med mulighet for utvidelse.

Tiltredelse snarest. Søknad med CV sendes til post@vagsbygdtannlegesenter.no

Vilje gir vekst

Tannhelse Rogaland

Ledige tannlege- og tannpleierstillinger er annonsert på www.tannhelserogaland.no
Kontaktperson: Helene Haver
tlf. 51 51 69 07 eller helene.haver@throg.no

TANNHELSE
ROGALAND

Ledig stilling som tannlegespesialist i endodonti

Deltidsstilling på
klinik i Danmark
– 2 mil nord for
København

Til stor privat praksis i Allerød søkes en ny kollega, som skal være med på å utvide vår henvisningspraksis i endodonti.

Arbeidsoppgavene er utelukkende henviste rotbehandlinger og på nåværende tidspunkt betyr dette 3 – 4 dager pr. måned (gjærne 2 sammhengende dager og helt eller delvis på helg).

Klinikken har komplett utstyr til rotbehandling, herunder operasjonsmikroskop og Cone Beam skanner.

For å kunne arbeide i Danmark, kreves det at tannlegen oppnår dansk autorisasjon og har norsk spesialistgodkjenning før tiltredelsen.

- Søkerne må beherske norsk (litt dansk er absolutt en fordel, men ikke et krav).
- Lønn og pensjon etter avtale
- Søknad med CV og eventuelle referanser sendes til ump@efectus.dk, innen 1.oktober 2015.
- For flere opplysninger om stillingen, kontakt Ulla Mathiassen Pilemand tel 004530570201
- For mer informasjon om klinikken, se www.klinikhuset.dk

Klinikhuset

TANDLÆGEKLINIKKEN ALLERØD

Oslo: Endodontist

Travel privatpraksis på Ullevål Stadion søker spesialist på deltid. For mer informasjon ta kontakt på mail: post@finetten.no

Sandefjord

En erfaren og hyggelig kollega søkes til en moderne praksis i Sandefjord. Del/full stilling. Kontakt post@hvaltann.no.

Endodontist/Periodontist

Travel privatpraksis i Oslo, ved Nationaltheatret, søker spesialist på deltid. For mer informasjon ta kontakt på mail; ejlaa@hotmail.com

Flekkefjord

Assistenttannlege med arbeidserfaring og gode norsk kunnskaper søkes til en trivelig tannklinikk i Flekkefjord (Vest Agder). Det er mulighet for full- eller deltidsstilling. Ved interesse send mail til tannleg_flekk@outlook.com.

ASSISTENTTANNLEGE, VIKARIAT, OSLO

Grunnet svangerskapspermisjon søkes kvalitetsbevisst og arbeidsom tannlege i 60 prosent stilling fra november 2015. Moderne klinikk med tre tannleger i Oslo Øst.

Søknad med CV sendes til: flittons@online.no

Tannhelse-distrikt Midt KJEVEORTOPED

Kjeveortoped i 100 % vikariat er ledig for tiltredelse 01.10.2015. Arbeidssted er for tiden spesialisttannklinikk i Bankgata, Bodø.

Nærmere opplysninger fås hos kliniksjeff Birte N. Myrvang, tlf. 75 65 19 55, birte.myrvang@nfk.no

Søknadsfrist: 30. september 2015

- Fullstendig utlysning og elektronisk søknadsskjema på www.nfk.no/jobb

frantz.no

TANNLEGE I NORGES VAKRESTE BY

Apollonia Tannklinikk® er en av Norges største tannklinikker. Vi holder til i moderne lokaler midt i hjertet av ungdomsbyen Ålesund. Vi byr på et bredt faglig spekter innen tannhelse med flere spesialister.

Er du vår nye tannlege?

Søknad sendes til synnove@apollonia.no innen 1. november. For mer informasjon: telefon 70 10 46 70 / www.apollonia.no

apollonia TANNKLINIKK®

– alle fortjener et smil

Den norske tannlegeforening

Den norske tannlegeforening er en profesjonsforening for landets tannleger. Foreningens formål er bl.a. å ivareta tannlegenes faglige, økonomiske og sosiale interesser. Med over 6300 medlemmer organiserer Den norske tannlegeforening nær alle landets yrkesaktive tannleger. Foreningens hovedoppgaver er knyttet til tannhelsepolitikk, tannlegenes lønns- og arbeidsvilkår, driftsbetingelser og etterutdanning av tannleger. Foreningens sekretariat har tilhold i Haakon VII's gate 6, sentralt i Vika i Oslo sentrum.

Vår nåværende generalsekretær går av med pensjon 31.12.2015. Vi søker derfor etter ny

Generalsekretær

til vårt sekretariat. Sekretariatet har 24 medarbeidere som sammen dekker et bredt kompetansespekter innenfor odontologi, jus, økonomi, kommunikasjon, pedagogikk og IT.

Tannlegeforeningen søker etter en proaktiv, tydelig og strategisk tenkende leder som har

- Utdannelse som tannlege
- God rolleforståelse for hva det innebærer å lede et sekretariat i en medlemsorganisasjon
- God forståelse for samfunnsspørsmål og helsepolitikk
- Gode kommunikasjonsferdigheter og evne til å bygge nettverk
- Evne til å håndtere media og bygge opp et positivt omdømme
- Evne til å skape samhold og bygge tillit i organisasjonen
- Evne til å legge opp åpne og involverende prosesser i spørsmål om organisering og fremtidig utvikling av organisasjonen

Det pågår i Tannlegeforeningen et langsiktig arbeid med å utforme en fremtidig modell for organisering av sekretariatet inkludert generalsekretærens rolle. Det forventes at generalsekretæren er en aktiv pådriver i dette arbeidet med evne til løpende å prøve ut, forme og justere struktur og roller til beste både for medlemmene og sekretariatets ansatte.

Lønn etter avtale.

Søknadsfrist: 30.10.2015.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til foreningens president, Camilla Hansen Steinum, tlf. 996 97 120, eller til generalsekretær, Richard R. Næss, telefon 414 58 407.

Søknad med CV sendes innen søknadsfristen til Den norske tannlegeforening, postboks 2073 Vika, 0125 OSLO, eller på e-post til post@tannlegeforeningen.no.

Oslo: Assistenttannlege- tannhelsesekretær søkes

Vi søker for nyutdannet tannlege som kan jobbe både som tannhelsesekretær og assisterende tannlege til vår nye tannklinik i Bygdøy Alle 18, Oslo. Vi åpnet tannklinikken 17. august og stillingen er fulltids. Ta kontakt med meg på: tannlege@scandictannklinikk.com

Troms: Tannlege søkes til Harstad

Serviceinnstilt, fleksibel og kvalitetsbevisst tannlege søkes til vår klinikk i Harstad.

Vårt team i Harstad består av 2 tannleger, avdelingsleder og 2 sekretærer.

Se også www.tadri.no

Henv: Søknader sendes på mail til: are@tadri.no Eventuelle spørsmål rettes til: Anne Reinsnes 951 94 966.

Nordland: Tannlege søkes til Lofoten

Serviceinnstilt, fleksibel og kvalitetsbevisst tannlege søkes til vår klinikk på Leknes i Lofoten.

Vårt team på Leknes består av 2 tannleger, 1 tannpleier, avdelingsleder og sekretær.

Se også www.tadri.no

Henv: Søknader sendes på mail til: are@tadri.no Eventuelle spørsmål rettes til: Anne Reinsnes 951 94 966.

Tannhelsetjenestens
kompetansesenter
Øst

Tannhelsetjenestens kompetansesenter Øst (TkØ) er et regionalt odontologisk kompetansesenter, som er et samarbeid mellom fylkeskommunene Oppland, Hedmark, Østfold og Oslo kommune. Det er i dag ca 10 ansatte ved senteret. I november 2015 flytter TkØ inn i nye lokaler i Oslo. Her skal det etableres et fullverdig kompetansesenter med spesialistbehandling, forskning og veiledning. Senteret er henvisningsinstans og vil tilby spesialisttannhelsetjenester og praksisnær klinisk forskning samt kompetanse- og kvalitetssutvikling i tannhelsetjenesten. Det tas sikte på å ansette en spesialist innen hver tannlegespesialitet. De som ansettes i TkØ, blir ansatt i Østfold fylkeskommune som er kontorfylke for TkØ.

Vi søker

TANNLEGESPECIALISTER (stilling 1722)

Vi søker etter tannlegespesialister innen alle fagområder til TkØs nyopprettede spesialistklinik i Oslo.

Klinikksjef (stilling 1721)

Vi søker etter klinikksjef til TkØs nyopprettede spesialistklinik i Oslo. Se utlysningstekst hos TkØ, www.tkost.no/ledige-stillinger eller hos www.ostfoldfk.no
Mer om TkØ se www.tkost.no

Kontaktperson for stillingene:

Hilde Vogt Toven, direktør TkØ: tlf 93293446 eller hildevt@ostfoldfk.no

Søknad sendes på vårt elektroniske søknadsskjema som finnes på fylkeskommunes hjemmeside: www.ostfoldfk.no

Søknadsfrist: 25. september 2015

ÅLESUND SENTRUM

Omgjengelig, fleksibel og kvalitetsbevisst tannlege helst med erfaring, søkes til veletablert praksis i Ålesund.

Klinikken består i dag av 2 allmenn-tannleger og 3 sekretærer. Vi har 4 velutstyrte behandlingsrom, digital røntgen, OPG og OPUS.

Gode inntjeningsmuligheter og mulighet for langvarig samarbeid for rett person.

Det er en forutsetning at søker har norsk autorisasjon, og kan gjøre seg lett forståelig på norsk både muntlig og skriftlig.

Søknadsfrist snarest.

Søknad og CV sendes til post@heggholt.no

Kontaktperson: Tannlege Irene Dybvik/ tannlege Siv Svanes

Tannlegene i Keiser Wilhelms gate 44. Tlf 70122294

TANNLEGE SØKES

Møre og Romsdal, i Spjelkavik sentrum, Ålesund kommune.

Veletablert praksis søker tannlege.

Du må sette kvalitet og fleksibilitet svært høyt, og du kan gjerne ha erfaring.

Klinikken består av to tannleger og 4 tannhelsesekretærer (tilsvarende to 100% stillinger)

Vi har to behandlingsrom, Digora digital rtg og Opus.

Er du rett person, kan det åpnes for at du kan kjøpe deg inn i praksisen etter noen år.

Søkeren må ha norsk autorisasjon, og må lett gjøre seg forstått på norsk, både muntlig og skriftlig.

Søknadsfrist, snarest, men senest: 15.10.15

Søknad med CV sendes til kbodegaard@gmail.com eller

Kontaktperson, tannlege Kjetil Børre Ødegaard, Urabakken 23, 6017 Ålesund.

Tlf: 48 20 71 28, mellom 17:30 og 21:00

ASSISTENTTANNLEGE

Selvstendig assistenttannlege søkes til trivelig praksis i Oslo.

Deltid med mulighet for utvidelse.

Ta kontakt pr e-post til gstovne@online.no

Østfold fylkeskommune

Tannhelsetjenesten

Ledige stillinger annonseres fortløpende på www.ostfoldfk.no

Fra stillingene legges ut er det fire ukers søknadsfrist. Det er mulig å abonnere på nye stillinger via nettsiden.

Kontaktperson: Kristin Strandlund, telefon 69 11 73 33/ 95 44 71 72

Sandgata Tannklinikk

Nordland, Bodø

Vi søker tannlege i 100% stilling snarest.

Praksisen ligger midt i Bodø sentrum og har 5 tannleger og tannpleier.

Opus, Digora og OPG.

Søknad og CV sendes:

therese@sandgata-tannklinikk.no

STILLING LEDIG

TANNHELSETJENESTEN I BUSKERUD FKF

LEDIGE STILLINGER

Alle våre ledige stillinger i Tannhelsetjenesten i Buskerud KFK annonseres på www.bfk.no/ledigestillinger

www.bfk.no Skaper resultater gjennom samhandling

STILLING SØKES

Kvinnelig tannlege

søker jobb i pendleavstand fra Oslo/ Akershus. Kvalitetsbevisst, fleksibel og blid med høy arbeidsmoral. Utdannet fra UIO. Erfaring fra både den offentlige og private tannhelsetjenesten. Gode referanser. Kontaktes på mail: motiverttannlege@gmail.com

Oslo/Bærum/Asker

Kvinnelig tannlege, oppegående, kvalitetsbevisst og serviceinnstilt søker deltidsstilling (20-40 %) som ass. tannlege fra og med november 2015. Kan evt. øke stillingsprosent på sikt. Uteksaminert 2007 med erfaring fra privatpraksis. Gode referanser. Ta gjerne kontakt, tlf 40565292.

Assistenttannlegestilling søkes

Oslo, Akershus, Drammen, Hadeland
Dyktig og erfaren kliniker (mann) ønsker seg "seniorstilling" – 2 til 3 dager i uken. Administrativ erfaring, har mye å bidra med.

Referanser. Kontakt: veahovda@gmail.com

Kjeveortoped

søkes til Oslo og omegn i hel eller deltidsstillinger

For ytterligere informasjon og søknad med CV sendes til e-post: ortodontist@oslo-tannregulering.no

■ KJØP – SALG – LEIE

Drammen– Asker– Oslo

Kvalitetsbevisst tannlege søker samarbeid med kollega som på sikt ønsker å selge sin praksis. Fleksibel overgangsordninger. 14 års erfaring fra privat praksis, spesialkompetanse i implantatprotetik og gode referanser. Ta kontakt for en prat! erfarentannlege@gmail.com

Oslo omegn

Samvittighetsfull og arbeidsom kvinnelig tannlege med utdannelse fra UiO ønsker å kjøpe seg inn i en etablert praksis sammen med en eller flere erfarne og dyktige tannleger, område Oslo eller omegn. Jeg har tre års erfaring fra privat praksis og trives godt i klinikken. Send gjerne en mail til etablerepraksis@gmail.com ved interesse

Oslo

Praksis til salgs på Veitvet/ Linderud i Oslo. Mail: dental@online.no

Godt utstyrt kjeveortopedisk praksis på Årnes til salgs. Arbeidstid 4 x pr uke med inntjening mellom 2–3 millioner pr år. Kontorlokale skal rives og nybygg oppføres med gode muligheter til leie. Midlertidige lokaler lovet i byggeperioden.

Mer informasjon på tlf 90161801 eller 63901393 eller 91111079.

Årnes

Godt utstyrt kjeveortopedisk praksis på Årnes til salgs. Arbeidstid 4 x pr uke med inntjening mellom 2–3 millioner pr år. Kontorlokale skal rives og nybygg oppføres med gode muligheter til leie. Midlertidige lokaler lovet i byggeperioden.

Mer informasjon på tlf. 90161801 eller 63901393 eller 91111079.

FÅVANG – KVITFJELL

35 min nord for Lillehammer. Nyoppusset privatpraksis selges. Tilrettelagt for utvidelse til 2 behandlingsrom. God pasienttilgang. Rikt utstyrt. Ny HECA unit, nytt Siemens røntgen, Digora, Opus Kontakt: Tannlege Grete Øfsteng, tlf. 90850398 Mail: greteofsteng@yahoo.no

OSLO SENTRUM

Vi har ledig kontor for tannlege / ev spesialist med egne pasienter.

Moderne klinikk med OPG og 3 behandlingsrom.

Kontakt Janet på 47 309 209 el janet.ostrem@yahoo.no

Sandvika

Vi har kontor ledig for tannlege med egne pasienter/ ev spesialist som trenger kontor. Morderne klinikk med OPG og 3 behandlingsrom. Kontakt Nils på 92633301 el nils@vitalia-tannklinikk.no

Gratis leie!

Søker tannleger i Hamar-regionen med et pasientgrunnlag. Gratis leie og tannhelsesekretær!

Kontakt: post@mjosatannklinikk.no

Bergen

Tannlegepraksis til salgs i Bergen sentrum. God beliggenhet. To behandlingsrom. Gunstig pris ved hurtig avgjørelse.

Kontakt: salgavpraksis@gmail.com

Hedmark

Tannlegepraksis, stor enebolig med klinikkfløy, på Hedmarken vurderes solgt. Planmeca, Opus og Sidexis.

e-mail: jkristof@bbnett.no

■ DIVERSE

Utstyr til salgs

Følgende utstyr til er til salgs fra lokale i Bærum, samlet eller hver for seg:

1 Flex unit fra 1987

1 Flex Unit fra 2005

1 Cancan stol

Termax tørrsterilator 2014

Kavo autoklav

Oralix røntgen apparat 65

Dentalinnredning Panoura OPG/CEPH

1 Sugemotor

1 Durr Kompressor

Clino dental innredning til to kontor

Kavo turbiner og vinkelstykker

Vinkelstykke til maskinell endo

2 Sesler

4 Kartotekskap (Kasten-Høvik og

Offic-Line)

1 Teknikkermotor

Telefon: 90883956.

Pasientportefølje Bærum

Grunnet sykdom selges pasientportefølje på ca 400 recall-pasienter.

Rask avgjørelse. Fleksibel oppgjørform. B. mrk 1-8/15

**PRIVATPRAKSIS
I NORDLAND**

Vi har flere klinikker i Nordland, og kan tilby ulike former for samarbeid.

Send e-mail til perhamre@hotmail.com, eller ring 91 888 222 etter kl 1900.

www.tannboden.no

TRENGER DINE TURBINER SERVICE?

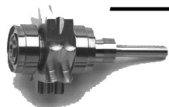
Garantert billigst i Norge. 50 % rabatt på hver 5. turbin.

Vi utfører reparasjoner/service på turbiner, de aller fleste merker.

NB!(Ikke vinkelstykker)

Prisen for overhaling, dvs. ny spindel, ny impeller, nye lagre og o-ringer.

Kun kr 1990 eks mva. Rask levering. 6 mnd. garanti!

Sendes til Kjellands Tannlegepraksis AS, Service & Salg
Strandbygdveien 54, 2408 Elverum
Tlf 62 43 10 00

tannjel@online.no

NB! Husk navn og adresse!

DENTINHYPERSENSITIVITET KAN FORSVINNE PÅ SEKUNDER

FØR

Åpne dentinkanaler

ETTER

Blokkerte dentin-
kanaler etter

60 SEKUNDER

med Colgate®
Sensitive Pro-Relief™
tannpasta*

COLGATE® SENSITIVE PRO-RELIEF™ MED PRO-ARGIN™ TEKNOLOGI GIR UMIDDELBAR OG LANGVARIG SMERTELINDRING

Omfattende vitenskaplig forskning viser at Colgate® Sensitive Pro-Relief™ tannpasta beskytter mot årsaken til dentinhyper sensitivitet. Den blokkerer dentinkanaler etter 60 sekunder. 1-4*

ENDELIG! En behandling som kan gi pasientene dine rask smertelindring og økt velvære.

Colgate®

YOUR PARTNER IN ORAL HEALTH

www.colgateprofessional.no

Referencer: 1. Nathoo S et al J Clin Dent 2009; 20 (Spec Iss): 123-130, 2. Ayad F et al J Clin Dent 2009; 20 (Spec Iss): 10-16. 3. Ayad F, Ayad, Delgado E et al. J. Clin Dent. 2009;20(4):115-122, 4. Docimo R et al J Clin Dent 2009; 20 (Spec Iss): 17-22

*Når tannpastaen påføres direkte på hver følsomme tann i 60 sekunder.

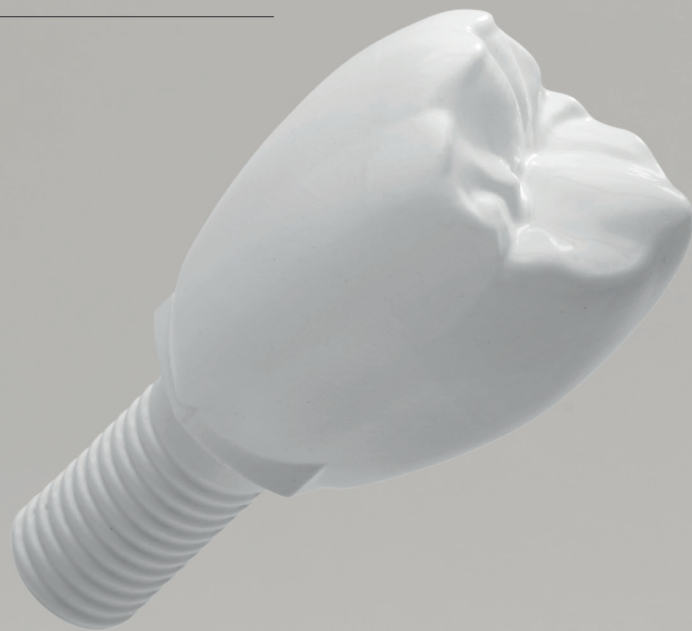

**Besøk oss på Nordental (stand B03-21)
og hent et 25 års jubileumstilbud**

FRANKHUBERT

Presisjon er alt. Derfor har vi gjennom 25 år med protetik samarbeidet med noen av de dyktigste tannteknikerne i verden. Slik blir også du en leverandør av presisjon og kvalitet - noe som sparer tid og penger for både deg og pasientene dine. Ring oss på 32 89 60 55 for et godt tilbud!

Som bonuskunde får du opptil hver 9. MK kostnadsfritt (ekskl.au).

Nedre Storgate 65, 3015 Drammen | dentrade@online.no | www.dentrade.org | Agent for DWWW, Modern Dental Lab

DENTR^WDE
We put a smile on your face

